DET KONGELIGE ARBEIDS-
OG ADMINISTRASJONSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 82

(1999-2000)

Om jordbruksoppgjøret 2000 - endringer i statsbudsjettet for 2000 m.m.

Tilråding fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet av 2. juni 2000, godkjent i statsråd samme dag.

Til meny

1 Innledning

Regjeringen legger med dette fram en proposisjon om jordbruksoppgjøret i 2000 med forslag om endrede bevilgninger på statsbudsjettet for 2000, endrede målpriser og andre vedtak etter at det ikke lyktes å nå en forhandlingsløsning med jordbruksorganisasjonene. Forslagene legger Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon til grunn, jf Innst.S. nr. 167 (1999-2000).

Proposisjonen gir også en omtale av opprettingen av Statens landbruksforvaltning fra 1.7 2000 og nødvendige budsjettvedtak i den forbindelse. Ved Stortingets behandling av St.meld. nr. 48 (1997-98) Om Omsetningsrådets virksomhet (jf Innst. S. nr. 15 (1998-1999)) ble det besluttet at en omtale av Omsetningsrådets virksomhet i stedet for i egne meldinger skulle gis i proposisjonene om jordbruksoppgjørene. Slik omtale av virksomheten i 1997 og 1998 er gitt i kapittel 10.

1.1 Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2000

1.1.1 St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon og innstillingen fra Næringskomiteen

St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon ble behandlet i Stortinget 9. mai 2000. I Innst.S. nr. 167 slutter flertallet i Næringskomiteen seg til hovedpunktene i meldingen. Det legges til grunn at jordbruksoppgjøret skal baseres på de mål og retningslinjer som er trukket opp for landbrukspolitikken gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 19. Viktige deler av Stortingets behandling er gjengitt i tilknytning til relevante kapitler i denne proposisjonen.

St.meld. nr. 19 (1999-2000) tar utgangspunkt i hovedmålsettingene for landbruket i St.prp. nr. 8 (1992-93) Landbruk i utvikling, St.meld. nr. 40 (1996-97) Matkvalitet og forbrukertrygghet, St.meld. nr. 17 (1998-99) Verdiskaping og miljømuligheter i skogsektoren og Stortingets behandling av disse. St.meld. nr. 19 (1999-2000) legger vekt på landbrukets samlede bidrag til samfunnsnytte på kort og lang sikt. Det er lagt vekt på en helhetlig politikk som omfatter hele verdikjeden og betydningen av økt forbrukerorientering av mat- og landbrukspolitikken. I komiteens merknader heter det:

> «Komiteen mener landbruket i tråd med samfunnets behov skal:
> – produsere helsemessig trygg mat av høy kvalitet med bakgrunn i forbrukernes preferanser
> – produsere andre varer og tjenester med utgangspunkt i næringens samlede ressurser
> – produsere fellesgoder som livskraftige bygder, et bredt spekter av miljø- og kulturgoder, og sikre en langsiktig matforsyning.
>
> Komiteen vil understreke at sumvirkningen av landbrukets ulike funksjoner representerer næringens totale samfunnsnytte, og legger til grunn at en attraktiv landbruksnæring og aktiv matproduksjon over

> hele landet er et viktig grunnlag for å få løst sentrale samfunnsoppgaver på en god måte.»

Overproduksjon av kjøtt og melk har de siste årene økt dramatisk og bedre markedsbalanse er en hovedutfordring for landbruket og landbrukspolitikken.

Det er, med grunnlag i flertallsmerknaden fra Næringskomiteen, også en hovedutfordring å gjennomføre målprisreduksjoner og tilpasning/omfordeling av jordbruksavtalens tilskuddsordninger, basert på at Regjeringen vil foreslå innføring av skattemessig fradrag i positiv næringsinntekt fra jord- og hagebruk med virkning fra skatteåret 2000. Når det gjelder endringer i strukturprofilen heter det i Innst.S. nr. 167:

> «Flertallet er enig i at det er nødvendig å omfordele jordbruksavtalens økonomiske virkemidler i retning av bruk som har ressursgrunnlag til å gi et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt.»

Departementet vil også peke på behovet for å forenkle virkemiddelsystemet i jordbruket. Næringskomiteens flertall forutsatte at dette følges opp av forhandlingspartene. Flertallet er videre enig i at en slik forenkling ikke kan gjennomføres uten det vil slå ulikt ut for enkeltbruk. Slike utslag må likevel aksepteres for at en nødvendig forenkling skal kunne gjennomføres.

1.1.2 Den økonomiske politikken

Hovedmålene for Regjeringens politikk er arbeid for alle, en rettferdig fordeling, å videreutvikle det norske velferdssamfunnet og å bidra til en bærekraftig utvikling. Regjeringen bygger sin økonomiske politikk på Solidaritetsalternativet, som er en oppfølging av arbeidet til Sysselsettingsutvalget i 1992 (NOU 1992:26).

Solidaritetsalternativet er en helhetlig strategi for den økonomiske politikken. Regjering og Storting skal gjennom budsjettpolitikken bidra til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Partene i arbeidslivet skal gjennom moderate lønnsoppgjør bidra til å opprettholde den kostnadsmessige konkurranseevnen. Penge- og valutapolitikken skal rettes inn mot stabilitet i kronens verdi overfor europeiske valutaer. Gjennomføringen av Solidaritetsalternativet bidro til en god utvikling i norsk økonomi på 1990-tallet. Den sterke økonomiske oppgangen fra 1993 førte til en markert økning i sysselsettingen, og arbeidsledigheten ble halvert. Gjennom en forsvarlig budsjettpolitikk og et vellykket inntektspolitisk samarbeid ble pris- og kostnadsveksten holdt lav. Dette styrket konkurranseevnen og la grunnlag for vekst i konkurranseutsatt virksomhet.

Lenge var oppgangen i norsk økonomi balansert, med moderat pris- og kostnadsvekst, stabile valutaforhold og vekst i konkurranseutsatt virksomhet. Mot slutten av den lange vekstperioden utviklet det seg imidlertid ubalanser. Finanspolitikken var ikke stram nok, og lønnsveksten i 1998 var dobbelt så høy som hos våre handelspartnere. Samtidig falt oljeprisen, og det var uro i internasjonale finansmarkeder. Kronekursen svekket seg, og Norges Bank satte opp renten betydelig. Veksttakten i økonomien ble klart dempet i andre halvår av 1998.

I 1999 ble finanspolitikken strammet til, oljeprisen steg kraftig og forholdene i valutamarkedet ble gradvis normalisert. Rentene ble satt ned med i alt 2,5 prosentpoeng gjennom året. Lønnsveksten ble redusert om lag i tråd med forutsetningene i Arntsen-utvalget (NOU 1999:14). Hovedutfordringen i den økonomiske politikken er nå å bringe pris- og kostnadsveksten i Norge videre ned, på linje med pris- og kostnadsveksten hos våre handelspartnere. Skjer ikke dette, vil resultatet lett bli en særnorsk høy rente over lang tid, som sammen med svekket konkurranseevne vil kunne føre til en betydelig og langvarig økning i arbeidsledigheten. Både norske erfaringer fra 1980-tallet og internasjonale erfaringer viser dette.

Seks år med sammenhengende sterk konjunkturoppgang ble avløst av en klart svakere vekst i fastlandsøkonomien i fjor. På årsbasis økte bruttonasjonalproduktet (BNP) for Fastlands-Norge med 0,8 % fra 1998 til 1999 ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall. Den gjennomsnittlige, årlige veksten i perioden 1993-1998 var til sammenlikning om lag 3,5 %. I den samme perioden økte sysselsettingen med om lag 45 000 personer i gjennomsnitt pr år. Sysselsettingsveksten flatet ut i fjor. På årsbasis var det likevel en oppgang i antall sysselsatte på 15 000 personer i 1999. Til tross for avdempingen av veksttakten i forhold til årene 1993-1998, er norsk økonomi fortsatt preget av svært høy aktivitet og mangel på arbeidskraft i mange sektorer. Utviklingen gjennom 1999 og i begynnelsen av 2000 tyder også på at vekstpausen i fastlandsøkonomien blir mer kortvarig enn anslått i fjor høst. Veksten tok seg opp i andre halvår i fjor, og denne utviklingen synes å ha fortsatt inn i 2000. Veksten i vareforbruket har tiltatt de siste månedene, og boliginvesteringene synes å være på vei opp. Sterkere vekst i internasjonal økonomi trekker i retning av høyere eksport framover.

I Revidert nasjonalbudsjett for 2000 anslås BNP for Fastlands-Norge å øke med 13/4 % fra 1999 til 2000. Det er først og fremst en sterk vekst i husholdningenes etterspørsel og i eksporten av tradisjonelle varer som forventes å bidra til at veksttakten tar seg opp fra fjoråret. Et kraftig fall i petroleumsinvesteringene bidrar på den annen side til å holde aktivitetsveksten nede. Totalt BNP, inklusive verdiskapingen i petroleumsvirksomheten, anslås å øke med vel 3% i år. Sysselsettingen antas å øke moderat framover, mens arbeidsledigheten, målt ved Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU-ledigheten), anslås å øke fra 3,2% i 1999 til om lag 3,5% i 2000. Det er usikkerhet knyttet til den økonomiske utviklingen framover. Risikoen for en markert nedgang i økonomien er imidlertid på kort sikt liten. Det er betydelig mangel på arbeidskraft i deler av økonomien, samtidig som arbeidskraftreservene utenfor arbeidsstyrken er klart mindre enn for noen år siden. Husholdningene har de senere årene bygd opp betydelige finansielle reserver. Høye boligpriser og optimisme knyttet til den økonomiske utviklingen kan utløse et fall i spareraten og dermed økt forbruk i husholdningssektoren. I dagens situasjon, med svært høy kapasitetsutnytting i norsk økonomi, kan nye, sterke etterspørselsimpulser raskt føre til ytterligere tilstramming i store deler av arbeidsmarkedet og gi tiltakende kostnadsvekst.

Det knytter seg stor usikkerhet til utviklingen i oljeprisen. I Nasjonalbudsjettet 2000 ble det lagt til grunn en gjennomsnittlig oljepris i år på 125 kr pr fat, mens oljeprisen hittil i år har ligget på 217 kr pr fat i gjennomsnitt. I revi-

dert nasjonalbudsjett for 2000 er det lagt til grunn en gjennomsnittlig oljepris på 190 kr pr fat i 2000. Regjeringen legger avgjørende vekt på at kortsiktige svingninger i oljeprisen ikke skal påvirke den økonomiske politikken. De økte petroleumsinntektene som følger av høyere anslått oljepris, vil følgelig bli avsatt i Statens petroleumsfond.

Det stilles store krav til den økonomiske politikken i årene framover. Selv om en ikke kan regne med så høy vekst de nærmeste årene som i perioden 1993-1998, vil norsk økonomi trolig i lang tid framover likevel ligge nær kapasitetsgrensen. De moderate vekstutsiktene reflekterer lav vekst i arbeidsstyrken, først og fremst på grunn av befolkningsutviklingen, men også som følge av tendenser til økt tidligpensjonering. I en situasjon med lite ledig kapasitet i økonomien må det unngås at en for sterk samlet etterspørsel igjen bidrar til å presse priser og lønninger opp. Samtidig hviler det et ansvar på partene i arbeidslivet for å gjennomføre moderate inntektsoppgjør. Kravet om moderasjon må også gjelde ledere i næringslivet,som de siste årene har hatt en klart høyere inntektsvekst enn gjennomsnittet for arbeidstakere. Finanspolitikken har et hovedansvar for at den samlede etterspørselen etter varer og tjenester utvikler seg på en måte som er forenlig med en balansert utvikling i norsk økonomi. På kort sikt er samtidig lønnsdannelsen og inntektspolitikken avgjørende for lønns- og prisutviklingen. Dersom lønnsveksten kommer ut av kurs i forhold til våre handelspartnere, vil dette ha konsekvenser for sysselsettingen og ledigheten. En pengepolitikk rettet inn mot stabilitet i kronekursen synliggjør den nære sammenhengen mellom lønnsvekst og konkurranseevne.

En balansert økonomisk utvikling, med lav pris- og kostnadsvekst, er en forutsetning for å oppnå stabilitet i valutakursen over tid. De pengepolitiske virkemidlene må derfor innrettes slik at de, sammen med de øvrige virkemidlene i den økonomiske politikken, bidrar til å oppfylle denne forutsetningen. De ulike delene av den økonomiske politikken henger nært sammen. Dersom det er svikt i gjennomføringen av den økonomiske politikken på ett felt, vil også de andre delene av politikken komme under press. Dersom for eksempel finanspolitikken ikke er tilstrekkelig stram, vil presset i arbeidsmarkedet kunne bli for stort til at det er mulig å oppnå moderat lønnsvekst. Da blir det også vanskelig å holde valutakursen stabil. Det er en nær sammenheng mellom innrettingen av stabiliseringspolitikken og de økonomiske mekanismene som gjør seg gjeldende på lengre sikt:

- I et langsiktig perspektiv spiller finanspolitikken en avgjørende rolle for forholdet mellom skjermet og konkurranseutsatt sektor. Økt bruk av oljepenger innenlands vil kunne føre til at priser og kostnader vokser sterkere i Norge enn i de landene vi konkurrerer med. Over tid vil dette svekke grunnlaget for konkurranseutsatt virksomhet. I tillegg må det gjennom finanspolitikken sørges for tilstrekkelige overskudd i offentlige finanser til å møte framtidige lavere oljeinntekter og økte utgifter som følge av en større andel eldre i befolkningen.
- Over tid vil reallønnsveksten måtte følge produktivitetsutviklingen, for at konkurranseevnen overfor utlandet skal kunne opprettholdes. På lang sikt vil derfor lønnsdannelsen og inntektspolitikken i hovedsak påvirke nivået på sysselsettingen og arbeidsledigheten.
- Moderat pris- og kostnadsvekst er en forutsetning for en stabil valutakursutvikling over tid. Erfaringer fra Norge og andre land viser også at høy

inflasjon svekker grunnlaget for økonomisk vekst og høy sysselsetting.

Det vises til en nærmere gjennomgang av den økonomiske politikken i Revidert nasjonalbudsjett for 2000.

2 Gjennomføring av forhandlingene

Ved årets jordbruksforhandlinger ble partene enige om en timeplan for forhandlingene basert på Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000). Partene ble enige om at jordbrukets krav skulle legges fram 12. mai, Statens tilbud 19. mai og forhandlingene skulle avsluttes senest 27. mai. Denne timeplanen ble med noen mindre tilpasninger fulgt.

Et viktig element i årets jordbruksoppgjør var gjennomføring av målprisreduksjoner og justeringer i tilskuddsordningene som tilpasning til inntektsfradraget ved skatteligningen, som Regjeringen vil fremme forslag om høsten 2000. Skatteordningen har en anslått provenyvirkning på 650 mill kr, og en inntektsvirkning for jordbruket, før skatt, på 900 mill kr. Utflating av strukturprofilen i tilskuddsordningene på jordbruksavtalen skal jevne ut fordelingsvirkningene av prisreduksjonene og inntektsfradraget, som relativt sett gir størst inntektsvirkning for mindre bruk. Skatteordningen har en inntektsverdi før skatt på 14 000 kr pr bruk og betyr dermed mye på bruk med lite areal eller få dyr. Videre er det av Næringskomitéen forutsatt en omfordeling av jordbruksavtalens tilskudd i retning av bruk som har ressursgrunnlag til å gi et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt. I oppgjøret gjennomføres derfor relativt betydelige tilpasninger i virkemiddelbruken. Det er derfor viktig å vurdere utslagene av prisendringer, skatteordningen og tilpasninger i tilskuddsordningene samlet.

I jordbruksforhandlingene forhandles det om målpriser, som også er maksimalpriser som gjennomsnitt for året. Markedsforholdene for kjøtt og egg gjør at de faktiske prisene ligger betydelig under målprisene i inneværende år. De reelle prisreduksjonene for jordbruket vil derfor bli mindre enn målprisreduksjonene i avtaleåret.

2.1 Jordbrukets krav

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag la 13. mai 2000 fram et felles krav med ramme og fordeling. Kravet var bygd opp i to ledd. Gjennomføring av pris-/skattegrepet, med basis i Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000), var presentert som et eget element, med målprisreduksjoner på 650 mill kroner, lik anslått provenyvirkning av inntektsfradraget ved skatteligningen. Målprisreduksjonene var foreslått gjennomført på melk, kjøtt og egg. Jordbruksorganisasjonene la vekt på å korrigere utslagene slik at virkningen for den enkelte bonde skulle bli mest mulig lik. For å jevne ut strukturvirkningene, særlig i kraftfôrkrevende produksjoner og bidra til kostnadsreduksjoner og reelle prisreduksjoner også der målprisreduksjonene ikke er effektive på kort sikt, ble det foreslått å redusere kornprisene med 4 øre pr kg i gjennomsnitt og å øke prisnedskrivingstilskuddet til kraftfôr med 10 øre pr kg. Kravet innebar derfor en reduksjon i kraftfôrprisene på 14 øre pr kg.

Deretter bygde kravet til økonomisk ramme på at inntektsmulighetene skulle økes med 11 835 kr pr årsverk, tilsvarende 900 mill kr i avtaleåret. Dette ble krevet finansiert med økning i målpriser på frukt, grønnsaker og poteter tilsvarende 110 mill kr, økt bevilgning over kap. 1 150 (Til gjennomføring av

jordbruksavtalen) på 540 mill kr og nettovirkningen for jordbruket av skatteordningen på 250 mill kroner. Nettovirkningen framkommer som forskjellen mellom full verdi av skatteordningen på 900 mill kr og jordbrukets forslag til målprisreduksjoner på 650 mill kr.

Når de to elementene vurderes samlet innebærer dermed kravet målprisreduksjoner på 540 mill kroner, bevilgningsøkning over kap 1 150 på 540 mill kroner og verdsetting av inntektsfradraget ved skatteligningen til 900 mill kroner.

På bakgrunn av overproduksjonssituasjonen krevde jordbruksorganisasjonene at avtalepartene iverksetter produksjonsregulering for hele kjøtt- og eggsektoren, finansiert av omsetningsavgift, etter vedtak i Omsetningsrådet.

Innvilgningsrammen til Landbrukets utviklingsfond ble foreslått redusert med 29 mill kroner, til 896 mill kroner. Det ble foreslått en økning i bevilgningene til tradisjonelt jordbruk og vesentlige kutt i innvilgningsrammen til miljøtiltak.

Kravet forutsatte videre at verdiskapingsprogrammet skal ha som målsetting å sikre bøndene en større andel av verdiskapingen i matvarekjeden. I dette programmet ble det foreslått å samordne tiltak som i dag finansieres over LUF, økologisk landbruk og Konkurransestrategiene for norsk mat.

2.2 Statens tilbud

Statens tilbud ble lagt fram 19. mai 2000. Tilbudet innebar forslag om å redusere målprisene med 900 mill kroner, tilsvarende verdien av innføring av inntektsfradrag ved beskatning på 900 mill kroner. Målprisreduksjonene ble foreslått gjennomført på melk, kjøtt og egg. Statens grunnpriser for korn ble foreslått redusert med 14 øre pr kg. Bevilgningene til gjennomføring av jordbruksavtalen (sum kap. 1 150 og 4 150) ble foreslått redusert med 400 mill kroner. Det ble videre foreslått utflating av strukturprofilen på tilskuddene som utbetales pr dekar og pr dyr. Ut fra målprisreduksjonene, markedsforholdene og reduksjonen i kraftfôrprisene ble det anslått en faktisk prisreduksjon på 300 mill kroner i avtaleåret. På det grunnlag ble det anslått at jordbrukets inntekter kan øke med 200 mill kroner i avtaleperioden. I tillegg vil inntektsutslaget for det aktive jordbruket av reduserte bevilgninger over statsbudsjettet bli mindre enn 400 mill kroner p.g.a. innsparinger, bl.a. som følge av at bruk går ut av drift.

Fordi oppgjøret, og dermed målprisreduksjonene, bare vil virke i andre halvår 2000, ble det lagt til grunn at inntektsfradraget innføres slik at det får halv virkning for skatteåret 2000 og full virkning for skatteåret 2001. Det ble vist til Innst. S. nr. 167 (1999-2000) hvor det heter at det: «innføres et inntektsfradrag ved beskatning som gir kompensasjon tilsvarende de reduserte målprisene». Det vises til nærmere omtale i kapittel 6.3.

Sentralt i tilbudet sto også forslag om etablering av et verdiskapingsprogram for norsk matproduksjon. Programmet ble foreslått utformet i nært samarbeid med sentrale aktører og forutsatt medfinansiering. Det ble lagt opp til et 10-årig program, med økt aktivitet over en femårsperiode på 250 mill kroner. I tillegg ble det foreslått å omdisponere 250 mill kroner slik at samlet bevilgning til programmet blir 500 mill kroner over femårsperioden. Det ble

lagt opp til at programmet samlet skal finansieres gjennom ny bevilgning samt omdisponering av midler fra LUF og Konkurransestrategier for norsk mat.

Det ble foreslått endringer i markedsordningen for melk, basert på utredning fra en arbeidsgruppe. Det ble foreslått tiltak rette mot små konsummelkmeierier med bakgrunn i Næringskomitéens merknader ved jordbruksoppgjøret i 1999. Videre ble det foreslått økt innsats for oppfølging av markeds- og handlingsplan for økologisk landbruk.

2.3 Det videre forløp av forhandlingene

Partene møttes lørdag 20. mai. På møtet la jordbruket fram en dagsprotokoll, (jf vedlegg 2):

> «Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til Statens tilbud av 19. mai, hvor det heter:
>
> «Fordi en ny avtale bare vil virke i andre halvår 2000, foreslås det en gradvis innfasing av inntektsfradraget ved beskatning. Dette opplegget baseres på at regjeringen fremmer de nødvendige forslag slik at inntektsfradraget på inntil 36 000 kroner pr bruk gjennomføres med halv virkning fra og med skatteåret 2000 og med full virkning fra skatteåret 2001.»
>
> Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til St.meld. nr. 19 (1999-2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» hvor det heter:
>
> «Regjeringen legger til grunn at partene i jordbruksforhandlingene må bli enige om målprisreduksjonene før det fremmes konkrete lovforslag om en slikt fradrag. Inntektsfradraget vil imidlertid bli innført med tilbakevirkende kraft i den forstand at fradraget får virkning f.o.m. 1. januar i det året målprisene blir redusert i jordbruksforhandlingene.»
>
> Et bredt flertall til Stortingets Næringskomité har i Innst. S. nr. 167 (1999-2000) sluttet seg til dette. Jordbrukets forhandlingsutvalg konstaterer at Statens tilbud ikke er i samsvar med de premisser Stortinget har lagt. Dette er oppsiktsvekkende og sterkt beklagelig.
>
> Flertallet i Stortingets Næringskomité konkluderer videre:
>
> «Flertallet vil understreke at skatt ikke er forhandlingstema i jordbruksforhandlingene og at dette fradraget gjennomføres som kompensasjon for reduserte inntektsmuligheter over jordbruksavtalen.»
>
> Jordbrukets forhandlingsutvalg tar dette til etterretning. Jordbrukets forhandlingsutvalg finner, ut i fra dette, at Statens tilbud av 19. mai er grunnlag for videre forhandlinger.»

Med bakgrunn i at jordbruket fant at Statens tilbud var forhandlingsgrunnlag ble forhandlinger startet gjennom sonderinger mellom partene. Partene fulgte her praksisen fra de seinere år ved at en sonderte om det var mulig å komme fram til en samlende enighet. Partene la til grunn at dersom enighet ikke ble oppnådd, skulle krav og tilbud bli stående som partenes siste standpunkt.

På møter 20. og 21. mai gikk partene gjennom alle viktige spørsmål i krav og tilbud. På sonderingsmøter fra mandag 22. mai til torsdag 25. mai drøftet partene flere viktige spørsmål som ledd i en helhetsløsning. I denne gjennomgang var ny prisutjevningsordning for melk det viktigste enkeltspørsmål. På sonderingsmøte torsdag 25. mai kl. 12:00 ble det enighet som å gi Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) i oppdrag å gi noen tilleggsvurderinger til rapport fra en partssammensatt arbeidsgruppe og til NILFs rap-

port *Markedsordningen for melk* (Notat 2000:12). To notater ble avgitt til nytt sonderingsmøte fredag 26. mai kl 14:00. På forhandlingsmøte fredag 26. mai kl. 17:30 ble det enighet om å legge NILFs konklusjoner til grunn, og betrakte disse notater som supplement til NILFs rapport og arbeidsgruppens rapport. På ett punkt var det fra NILF ingen entydig konklusjon. Partene var enige om å komme tilbake til dette spørsmål i de videre forhandlinger.

Fredag kveld startet sluttsonderingene. Staten la på formannsmøte fram en skisse for forhandlingsløsning. På forhandlingsmøte kl 23:30-23:45 meddelte jordbruksorganisasjonene at den framlagte skisse ikke ga grunnlag for videre forhandlinger. I en dagsprotokoll, gjengitt som undervedlegg 3, ble det bl.a. framholdt:

> «Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til Statens tilbud av 19. mai 2000, og de holdninger Staten har inntatt i de sonderinger som er gjennomført fram til 26. mai 2000. Vi kan ikke se at Statens prioriteringer er i samsvar med de premisser som Stortinget har lagt.
>
> Vi viser spesielt til følgende hovedpunkter:
>
> – Statens tilbud vil gi en inntektsnedgang for jordbruket på i overkant av 5 000 kr per årsverk. Dette er klart i strid med Stortingets mål om at jordbruket skal ha en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper i samfunnet. Heller ikke de sonderinger som er ført har bidratt til å endre dette vesentlig.
> – Den fordelingsprofil som Staten har presentert både gjennom sitt tilbud og sonderinger, er et alvorlig angrep på distriktsjordbruket. Fordelingsprofilen er helt uforenelig med å opprettholde et aktivt landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet. Distriktsjordbrukets betydning er også understreket av både Regjering og Storting som viktige forutsetninger for det multifunksjonelle landbruket.
> – Middels store bruk med allsidig produksjon kommer svært dårlig ut gjennom Statens tilbud og sonderingsskisser. Dette er ikke i samsvar med St. meld. nr. 19 (1999-2000) og Innst. S. nr. 167 (1999-2000) som legger til grunn at bruk hvor jordbrukets produksjon utgjør et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt skal prioriteres.
>
> Jordbrukets forhandlingsutvalg kan ikke ta ansvar for et resultat av årets jordbruksforhandlinger som bryter med Stortingets forutsetninger.»

Statens forhandlingsleder konstaterte at det var brudd i forhandlingene og sa at Regjeringen vil gå til Stortinget med en proposisjon basert på Statens tilbud. Han framholdt videre at Statens opplegg for tilbud og sonderingsskisse er i samsvar med Stortingets forutsetninger (jf Innst. S. nr. 167 (1999-2000). Partene ble videre enige om å praktisere de bestemmelser som følger av Stortingets endelige behandling av jordbruksoppgjøret 2000 som jordbruksavtale, jf. Hovedavtalens §§ 4.1 og 4.2. Partene ble enige om å utarbeide en teknisk jordbruksavtale på dette grunnlag. Referat fra møtene 26. mai er gjengitt i vedlegg 3.

Regjeringens forslag til jordbruksoppgjør er basert på statens tilbud. Det innebærer en reduksjon i målprisene på 900 mill kr. Statens grunnpriser på korn reduseres med 14 øre pr kg. Bevilgningen til gjennomføring av jordbruksavtalen (sum kap 1150 og 4150) reduseres i avtaleåret med 400 mill kr.

Bevilgningsreduksjonen gjennomføres i andre avtalehalvår. Sammen med inntektsfradraget ved beskatning reduserer dette isolert sett jordbrukets inntektsmuligheter med 400 mill kroner. Fordi engrosprisene på kjøtt og egg ligger til dels betydelig under målprisnivå vil det faktiske prisutslaget kunne anslås til 300 mill kroner. Med disse forutsetninger vil jordbrukets inntekter kunne øke med om lag 200 mill kroner. I tillegg regner Regjeringen med innsparinger på avtalen i 2001 på om lag 300 mill kroner. Ytelsene til det aktive jordbruket vil derfor reduseres vesentlig mindre enn bevilgningsreduksjonen isolert sett tilsier.

Regjeringen foreslår omlegging av markedsordningen for melk, med målpriser på råvarenivå, basert på flertallsinnstilling fra en arbeidsgruppe, utredninger fra NILF og de konklusjoner som ble trukket under sonderingene. I tillegg er det i forhold til tilbudet foretatt mindre justeringer på enkelte punkter, delvis basert på drøftingene under forhandlingene. Det gjelder blant annet opplegget for økologisk landbruk, markedsordningen for korn og profilen på direkte tilskudd. Hovedpunktene i Regjeringens forslag er gjennomgått i kapittel 6.

3 Utviklingen i primærproduksjonen

3.1 Innledning

Det vises til St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon og Stortingets behandling av denne i Innst.S. nr. 167 (1999-2000). Meldingen trekker opp de retningslinjene for landbrukspolitikken som skal utformes gjennom jordbruksforhandlingene og forutsetter en forenkling og mer oversiktlig stortingsbehandling av jordbruksoppgjøret. Videre legges det vekt på behovet for å videreutvikle dokumentasjonen av utviklingen i primærproduksjonen samt forenkling av resultatkontrollen, blant annet ved at enkelte forhold/virkemidler vurderes med noen års mellomrom.

Resultatrapporteringen bygger på løpende statistikk over utviklingen på de ulike områder, blant annet tallmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket.

Det vil ikke være mulig å avlese virkningene av den løpende politikken i utviklingen fra år til år, og virkningene av betydelige endringer i virkemiddelbruken vil først vise seg over tid. Ved vurderingen av tallmaterialet må dette tas hensyn til.

3.2 Arealutviklingen

Siden 1990 har totalt jordbruksareal i drift økt med ca 4%. Det er en økning i alle landsdeler. Økningen har funnet sted til tross for relativt liten nydyrking det siste 10-året og en omdisponering av dyrket jord til andre formål som i St.meld. nr. 19 (1999-2000) er anslått til i størrelsesorden 18 000 dekar pr år. Andelen fulldyrket jord avtar i alle landsdeler gjennom hele perioden fra 1985, med en markert nedgang fra 1998 til 1999. Åkerarealet økte til starten på 90-tallet, men er redusert med 10% siden 1990. Etter en sammenhengende reduksjon på 90-tallet, økte kornarealene igjen i 1998 med 35 000 dekar fra 1997 og har også økt fra 1998 til 1999. Hvetearealet har økt med 145 000 dekar (38%) fra 1989 til 1999. Tabell 3.1 viser utviklingen i totalarealet og fordelt på noen bruksformer.

Tabell 3.1: Utviklingen i jordbruksareal fordelt på ulike vekster, (1 000 dekar).

	1990	1995	1998	1999	Prosentvis endring 1990-1999
Korn og oljevekster	3 619	3 492	3 420	3 429	-8
Eng og beite	5 496	5 952	6 329	6 376	16
- herav overflatedyrket	1 139	1 300	1 436	1 493	31
Andre vekster	826	811	714	561	-22
Jordbruksareal i drift i alt	9 941	10 255	10 463	10 366	4

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Den registrerte økningen i engarealet har fortsatt utover 1990-tallet, men flatet ut etter 1997. Økningen i areal på 1990-tallet kommer i all hovedsak i eng- og beitearealet. Denne registrerte økningen i engarealet skyldes trolig flere forhold. I 1989 ble areal- og kulturlandskapstilskuddet for grovfôr innført, og det har på 90-tallet funnet sted en sterk økning i dette tilskuddet (overføring av midler fra andre ordninger). Dette har bidratt til økt lønnsomhet i bruken av marginalt areal. Kravet til areal for spredning av husdyrgjødsel har trukket i samme retning. Et tredje moment er at produksjonen av storfe- og sauekjøtt har økt betraktelig på 1990-tallet. Dette har gitt seg utslag i økt kjøttproduksjon på ammekyr og sau, som krever mye grovfôrareal pr produsert enhet.

Engarealet har på 90-tallet økt på bekostning av kornareal også i typiske kornfylker. Tabell 3.2 viser utviklingen i arealet totalt i landet og fordelt på landsdeler. Økningen i jordbruksareal er størst i de mest husdyrtette områdene. Østlandet har hatt den laveste arealøkningen. De siste årene har Agder/Rogaland og Nord-Norge hatt den største relative økningen i arealet.

Tabell 3.2: Utvikling i jordbruksareal fordelt på landsdeler og totalt i landet (1 000 dekar).

	1990	1995	1998	1999	Prosentvis endring 90-99
Østlandet	4 882	4 962	5 033	4 911	0,6
Agder/Rogaland	1 158	1 228	1 254	1 290	11
Vestlandet	1 476	1 539	1 574	1 561	6
Trøndelag	1 562	1 613	1 649	1 647	5
Nord-Norge	863	913	953	956	11
Hele landet	9 941	10 255	10 463	10 366	4

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

3.3 Bruksutviklingen

Det totale antall bruk i drift i landet har gått ned i hele perioden fra 1985 til 1999. Den årlige relative nedgangen i antall bruk i drift har vært større på 90-tallet enn fra 1985-90 i alle landsdeler. Landbrukstellingen for 1999 viser at antall bruk i drift ligger ca 3 500 lavere i 1998 enn beregnet i St.prp. nr. 75 (1998-99). Antallet bruk som får utbetalt produksjonstilskudd er mindre enn antallet bruk i drift over 5 dekar. Årsaken er at bruk som får utbetalt produksjonstilskudd i større grad er bruk med yrkesrettet drift. Både i antall og prosent er reduksjonen i antall bruk som får produksjonstilskudd mindre enn reduksjonen i antall bruk i drift over 5 dekar. Antallet landbrukseiendommer totalt er betydelig større enn antallet bruk i drift. Totalt er det ca 180 000 jordbrukseiendommer i Norge. Denne forskjellen skyldes i all hovedsak at jorda blir leid bort og drevet sammen med annet jordbruksareal. Landbrukstellingen i 1999 registerte vel 350 samdrifter. Disse er også holdt utenom antall bruk i drift.

På 1980-tallet og i begynnelsen av 1990-tallet var nedgangen i brukstallet i første rekke knyttet til de minste brukene, men for perioden fra 1990-1999 går også antall driftsenheter i størrelsesgruppen 100-200 dekar ned med om lag 1,5% pr år. Antallet bruk over 200 dekar øker med om lag 3,5% årlig fra 1990-99.

Gjennomsnittsarealet pr bruk øker gjennom hele perioden fra 1990 og var på 146 dekar i 1999. Dette har sammenheng med at antall driftsenheter avtar. Samtidig øker utleid areal og leid areal pr driftsenhet. Gjennomsnittlig besetningsstørrelse i melkeproduksjonen har endret seg lite siden innføringen av kvoteordningen. I 1989 var gjennomsnittlig kutall 11,9, og i 1998 var det 13,2 kyr/bruk. Ordningen med kjøp og salg av melkekvoter har økt fleksibiliteten i kvoteordningen for melk. Fra 1998 til 1999 gikk levert melkemengde totalt tilbake med 1,4%, og gjennomsnittsstørrelsen økte med 0,5 kyr/bruk. I runden med kjøp og salg av melkekvoter var registrert gjennomsnittlig salgskvantum pr bruk 54 300 liter melk i 1998. Antallet driftsenheter med husdyr er redusert siden 1985 til tross for en økning i kjøttproduksjonen. Andelen bruk med husdyr har likevel vært stabil.

Mange bønder leier jord, mest i form av tilleggsjord. Ut fra søknad om produksjonstilskudd pr 31.07.99 var det 81 100 leieforhold totalt (eksklusive forpaktning), 32 200 bruk med leiejord og 2 326 000 dekar leid areal (eksklusive forpaktet jord). Til sammenligning var det 65 000 brukere som fikk areal- og kulturlandskapstilskudd. Andelen leiejord har økt i hele etterkrigstiden og var i 1998 på 38%.

3.4 Utviklingen i distriktene

Tabell 3.3 viser utviklingen i antall bruk i ulike landsdeler, basert på SSBs utvalgstellinger og den fullstendige landbrukstellingen i 1999. Fordelingen på landsdeler er ikke justert bakover etter den fullstendige tellingen og avviker derfor noe fra tallene for totalt antall bruk i tabell 3.6, som er justert etter tellingen i 1999 av BFJ. Den relative fordelingen av bruk mellom landsdelene er tilnærmet lik i perioden 1990-99. 42% av brukene er lokalisert på Østlandet og 9% i Nord-Norge, Agder/Rogaland og Trøndelag har hver 13% av brukene, mens 23% av brukene er lokalisert på Vestlandet. Fra 1990-99 er den relative nedgangen størst i Nord-Norge og på Østlandet. Trøndelag har minst relativ nedgang i antallet bruk.

Tabell 3.3: Antall bruk fordelt etter landsdeler

	1990	1995	1998	1999	Årlig prosentvis endring 90-99
Østlandet	40 490	34 915	32 665	29 153	-3,6
Agder/Rogaland	12 490	11 021	10 284	9 449	-3,1
Vestlandet	21 315	18 797	17 826	15 968	-3,2
Trøndelag	12 048	10 657	9 993	9 835	-2,2
Nord-Norge	9 258	7 828	6 877	6 564	-3,7
Landet	95 601	83 218	77 645	70 969	-3,3

Kilde: SSB

Tabell 3.4 viser bruksutviklingen for små, mellomstore og store bruk fra 1989 til 1999 fordelt på perifere strøk, by/tettsted og byregion.

Antall små bruk er nær halvert fra 1989 til 1999, og det er relativt liten forskjell i den prosentvise endringen i de ulike regionene. Tabellen viser også at reduksjonen i det faktiske antall små bruk er relativt lik mellom perifere strøk og by/tettstedsregionene. For mellomstore bruk har det samlet vært en nedgang i antall bruk, men det er noe variasjon mellom regioner. Antallet har økt i perifere strøk, men er redusert i by/tettstedsregioner og byregioner. For store bruk har det vært en økning uavhengig av type region.

Tabell 3.4: Utviklingen i antall små, mellomstore og store bruk fra 1989 til 1999 fordelt på perifere strøk, by/tettsted og byregioner

	Små bruk 5-99 daa	Mellomstore bruk 100-299 daa				Store bruk over 300 daa						
	1989	1999	End-ring	%	1989	1999	End-ring	%	1989	1999	End-ring	%
Periferi	24 073	12 994	-11 079	-46	10 765	12 191	1 426	13	367	1 091	724	197
By/tett-sted	22 271	11 357	-10 914	-49	11 974	11 245	-729	-6	1 790	2 824	1 034	58
Byre-gion	15 656	8 074	-7 582	-48	10 519	9 102	-1 417	-13	1967	2 917	950	48
Totalt	62 000	32 425	-29 575	-48	33 258	32 538	-720	-2	4 124	6 832	2 708	66

1) Periferi er alle kommuner med mer enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5 000 innbyggere. By/ tettsted er alle kommuner med mindre enn 60 min. reisetid til tettsted med mer enn 5 000 innbyggere. Inndelingen kalles NIBR 16. Kilde: SSB

Den relative, distriktsvise produksjonsfordelingen av de viktigste landbruksproduktene mellom landsdelene har vært stabil i perioden fra 1985-99. Melkeproduksjonen har gått ned i alle landsdeler, og Nord-Norge og Agder/ Rogaland har hatt den relativt største nedgangen. Storfe- og svinekjøtt har med få unntak økt gjennom hele perioden i alle landsdeler. Kjøttproduksjonen er størst på Østlandet. Produksjon av sau- og lammekjøtt har endret seg lite. Svinekjøttproduksjonen har økt i alle regioner med unntak av Vestlandet, men relativt mest i Nord-Norge. Både Nord-Norge og Østlandet har økt sin andel av den totale produksjonen av svinekjøtt. Fjørfekjøttproduksjonen har økt i alle regioner med unntak av Nord-Norge. Det har imidlertid skjedd en betydelig vridning i den geografiske fordelingen av fjørfekjøttproduksjonen. Trøndelag har økt sin andel av produksjonen betydelig, mens andelen er redusert i Agder og Rogaland og på Østlandet. Nord-Norge har økt sin andel av totalproduksjonen for de fleste produksjoner, mens de har hatt den største nedgangen i antall bruk i drift. Dette viser at strukturendringen i retning av større bruk har gått raskest i Nord-Norge.

3.4.1 Bygdeutviklingsmidlene

Bygdeutviklingsmidlene (BU-midlene) skal bidra til å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket. For 1999 fikk fylkene til sammen tildelt 595 mill kr i BU-midler. Dette fordelte seg på 343 mill kr til utviklingstiltak (utenom tradisjonelt jordbruk), 220 mill kr til

investeringsstøtte i tradisjonelt jord- og hagebruk og 32 mill kr til grøfting, en ordning som nå gjelder hele landet. BU-styrene i fylkene er til og med 1999 ansvarlige for bruken av BU-midlene til ulike typer tiltak og prosjekt.

Endringer i forvaltningen av BU-midlene ble forberedt i 1999 med sikte på sammenslåingen av Statens nærings- og distriktsuviklingsfond (SND) og Statens landbruksbank (SLB) fra 1.1 2000, jf St.prp. nr. 1 (1999-2000) Tillegg nr. 3. Det er lagt til rette for overflytting av alle bedriftsrettede ordninger til de regionale SND-kontorene.

Rapport 1999

SND har laget rapporten «Fylkenes bruk av bygdeutviklingsmidler 1999». I 1999 er det kommet inn 9 315 søknader. 8 % fikk avslag, blant annet på grunn av at søknadspågangen er større enn det rammene gir rom for å innvilge, i særlig grad innen tradisjonelt landbruk. 8 527 innvilgede søknader i 1999 omfattet 8 780 tiltak, jf tabell 3.5.

Tabell 3.5: Fordeling av innvilgning på ulike formål, og kvinnetiltak i 1999

Ordning	Antall tiltak	Innvilget mill kr	Andel av midlene %	Kvinnetiltak % av tiltak
Utredning/tilrettelegging	681	91,2	15	15
Praktikantordning, onnebarnehager	397	16,9	3	50
Grøfting	2 534	28,1	5	-
Etablererstipend	502	28,1	5	57
Arbeidskraftstøtte	284	8,2	1	60
Bedriftsutvikling	245	18,2	3	38
Investeringer, nye næringer	768	147,8	24	35
Skogbrukstiltak	1 811	31,0	5	-
Tekniske miljøtiltak	172	5,9	1	-
Investeringer, tradisjonelt landbruk	1 157	222,1	35	19
Andre tiltak	229	29,5	5	16
Total	8 780	627,0	100	32

Antallet tiltak har økt med over 4 000 siden 1998. Størst økning har det vært innen grøftetilskudd og skogbrukstiltak, som sammen med tekniske miljøtiltak står for 51% av sakene, men bare 10 % av midlene.

Antall kvinnetiltak er 1 480, to færre enn året før, og andelen tiltak er redusert fra 34% til i overkant av 32%. Av total støtte utenom grøfting, skog og tekniske tiltak, har de kvinnelige søkernes andel økt fra 21% til om lag 24 %. 19 % av midlene til investeringer innenfor tradisjonelt jord- og hagebruk har gått til kvinner. Fylkene Sør-Trøndelag og Troms representerer ytterpunktene med tanke på registrerte kvinnetiltak i 1999 med henholdsvis 9% og 27% av tiltakene.

Tiltak som fører til at flere næringsutøvere samarbeider er et av resultatmålene. Det ble i 1999 gitt BU-midler til 23 tiltak der maskinsamarbeid inngikk. Antallet har variert fra 13-23 i perioden 94-99. Rapporten viser at 68% av

BU-midlene gikk til tiltak i kommuner innenfor det distriktspolitiske virkeområdet i 1999. Dette er en økning i forhold til 1998 da andelen var 63%. Av midlene til tradisjonelt landbruk er tildelingen til kommuner med distriktspolitisk status 70%. I 1998 var tilsvarende andel 74%.

Investeringsstøtte til tradisjonelt jord- og hagebruk skal avpasses de nasjonale markedsforholdene. I 1999 fikk 1 904 søkere innvilget tilskudd/investeringslån til tradisjonelt husdyrhold, mot 1 261 i 1998. I 325 saker (17% av sakene) førte investeringene til økt produksjonsomfang. 97 av disse 325 medførte økninger til produksjonsomfang over 2 årsverk.

De sentrale BU-midlene nyttes til prosjektrettet virksomhet og tiltak av landsomfattende karakter. Midlene nyttes i hovedsak til kunnskapsutviklingsprosjekter innen næringsutvikling. Et av prosjektene er markedsføringssamarbeidet mellom landbruket og Norges Turistråd som er et samarbeid som har pågått siden 1991. Formålet med samarbeidet er å bygge opp under den natur- og kulturbaserte reiselivsnæringen og bidra til å øke lønnsomheten i småskala reiselivsbedrifter i bygdene. Markedsføringssamarbeidet har vært organisert ved at forhandlingspartene har forhandlet fram en avtale med Norges Turistråd om kjøp av tjenester. Totalt har markedsføringssamarbeidet disponert 47 mill kr i perioden 1994-1999, herav 33 mill fra sentrale BU-midler. Prosjektet er nå evaluert og det er lagt en ny strategi for perioden 2000-2005, jf kap 7. Rammen for de sentrale midlene var i 1999 på 57 mill kr. Av denne rammen var 18,5 mill kr avsatt til særskilte formål gjennom jordbruksoppgjøret. Av de 57 mill kr ble 30,5 mill kr brukt på nasjonale pilotprosjekter, 19 mill kr er brukt på nasjonale FoU-prosjekter, 8,7 mill kr på nasjonale referanseprosjekter og 5,6 mill kr på regionale/fylkesovergripende prosjekter.

3.5 Utviklingen i sysselsettingen i jordbruket

Landbruket er viktig for bosetting og sysselsetting i store deler av landet. Økt produktivitet, bl.a. som følge av ny teknologi, fører imidlertid til redusert arbeidskraftbehov pr produsert enhet. I 1998 stod jordbruket (inkl. jakt og viltstell) i følge Statistisk Sentralbyrå for 1,1% av BNP, mens det sto for 2,8% i 1980. Jordbruket sto for 4,9% av samlet sysselsetting i 1998 målt som utførte timeverk. I 1985 var andelen 7,9%. Jordbrukets relative betydning for sysselsettingen i Norge er redusert. Jordbrukets betydning er klart større for sysselsettingen enn for BNP. Ovennevnte forholdstall sier likevel ikke alt om jordbrukets betydning i nasjonaløkonomien. Mange foretak leverer varer og tjenester til landbruket, og det er en omfattende virksomhet knyttet til foredling og omsetning av landbruksvarer. Utviklingen i antall bruk i drift og antall årsverk for landet i perioden 1 959 til 1999 er vist i tabell 3.6.

Tabell 3.6: Antall bruk i drift og årsverk i 1 000 stk. for landet 1 959-1999

År	1 959	1969	1979	1989	1996	1997	1998	1999
Ant. bruk i drift	198,3	155,0	125,3	99,4	78,8	76,1	73,7	70,9
Ant. årsverk	253,8	192,5	134,6	101,7	86,7	85,0	81,7	78,9

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Tabellen viser at det har vært en nedgang i antall bruk i drift og årsverk gjennom hele perioden. Landbrukstellingen for 1999 viser at antall bruk i drift og arbeidsforbruk ligger lavere enn beregnet i St.prp. nr. 75 (1998-99). Det er en forholdsvis sterk nedgang i arbeidsforbruket fra 1997 til 1999 med 7,2%, etter en nedgang på 5,7% fra 1995 til 1997. En nedgang i andel bruk med arbeidskrevende produksjoner, kan forklare noe av nedgangen.

Det er usikkerhet knyttet til arbeidsforbrukstallene fordi de ikke er knyttet til presise arbeidstidsregistreringer. Den lave reduksjonen i arbeidsforbruket på første halvdel av 90-tallet kan ha sammenheng med en betydelig økning i kjøttproduksjonen og andelen bruk med husdyr tidlig på 90-tallet. Økningen var størst for de mest arbeidskrevende produksjonene, dvs. storfe og sau. Tellingen i 1999 viser derimot at denne utviklingen har kulminert og at andelen bruk med husdyrhold enten har stanset opp eller viser en nedgang. Redusert avgang av arbeidskraft fra jordbruket falt sammen med en periode med høy arbeidsledighet. De siste årene er arbeidsmarkedet bedret, noe som sannsynligvis øker avgangen av arbeidskraft fra jordbruket.

3.6 Likestilling og rekruttering

3.6.1 Likestilling

Alle virkemidler i landbrukspolitikken likestiller i utgangspunktet menn og kvinner. Videre er kvinner spesielt prioritert i BU-ordningen og gjennom et eget etableringstilskudd for unge bønder. Forslag om mål, resultatindikatorer og strategier fra Utvalg for likestilling og rekruttering (1997-1998) er fulgt opp i St.meld. nr. 19 (1999-2000). Målet er at kvinner og menn skal ha reell frihet og like reelle muligheter til å eie landbrukseiendommer, og til å drive aktivt i tradisjonell produksjon og i nye næringer innen og i tilknytning til landbruket. Det vil bli tatt initiativ til at det i samarbeid med næringens organisasjoner utarbeides rapporteringssystemer slik at utviklingen når det gjelder likestilling i landbrukssektoren kan dokumenteres. Rapporteringssystemet skal bl.a. baseres på kvantitative indikatorer som for eksempel andel landbrukseiendommer som overdras til kvinner, andel kvinner som søker produksjonstilskudd og andel kvinnelige medlemmer og tillitsvalgte i råd og organisasjoner.

Meldingens strategier for å fremme likestilling er «Fokusering på kvinner som målgruppe ved bruken av virkemidler, bevisstgjøring for holdningsendringer, fokusering på den økonomiske situasjonen for kvinner som yter arbeidsinnsats på gården, satsing på kompetansehevende tiltak, etterutdanning og FoU, utredning av odelsloven, samt videreutvikling av kjønnsdelt statistikk».

Utvalget for likestilling og rekruttering i landbruket fant at primærlandbruket er mannsdominert og at jenter møter flere hindringer enn gutter når de skal inn i næringen.

I 1999 var om lag 13% av alle personlige brukere kvinner, mens antall årsverk utført av kvinner var 25%. Andelen kvinner som har overtatt gårdsbruk på odel har økt i alle landsdeler siden 1970, og var i perioden 1995-1999 på 23%. Odelsretten likestiller kjønnene for personer født etter 1965, mens menn født før 1965 har fortrinnsrett. De som er født fra og med 1965 er 35 år eller yngre. Gjennomsnittsalderen på nye brukere var 38 år, 35 år for menn og 42 år for

kvinner i 1998. Kvinneandelen er blant eiere og brukere høyest på de minste eiendommene/driftsenhetene. Kvinneandelen avtar med økende størrelse på eiendommen/driftsenheten.

Landbrukets fagorganisasjoner har i dag 25% kvinnelige medlemmer. Samvirkeorganisasjonene har om lag 14% kvinner i sentral-, distrikts- og fylkesstyrene. I den statlige forvaltningen er det 20% kvinner på leder- og mellomledernivå. Landbruksdepartementet vil vurdere videre behov for utvikling av kjønnsinndelt statistikk.

3.6.2 Rekruttering

I St.meld. nr. 19 (1999-2000) er rekruttering til landbruket framhevet som en forutsetning for å nå de politiske mål om et levedyktig og bærekraftig landbruk i hele landet. Landbruket trenger dyktige og motiverte bønder som forvalter ressursene aktivt. Et framtidsrettet landbruk er avhengig av at ungdom av begge kjønn finner det attraktivt å gå inn i næringen og ønsker å bo på landsbygda. Bruksutviklingen viser en nedgang i antall bruk hvor blant annet bruk blir slått sammen til større enheter. Inntektene fra jordbruket betyr mest for de samlede inntektene på større bruk, og rekrutteringen til disse brukene avhenger i større grad av tilfredsstillende inntekt fra selve bruket enn for bruk med lite driftsomfang.

For mange handler valget om å gå inn i landbruket, ikke bare om valg av yrke, men også i stor grad om valg av bosted og livsstil. SSB har i sine analyser funnet at for små bruk vil kultur- og servicetilbud, gode bo- og oppvekstbetingelser og arbeidsplasser i akseptabel pendleavstand være av stor betydning. Videre er også nærhet til slekt og hjemsted viktig. Økonomien i næringen vil bety mindre enn allerede nevnte faktorer. For større bruk vil økonomi og sosiale forhold i næringen være av stor betydning. Slekt, hjemsted, interesser og status vil også bety mye her. Alternative arbeidsplasser kommer i tredje rekke.

Gjennomsnittsalderen på brukerne er i dag 49 år og har endret seg lite de siste 15 årene. Gjennomsnittsalderen avtar med økende bruksstørrelse.

For øvrig tyder undersøkelser på at rekrutteringssituasjonen er forskjellig i de forskjellige landsdelene. En undersøkelse fra Hordaland fra 1998 viser at om lag 50% av brukerne vet de har noen innen familien som vil overta gården. Prosentandelen varierer relativt lite med gårdstørrelse eller produksjon. Samme undersøkelse har gjort funn som tilsier at økonomiske forhold ikke nødvendigvis er hovedårsaken til at ungdom kan se på landbruket som lite tiltrekkende. Manglende interesse for landbruk og negative holdninger hos foreldre, hos venner og i storsamfunnet kan være minst like viktige forklaringsfaktorer.

3.7 Miljø

Det er nedsatt en styringsgruppe og et sekretariat for utarbeiding av miljøprogram og miljøplan. Et forslag for praktisk utprøving skal være klart 01.02.01. Saken legges fram for drøfting i jordbruksforhandlingene i 2001. Målet er at plankonseptet kan kjøres i full skala i 2002. Innretningen på miljøprogrammet og -planen er nærmere omtalt i St.meld. nr. 19 (1999-2000).

Tilrettelegging for økt lokal innsats, overvåking, prosjekter og informasjon

Det er gjennomført flere tiltak og program for å stimulere til bedre lokal samordning av miljøarbeidet og sikre bedre kunnskap og kompetanse, slik at kvaliteten på miljøarbeidet skal bli bedre og innsatsen mer effektiv. Områdetiltak er det viktigste elementet i dette arbeidet. Ordningen startet opp høsten 1998, og fylkene har jobbet med å spre informasjon om de mulighetene ordningen gir. I løpet av 1999 ble det igangsatt 173 ulike områdetiltaksprosjekter fordelt over hele landet. Det er en stor og økende etterspørsel etter denne typen prosjekter.

God kunnskap om økologiske prosesser, miljøtilstand, effekter av tiltak og virkemidler har vist seg å være av stor betydning. I *jordsmonnovervåkingsprogrammet* er det påvist store variasjoner i utslipp av næringsstoffer fra år til år og fra sted til sted. Plantevernmiddelrester er påvist i bekker og grunnvann og i nedbør (fra lokale og utenlandske kilder). I programmet for *kulturlandskapsovervåkingen* foreligger status for arealstruktur, biologisk mangfold, kulturminner, og tilgjengelighet for 6 fylker. Kunnskaps- og kompetanseoppbygging er en langsiktig oppgave og det er viktig at den blir samordnet med virkemiddel- og tiltaksgjennomføringen. Det gis støtte til informasjonstiltak i fylkene og til prosjekter for kvalitetssikring av grunnlagsdata for gjødslingsplanlegging og årlige prognoser om nitrogenstatus i jordsmonnet om våren. Det gis også prosjektstøtte til informasjon om gamle husdyrraser og annen genbevaring. Det har vært 25 000 bønder på kurs om «Kvalitetssystemer i landbruket».

3.7.1 Miljøvennlige driftsformer

Tabell 3.7 gir oversikt over innsatsen i 1999 for å fremme miljøvennlige driftsformer. Det er i stor grad en videreføring av arbeidet fra 1998. Det er foretatt tilpasninger for å stimulere til ny utvikling og mer effektiv miljøinnsats. Økologisk landbruk har fortsatt et lite omfang. 1,8 % av det totale jordbruksarealet hadde i 1999 økologisk planteproduksjon. Målet i St.meld nr. 19 (1999-2000) er 10% innen 2 010. Økologisk landbruk er omtalt i kap 3.8.

Tabell 3.7: Tiltak for å fremme miljøvennlige driftsformer

Miljøområde	Status i 1999
Økologisk landbruk	Andelen økologisk dyrket av totalt dyrket areal har økt fra 1,6% til 1,8% fra 1998-99
Erosjon og næringsstoffavrenning	39% av totalt vårkornareal er omfattet av ordningen endret jordarbeiding i 1999 mot 41% i 1998. Nedgangen skyldes større vårkornareal for 1999. Oppslutningen i dekar er økende. Det var sådd fangvekster på 1,1% av det totale vårkornarealet i 1999 mot 0,7% i 1998. Det er økende interesse for økologiske rensetiltak, miljøplantinger og restaurering av hydrotekniske anlegg på gamle planeringsfelt
Plantevernmidler	Gjennomføring skjer i samsvar med Handlingsplanen for redusert risiko for helse- og miljøskader ved bruk av kjemiske plantevernmidler (1998-2002). Relative risikotall vil kunne presenteres i 2001 med basis i 1997 og 1998.
Luftforurensning	Handlingsplan for reduksjon av ammoniakkutslipp skal i følge Gøteborgprotokollen iverksettes innen 2006. Utslippet skal innen 2010 ned på utslippsnivået i 1990 (23 000 tonn). Utslipp i 1999 var om lag 25 500 tonn.

Tabell 3.7: Tiltak for å fremme miljøvennlige driftsformer

Miljøgifter - Kadmium	Det er en akkumulering av kadmium i jordsmonnet. Atmosfærisk nedfall er hovedkilden. Det er liten tilførsel gjennom gjødsel. Tilførsel fra organisk avfall er innen regelverkets grenser
Resirkulering av organisk avfall	Jordbruket mottok i 1996 49% av total mengde produsert slam. Nyere tall finnes ikke. Program for økt bruk i landbruket er utformet i 1999 av MD og LD. Iverksetting av programmet vil skje i 2000.

Gjennomføringen av miljøtilpasninger i jordbruket er fulgt opp med resultatkontroll og overvåking. Norges utslipp av fosfor og nitrogen til det sårbare området i Nordsjøen er ved årsskiftet 1996/97 redusert med hhv 26% og 19% i forhold til 1985. Det er liten endring til 1999. Tiltaket endret jordarbeiding har stort potensiale både for å redusere erosjon og avrenningen av fosfor og nitrogen ytterligere. Det ventes økt interesse for midler til de mest erosjonsutsatte arealene og på støtte til fangvekster etter at satsene ble justert i 1999. Det er startet opp et arbeid med ny tiltaksanalyse for næringssaltavrenning.

Det arbeides med å utvikle indikatorer for vurdering av helse- og miljørisko i forhold til plantevernmidler. Det vil bli igangsatt et prosjekt for å øke kunnskapen om ammoniakkutslipp i landbruket.

3.7.2 Miljøgoder

Det skjer en betydelig gjengroing av beitepåvirkede arealer i utmark i alle deler av landet. Økende gjengroing reduserer mulighetene for ferdsel og opplevelser knyttet til utmarksarealene. Samtidig reduseres leveområdene for en rekke kulturbetingede arter, og kulturminner og kulturmiljøer kan forringes eller gå tapt. Antall husdyr av ulike slag på beite er en viktig faktor for å opprettholde kulturlandskapet. I følge statistikk for produksjonstilskuddene er antall husdyr på beite redusert fra vel 2,5 mill dyr i 1995 til vel 2,3 mill dyr i 1999. Tabell 3.8 viser status for miljøområdene landskap, biologisk mangfold, kulturminner og ferdsel.

Tabell 3.8: Miljøgoder: Landskap, biologisk mangfold, kulturminner og ferdsel

Miljøområde	Status i 1999
Landskap, arealbruk og biologisk mangfold	Antallet dispensasjoner fra *miljøkravene i AK-forskriften* er mindre enn 0,5% av totalt antall produksjonstilskuddssøknader. *Ute av drift:* Ca 0,6% av fulldyrket og overflatedyrket areal er registrert ute av drift. *Utmarksbeite:* 67% av alle sauer, storfe, geiter og hester beiter i utmark . *Spesielle kulturlandskapstilskudd* (STILK): Skjøtselsavtaler 87 700 daa, jf fig 3.1 *Setre med melkeproduksjon:* Om lag 1 740, hvorav 1 470 enkeltsetre.
Kulturminner	633 prosjekter i 1999, jf fig. 3.1
Tilgjengelighet	Skjøtsel og opparbeiding: 233 prosjekter, 2000 km sti, jf fig 3.1

Spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap

Det er god oppslutning om igangsatte tiltak i kulturlandskapet, og det stilles kvalitetskrav ved gjennomføringen av tiltak. Figur 3.1 viser at tiltak for å ivareta biologisk mangfold på særlig verdifull kulturmark, ikke har så stor oppslutning. Tiltak gjennomføres i økende grad samlet for større områder, dvs områdetiltak, noe som skal bidra til en helhetlig effekt. Oversikt over antall saker og formål er gitt i figur 3.1. Det ble gitt nær 2 200 tilsagn på søknader i 1999. En søknad kan gjelde flere tema og tiltak.

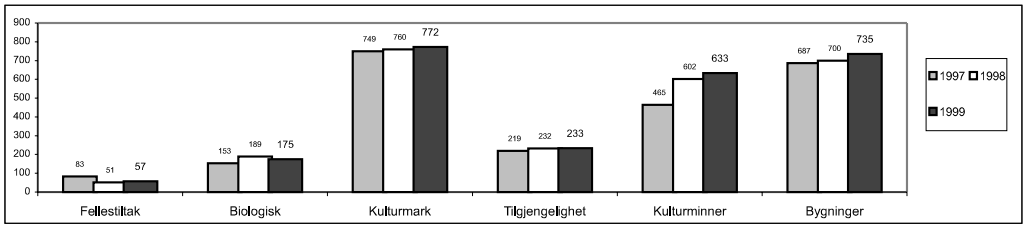

Figur 3.1 Fordeling av tilsagn etter tema 1997-1999

Seterdrift

Statistikken viser at totalt antall setre er redusert med nær 8 % siden 1996. Antallet enkeltsetre er redusert med ca 10 % fra 1996 til 1999. Antall enkeltsetre er nå på et lavere nivå enn i 1989, mens antall brukere på fellessetre og antall fellessetre har økt i de siste 10 årene. Det er eksempler på enkeltkommuner i Oppland med svært aktive setermiljø der 80% av melkeproduksjonsbrukene driver aktiv setring. I andre områder har det vært en utvikling preget av nedlegging, forfall og tap av miljøgoder. Økende gjengroing i utmark ser ut til å være en utfordring også i de områdene som opprettholder stor grad av setring.

3.7.3 Jordvern og arealbruk

Selv om det totale jordbruksarealet i de siste årene har vært relativt stabilt, skjer det endringer som er av miljømessig betydning. Omdisponering av dyrket og dyrkbart areal til andre formål enn landbruk har i de siste årene vært ca 18 000 dekar årlig. Dette er mye sett på bakgrunn av at det ofte er de mest produktive arealene som tas i bruk til andre formål enn landbruk og at vi har begrensede arealressurser for jordbruk, spesielt for korndyrking. Det vises til St.meld. nr. 19 (1999-2000).

Nydyrking

Formålet med forskrift om nydyrking er å begrense skadene på miljøet. Få søknader blir avslått, men det blir satt vilkår om miljøhensyn i over halvparten av innvilgningene. Det ble innvilget søknader om 38 000 dekar nydyrking i 1998 og 1999. Landbruksdepartementet evaluerer nå praktiseringen av forskriften bl.a. for å se på miljøeffekter.

3.8 Økologisk landbruk

3.8.1 Utviklingen i den økologiske produksjonen

Beskrivelsen tar for seg utviklingen i den økologiske produksjonen siste år. For mer inngående beskrivelse av de generelle utviklingstrendene i den økologiske produksjonen vises det til St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon og til St.prp. nr. 75 (1998-1999).

De siste to årene har det vært en nedgang i antallet nye produsenter som slutter seg til ordningen. Mens 317 nye produsenter ble Debio-godkjent for økologisk tilskudd i 1998, ble 124 nye produsenter godkjent i 1999. Antallet produsenter som er godkjent for tilskudd var 1 642 ved utgangen av 1999. Som en konsekvens av at et lavere antall nye produsenter har gått inn i ordningen, har også økningen i arealer under omlegging (karensarealer) gått noe ned de siste par årene. Økologiske arealer og arealer i karens utgjorde ved utgangen av 1999 ca 1,8% av totalt jordbruksareal i Norge.

Produksjonsstatistikken viser at det i hovedsak er eng og beite til dyrefôr som produseres økologisk. Fra 1998 til 1999 har det vært en svak økning (1%) i andelen økologisk drevne engarealer og en tilsvarende tilbakegang i andelen økologisk areal som blir brukt til potet- og grønnsaksdyrking.

I 1999 kom det en ny EU-forordning om økologisk husdyrproduksjon. I forordningen er det satt krav om at alt fôr som brukes i økologisk husdyrproduksjon skal være økologisk innen utgangen av 2005. Kornarealet har de siste årene utgjort omlag 6 % av det totale økologiske arealet. Tilgangen på norskprodusert økologisk matkorn, og kraftfôr til produksjon av melk, kjøtt og egg, er følgelig sterkt begrenset.

Til tross for forholdsvis store arealer med økologisk drevet eng, er det relativt få produsenter som legger om husdyrdriften til økologisk, f.eks er bare 16% av det totale antallet storfe på økologiske bruk drevet økologisk (tabell 3.9). Som det fremgår av tabellen ligger det et stort potensiale for økt økologisk husdyrproduksjon på bruk som har arealer som er under omlegging eller er ferdig omlagt. Dette gjelder særlig for melk, storfe- og sauekjøtt. Av tabellen går det videre fram at det på brukene er registrert relativt sett lite kraftfôrbaserte produksjoner. Dette har trolig sammenheng med den begrensede tilgangen på økologisk kraftfôr samt grensene regelverket setter for bruk av kraftfôr i økologisk landbruksproduksjon.

Tabell 3.9: Totalt antall husdyr og andel økologiske husdyr på økologisk drevne bruk

	Totalt antall dyr på økologiske bruk	Antall økologiske dyr på økologiske bruk	Andel økologiske dyr av totalt antall dyr i %
Storfe	46 800	7 400	16
Sau	96 900	18 400	19
Gris	41 000	280	1
Høns/kylling	874 800	27 300	3
Geit	6 850	1 050	15

Kilde: Debio, Statens Kornforretning

3.8.2 Markedet for økologiske landbruksprodukter

Et fungerende marked for økologiske produkter er avgjørende for den videre utviklingen av det økologiske landbruket, jf St.meld. nr. 19 (1999-2000). Utviklingen i markedet det siste året følger samme trend som tidligere. Det vises til St.prp. nr. 75 (1998-1999) og St.meld. nr. 19 (1999-2000) for nærmere beskrivelse.

Økologisk primærproduksjon er stadig økende. Spesielt gjelder dette tilførsel av økologisk melk, som har økt med 50% fra 1998 til 1999, og tilførsel av økologisk storfekjøtt som har økt med 83% fra 1998 til 1999. Andelen av produksjonen som når fram til forbruker som økologisk er imidlertid synkende. Omsetning av økologisk melk har hatt størst tilbakegang med en reell nedgang i salget på 4% fra 1998 til 1999.

Figur 3.2 viser utviklingen salg av økologiske produkter i prosent av tilførsel i perioden 1997-1999. Opplysningene bygger på registreringer gjort av Landbrukets Priscentral, som har ansvaret for å overvåke markedet for økologisk landbruksproduksjon. Systemet er fremdeles under oppbygging.

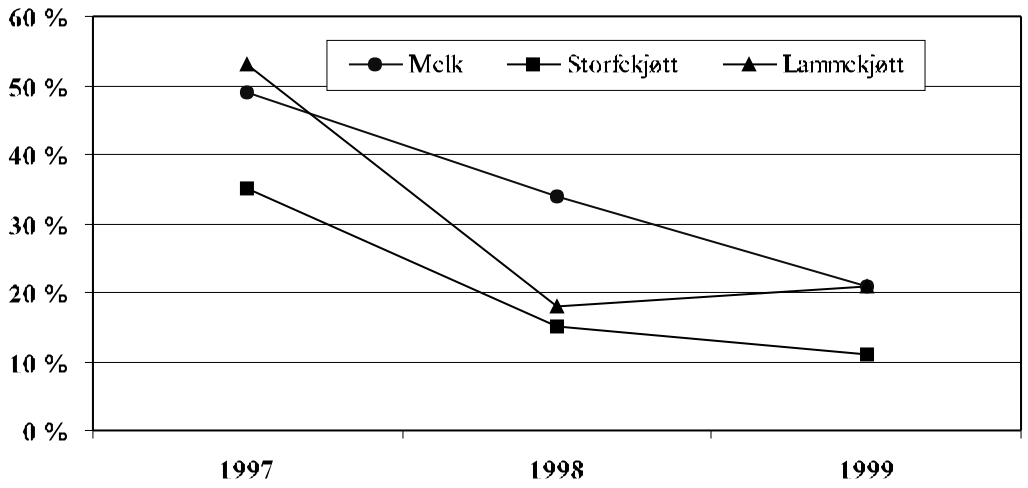

Figur 3.2 Salg i prosent av tilførsel av økologiske produkter 1997- 1999

Lave volumer gjør det vanskelig for de store markedsaktørene å behandle den økologiske produksjonen på en rasjonell måte og er følgelig en viktig årsak til at det er vanskelig å få produktene fram til forbrukerne som økologiske. Dette gjelder spesielt kjøttproduksjonen, men også melk. Som tabell 3.9 viser, er det et betydelig potensiale for å øke produksjonsvolumet av kjøtt og melk dersom en større andel av de økologiske produsentene legger om husdyrproduksjonen.

I perioden 1. juli 1998 til 30. juni 1999 ble det levert totalt 512 tonn økologisk korn til møllene, mot 414 tonn i samme periode året før. Mengden av hvete og havre har økt jevnt de siste årene, mens det er noe varierende for rug og bygg. Det er avvik mellom faktisk produksjon av økologisk korn og det som leveres til møllene ettersom en del av kornproduksjonen benyttes direkte på gårdene til fôr og såkorn. Det er bygg og hvete som blir dyrket på størstedelen av kornarealene, mens det er havre som utgjør størstedelen av det volumet som leveres til møllene.

Når det gjelder produksjon og omsetning av grønnsaker og poteter har det ennå ikke vært mulig å samle tilstrekkelige fakta til å beregne omsatt kvantum. Mye tyder imidlertid på at det aller meste blir omsatt som økologiske enten lokalt eller via grossist. Merprisene for økologiske poteter ligger omtrent 50% over prisen på konvensjonell potet. Merprisene for økologiske grønnsaker varierer sterkt fra produkt til produkt. Det er registrert en variasjon i pris fra

20-120% over prisen for konvensjonelle varer.

Strategi og handlingsplan for markedstiltak

Som en oppfølging av fjorårets jordbruksavtale, er Omsetningsrådets sekretariat tillagt ansvaret for markedstiltak innen økologisk landbruk. Omsetningsrådets sekretariat har, på oppdrag fra Landbruksdepartementet, utviklet en strategi og handlingsplan for utvikling av markedet for økologiske landbruksprodukter. Dokumentet omfatter en markedsstrategi for perioden 2000-2010 og en handlingsplan for perioden 2000-2003. Dokumentet legger vekt på tiltak innenfor følgende fire satsingsområder; øke produksjonen av økologiske landbruksprodukter, stimulere til kvalitets- og produktutvikling, øke kunnskapen om økologisk landbruk, støtte aktører som løser praktiske hindringer i vareflyten. Omsetningsrådets sekretariat foreslår at det i handlingsplanperioden 2000-2003 avsettes 70 mill kr til markedstiltak. Midlene fordeles med 10 mill kr i år 2000 og deretter en årlig vekst i ressursbruken på 5 mill kr årlig.

Evaluering av ordningen med tilskudd til informasjons- og veiledningsprosjekter

Forskrift om tilskudd til veilednings- og informasjonsprosjekter innen økologisk landbruk ble fastsatt av Landbruksdepartementet i 1995 etter samråd med Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Formålet med ordningen var å øke interessen for økologisk landbruk, heve kunnskapsnivået og lette omleggingen til økologisk landbruk. Statens landbrukstilsyn forvalter midlene.

Program for pedagogikk ved Norges landbrukshøgskole gjennomførte i 1999 en evaluering av ordningen, herunder en evaluering av prosjektet «Gratis førsteråd» (GFR). I evalueringen av ordningen som helhet, konkluderes det med at denne bør videreføres gitt at det er en landbrukspolitisk målsetting å fremme utviklingen av økologisk landbruk. Når det gjelder prosjektet GFR konkluderes det med at måloppnåelsen for prosjektet er høy sett i forhold til både formålet med ordningen og i forhold til målgruppen for prosjektet.

3.9 Produksjons- og markedsutvikling

Tilpasning av markedstilførslene og produksjonskapasiteten til etterspørselen er avgjørende for å utnytte de inntektsmulighetene jordbruksavtalen gir. Overproduksjonen har de siste årene økt dramatisk og påfører produsentene store inntektstap og bidrar til uønskede samfunnsøkonomiske kostnader. Innenfor kjøttproduksjonen er det en betydelig prisnedgang på grunn av overproduksjon. Spesielt for storfekjøtt, svinekjøtt og melk har ubalanse mellom produksjonsvolum og avsetning gitt stor reduksjon i utbetalingspriser i 1999. Det innenlandske melkeforbruket er redusert og i 1999 er det også for første gang på mange år registrert en nedgang i innenlandsk omsetning av kjøtt.

Melk

Produksjonstilpasningen innen melkeproduksjonen styres gjennom kvoteordningen, herunder kjøp- og salgsordningen. Meierileveransen av kumelk er redusert fra 1 837 mill liter i 1990 til 1 647 mill liter i 1999, noe som utgjør en

reduksjon på ca 10%. Ut fra utviklingen i det innenlandske melkeforbruket og Norges forpliktelser knyttet til reguleringseksport i WTO-avtalen, ble det under jordbruksoppgjøret i 1999 bestemt at produksjonsvolumet for melk skulle reduseres fra ca 1 650 liter til 1 590-1 600 mill liter i år 2000. For å nå målsettingen om en reduksjon i produksjonsvolumet av melk med ca 45 mill liter i år 2000 ble det ikke solgt ut igjen melkekvoter ved runden av kjøp og salg i 1999. Den ordinære runden med kjøp og salg av melkekvoter i 1999 ga en reduksjon av produksjonsvolumet med 33,5 mill liter. Avtalepartene ble høsten 1999 enige om å redusere produksjonsvolumet for 2000 med ytterligere 80 mill liter. Med bakgrunn i dette ble det gjennomført en ekstraordinær runde med oppkjøp av melkekvoter som vil medføre en reduksjon i produksjonsvolumet på ca 72 mill liter i 2000. Meierileveransen er i 2000 beregnet til om lag 1 540 mill liter melk.

For geitemelk ble 0,8 mill liter kvote innmeldt for salg i 1999.

Innenlandsk salg av meieriprodukter er også redusert. Forbruket av flytende melk har blitt redusert med over 40 liter pr person de siste 15 år. Forbruket av ost har derimot økt jevnt siden 1970-tallet. Fra 1998 til 1999 ble meierisamvirkets eget salg av flytende melkeprodukter redusert med 6%. Osteproduksjon ble redusert med 7% fra 1998 til 1999, mot 2% fra 1997 til 1998. Samtidig økte salget av melk til andre aktører. Produsentprisen på melk er redusert med 13 øre pr liter fra 1998 til 1999. For 2000 bidrar oppkjøpet av melk til at melkeprisen er budsjettert å øke med 14 øre/liter til tross for at budsjettert reduksjon i salget er på om lag 3%.

Egg

Eggsektoren har lenge vært preget av overproduksjon og overkapasitet. Markedsoverskuddet er redusert fra 5-6% tidlig på 90-tallet til i overkant av 2% i 1997 og 1998. I 1999 er markedsoverskuddet igjen økt til om lag 5%. Forbruket målt i kg/person er redusert med 6% siden 1992. Salgsproduksjonen er redusert fra 50,1 mill kg i 1992 til 48,5 mill kg i 1999, eller 3,2 %. Prisene for registrert omsetning av egg er endret fra 10,56 kr/kg i 1998 til 10,92 kr/kg i 1999. Dette var likevel en svikt i engrosprisen i forhold til målpris på 66 øre. Redusert produksjon og økt ytelse har resultert i at hønetallet er redusert med over 18% på 90-tallet. Antall bruk med høner er redusert med 24%.

Kjøtt

Det er registrert en klar økning i produksjon av kjøtt etter 1992, og samlet kjøttproduksjon økte også fra 1998 til 1999. Produksjon av kraftfôrbaserte kjøttslag har økt mest i perioden. Økningen er relativt sterkest for fjørfekjøtt med om lag 60%. Svinekjøtt har hatt størst økning i produksjonsvolum med vel 20 mill kg eller 27%. Samtidig er antall bruk med svinehold redusert med 28%. Forbruket av kjøtt har økt fram til 1998, men i 1999 er det totale forbruket av kjøtt redusert for første gang på mange år. Av kjøttslagene er det fjørfekjøtt som over tid har hatt den relativt sett sterkeste forbruksøkningen, men også forbruket av svinekjøtt har økt mye de siste årene. Etter 1998 er det kun fjørfekjøtt som viser en økning i forbruk. Budsjettnemnda for jordbruket har beregnet forbruket av kjøtt i Norge i 1999 til 56,9 kg pr innbygger. Det er en økning på om lag 8 kg fra 1992. Utviklingen fra 1998 til 1999 viser en reduksjon

på 0,8 kg pr innbygger. Forbruket er lavt i forhold til andre land i Europa, hvor det ligger på fra 60 til over 100 kg pr person.

Etter en relativt god markedssituasjon for kjøtt fram til 1997, er det de siste årene registrert økt svikt i engrosprisene i forhold til målprisene. Det gjelder særlig for lyse kjøttslag, men fra 1998 til 1999 har en også fått et betydelig avvik for storfekjøtt.

Budsjettnemnda for jordbruket har beregnet brutto pristap for jordbruket som følge av markedssituasjonen for kjøtt og egg i 1999 til ca 846 mill kr, jf tabell 3.10. Dette er klart høyere enn BFJs prognose i fjor for 1999. For 2000 er prissvikten, inkludert økt omsetningsavgift pr kg i forhold til någjeldende avtalepris, budsjettert til kr 6,00 for storfekjøtt, kr 0,90 for sau, kr 4,49 for gris, kr 4,75 for fjørfekjøtt og kr 1,40 for egg. Det vil si om lag 1,25 mrd kr, herav er om lag 300 mill kr økt omsetningsavgift.

Tabell 3.10: Markedssituasjonen for kjøtt og egg i 1998, 1999 og 2000 og pristap i forhold til avtalepris på engrosleddet.

	1998		1999		2000	
	Pristap Kr/kg	Brutto tap Mill kr	Pristap Kr/kg	Brutto tap Mill kr	Pristap Kr/kg	Brutto tap Mill
Storfe	1,12	101	4,36	407	6,00	545
Sau	0,56	13	0,64	14	0,90	21
Gris	0,32	34	2,51	270	4,49	467
Fjørfekjøtt	5,76	143	4,14	122	4,56	147
Egg	0,99	47	0,66	32	1,40	68
Sum		338		846		1 248

Pristap inkluderer prissvikt på engrosleddet i forhold til avtalepris og økt omsetningsavgift.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Budsjettnemndas beregning av prissvikt som følge av markedssituasjonen inkluderer svikt i forhold til engrospris og økt omsetningsavgift multiplisert med produksjonsvolum. BFJs beregning av brutto pristap uttrykker derfor ikke det reelle inntektstapet.

Importen av kjøtt var 8,3 mill kg i 1998 og 8,7 mill kg i 1999. Eksporten utgjorde hhv 6,2 mill kg og 23,2 mill kg. Etter en reduksjon på 40% fra 1997 til 1998 ble eksporten av kjøtt nesten firedoblet fra 1998 til 1999. En viktig årsak til dette er at 1999 var siste år med mulighet for å bruke ubenyttede eksportmuligheter i forhold til WTO-avtalen, samtidig med høy produksjon og nedgang i innenlandsk salg. De to siste årene har hhv 57% og 37% av importen kommet fra Botswana alene. Det ble i 1999 importert 2,0 mill kg storfekjøtt fra land med MUL-status.

Poteter, frukt og grønt

Oppnådde priser i forhold til målpris varierer mellom år med avlingsnivå og kvalitet på avlingen. Arealet av grønnsaker til salgsproduksjon har over flere år vært forholdsvis stabilt. Fruktarealet viser imidlertid en nedgang på om lag

10% fra 1989 til 1999. Det samlede produksjonsomfang for frukt var i 1999 på om lag 13 mill kg mot 15 mill kg i 1998.

Det totale forbruket av grønnsaker på engrosnivå av norskprodusert og importert vare, fratrukket eksport, viser at forbruket varierer delvis i takt med svingningene i den norske produksjonen. Sett over tid synes grønnsaksforbruket å være stigende. Økt import som gir tilgang på et variert utvalg av varer hele året, og relativt sett lavere priser kan forklare mye av denne utviklingen. Forbruket av frukt og bær varierer også i takt med norsk produksjon.

Utviklingen av potetareal i drift viser en nedadgående trend. Produksjonen av norske poteter dekker stort sett det innenlandske forbruket, men vil variere med avlingene det enkelte år. Over tid har forbruket av matpoteter gått en del ned. Forbruket av bearbeidede produkter har imidlertid økt slik at totalforbruket av poteter ikke har endret seg svært mye. Totalt forbruk av poteter på engrosnivå er beregnet til ca 37 kg pr person og forbruket av bearbeidet vare er på om lag 31 kg pr person i 1999 (beregnet som friske poteter).

3.10 Kostnadsutviklingen

På kostnadssiden er det i hovedsak bare kraftfôrkostnadene og i noen grad kapitalkostnader som er direkte påvirket av jordbruksoppgjøret. Kostnadsutviklingen er av avgjørende betydning for inntektsmulighetene i jordbruket.

Etter 1996 øker kostnadene noe fram til 1999, dette skyldes bl.a. forbruksøkning og en viss prisoppgang for kraftfôr fram til 1997. De siste årene er det særlig økende rentenivå som har bidratt til økte kostnader.

Fra 1998 til 1999 økte totale kostnader med 1,7%, jf tabell 3.11. Driftskostnadene er stabile. Kapitalkostnadene er beregnet å øke med 4,7% fra 1998 til 1999. Økte rentekostnader er hovedårsaken til dette. Fra og med 1999 er næringsdrivende i jordbruket, husdyrhold, hagebruk og gartneri fritatt for å betale investeringsavgift på driftsmidler mv hovedsakelig til bruk i disse næringene. Investeringsavgiften ved kjøp av maskiner og redskap går inn i avskrivningsgrunnlaget og inngår dermed i kapitalslitet. Det regnskapsmessige utslaget vil øke i årene framover.

BFJ har budsjettert med en kostnadsreduksjon i 2000 på 1,9%. Driftskostnadene reduseres med 1,6%. Hovedårsaken er en reduksjon av kraftfôrkostnadene med 5,6% på grunn av volum- og prisnedgang, samt bortfall av kunstgjødselavgiften. Det er budsjettert med 0,5% reduksjon av kapitalkostnadene, i hovedsak på grunn av reduserte rentekostnader. Økt drivstoffavgift og elavgift, samt økte petroleumspriser bidrar til en økning i andre kostnader med nesten 6%. Tabell 3.11 viser utviklingen og nivået for kostnader i jordbruket de siste årene slik de framkommer i normaliserte regnskaper for 2000. Revisjon av dataserier og beregningsprinsipper gjør at tallene kan endres fra beregningsår til beregningsår, også for regnskapsårene, for å få sammenliknbare tidsserier.

Tabell 3.11: Utviklingen for en del kostnadsområder i jordbruket iflg. normaliserte regnskaper 2000. Mill kr og prosentvis endring pr år.

	1990	1995	1996	1997	1998	1999 [1]	2000 [2]
Driftskostnader	13 070	11 678	11 822	12 258	12 088	12 100	11 902
herav kraftfôr	5 627	4 406	4 457	4 619	4 567	4 549	4 292
Kapitalkostnader [3]	6 652	5 865	6 094	5 779	6 063	6 351	6 192
Totale kostnader	19 722	17 543	17 916	18 037	18 151	18 451	18 094
Endring i prosent pr år:							
Driftskostnader			1,2 %	3,7 %	-1,4 %	0,1 %	-1,6 %
herav kraftfôr			1,2 %	3,6 %	-1,1 %	-0,4 %	-5,7 %
Kapitalkostnader			3,9 %	-5,2 %	4,9 %	4,8 %	-2,5 %
Totale kostnader			2,1 %	0,7 %	0,6 %	1,7 %	-1,9 %

1) Foreløpig regnskap
2) Budsjett før oppgjør.
3) Kapitalslit, renter og effekt av finansiering (prisstigningsgevinst) på lånt kapital.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

3.11 Inntektsutviklingen

Jordbruksoppgjøret skal bl.a. legge til rette for at næringsutøverne skal få muligheter til å oppnå inntekter og levekår på linje med resten av befolkningen. For jordbrukere som selvstendig næringsdrivende er det flere forhold som påvirker inntektene det enkelte år. Utøverne har selv ansvaret for å utnytte de muligheter jordbruksoppgjøret gir. Selvstendig næringsdrivende står i så måte i et annet forhold til sin egen inntekt enn andre grupper.

3.11.1 Inntektsutviklingen i jordbruket

Inntektsutviklingen for jordbruket samlet sett skal vurderes med utgangspunkt i normaliserte regnskaper i Totalkalkylen. Totalkalkylen omfatter landbruksbefolkningens inntekter fra tradisjonelt jord- og hagebruk. Inntekter, kostnader og arbeidsforbruk knyttet til skogbruk og en del tilleggsnæringer er ikke med, bortsett fra kjøreinntekter for utstyr som er kostnadsført i totalregnskapet. Resultatene fra Totalkalkylens normaliserte regnskaper vil derfor ikke gi et fullstendig bilde av utviklingen i landbruksbefolkningens samlede inntektsforhold.

Både NILFs Driftsgranskinger og undersøkelser fra Statistisk sentralbyrå viser at landbruksbefolkningen ikke skiller seg vesentlig fra andre grupper når det gjelder de samlede inntektene i husholdningen. Nettoinntekten for brukerfamilien var i 1998 kr 382 600. Gjennomsnittlig vederlag til arbeid og egenkapital pr bruk i driftsgranskingene var i 1998 kr 177 900. Pr årsverk var tilsvarende tall kr 142 000.

Figur 3.3 viser vederlag til arbeid og egenkapital pr årsverk etter totalkalkylen for jordbruket og årslønnsutvikling for alle lønnstakere.

Den andel av inntektene som brukerfamiliene henter fra jordbruket er i følge Driftsgranskingene redusert fra om lag 70% i 1980 til vel 47% i 1998. Mens

melkeprodusentene, i følge SSBs materiale, i 1994 i gjennomsnitt hadde om lag 55% av samlede husholdningsinntekter fra jordbruket, var de tilsvarende tallene for saueprodusentene og kornprodusentene 17%.

Tabell 3.12 viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital de siste årene i følge Budsjettnemnda for jordbrukets normaliserte regnskaper. Normaliserte regnskaper utarbeides årlig for de siste 14 år. Revisjon av dataserier og beregningsprinsipper, bl.a. som følge av nytt datagrunnlag, gjør at både beregnet inntektsnivå og -utvikling kan variere mellom beregningsår. Totalkalkylen har dermed ikke samme presisjonsnivå som lønnsstatistikk og inntektsutviklingen bør vurderes over noe tid.

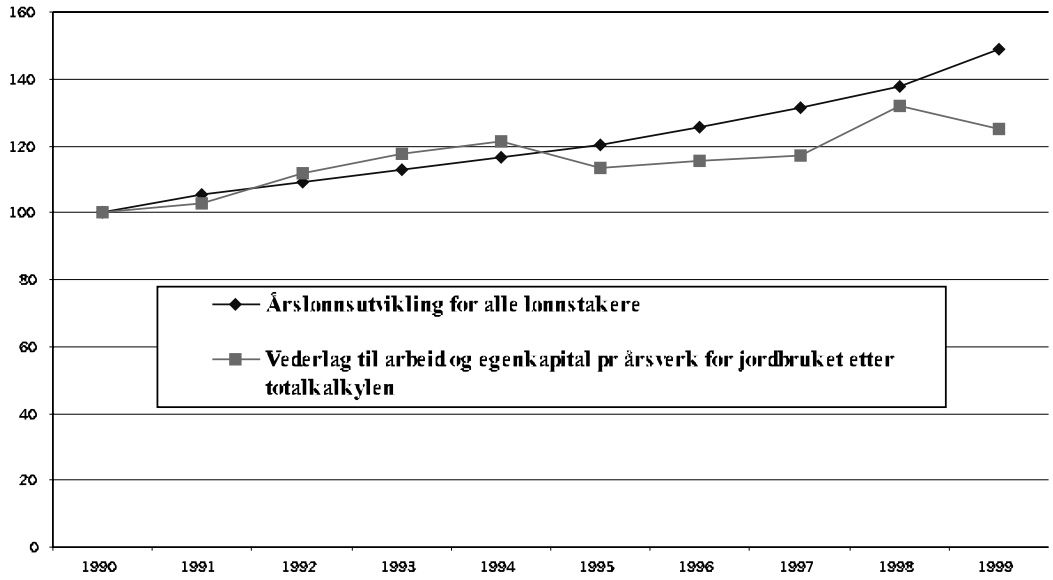

Figur 3.3 Den relative utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital pr årsverk etter totalkalkylen for jordbruket og i årslønn for alle lønnstakere. 1990=100.

Tabell 3.12: Utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital iflg BFJs normaliserte regnskaper

	1998	1999	2000 [1])	99/98	2000/99 [1])
	Mill kr	Mill kr	Mill kr	Prosent	Prosent
Sum inntekter	30 098	29 374	29 386	-2,4 %	0,0 %
Sum kostnader	18 151	18 451	18 094	1,7 %	-1,9 %
Vederlag til arbeid og egenkapital	11 947	10 923	11 292	-8,6 %	3,4 %
Årsverk	81 700	78 900	76 100	-3,4 %	-3,5 %
Kr pr årsverk	146 230	138 441	148 384	-5,3 %	7,2 %

1) Budsjett før oppgjør.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Bruttoinntektene er beregnet redusert med 724 mill kr fra 1998 til 1999, mens kostnadene er beregnet å øke med 300 mill kr. Totalt vederlag til arbeid og egenkapital ble redusert med ca 1 020 mill kr. Pr årsverk er det beregnet

en inntektsreduksjon på 7 800 kr fra 1998 til 1999. Fjorårets avtale var beregnet å gi en økning i inntektsmulighetene på 3 900 kr pr årsverk (2,8%).

Hovedårsakene til den sviktende inntektsutviklingen fra 1998-99 er lavere melkepris samt reduserte inntekter fra kjøttproduksjonen, grunnet sviktende marked. Videre er buskapsverdien redusert.

I årets beregninger er verdien av eget arbeid ved vedlikehold verken regnet med på kostnadssiden eller inntektssiden. Dette medfører isolert at nivået på inntekter og kostnader blir lavere enn tidligere. Endringen på inntekts- og kostnadssiden utligner hverandre slik at det ikke blir noen virkning på resultatene når det gjelder vederlag til arbeid og kapital/egenkapital. I tillegg er investeringsseriene endret som følge av nye tall fra fullstendig landbrukstelling for 1999 og vedlikeholdskostnadene anslås lavere på grunnlag av SSBs utvalgstelling i 1998.

I budsjettet for 2000, før oppgjør, er det budsjettert med uendrede bruttoinntekter og kostnadene går ned med 1,9%. Totalt øker vederlag til arbeid og egenkapital med 370 mill kr. Med en reduksjon i arbeidsforbruket på 3,5% er det budsjettert med en økning i vederlag til arbeid og egenkapital pr årsverk på 10 000 kr, eller om lag 7%.

De beregnede melkeproduksjonsinntektene faller på grunn av redusert kvantum, men det er samtidig en økning i melkeprisen på i underkant av 14 øre pr liter som begrenser inntektsreduksjonen. Økning i inntekter fra salg av melkekvoter gjør at melk totalt kommer ut med en verdiøkning på 149 mill kr. Inntektene fra kjøttproduksjonen reduseres med ca 460 mill kr og den totale kjøttproduksjonen reduseres for første gang på mange år i 2000. Kostnadene totalt er budsjettert med å gå ned med om lag 1,9%. Dette skyldes i hovedsak reduserte kraftfôrkostnader, bortfall av kunstgjødselavgift i 2000 og lavere rentekostnader enn i 1999. Med bakgrunn i driftsgranskingsmaterialet har BFJ beregnet årlig endring i arbeidsforbruk for ulike produksjoner med uendret driftsomfang for perioden 1993-2000. Det er innen kornproduksjon den største produktivitetsforbedringen har funnet sted. Det er her beregnet en årlig reduksjon i arbeidsforbruket på ca 4,3%. For øvrige produksjoner er endringen i gjennomsnitt om lag 0,5% årlig.

3.11.2 Lønnsutviklingen for andre grupper

Tabell 3.13 viser lønnsutviklingen fra 1998 til 1999, samt for perioden 1991-1999 for en del grupper. Lønnsutviklingen for selvstendige næringsdrivende er ikke tatt med. Det statistiske materiale er svakere for denne gruppen og vil normalt svinge mer enn for andre, avhengig av omsetning, skattemessig tilpasninger m.v. Lønnsutviklingen for annen næringsvirksomhet utenom industrien er heller ikke med som egen gruppe.

Tabell 3.13: Lønnsutviklingen i prosent for alle grupper og for to hovedgrupper av lønnstakere

	I alt 1991-99	Anslag 1998-99
Årslønn [1] alle grupper [2]	36,8	4,9
Årslønn [1] industrien, timelønte og funksjonærer	36,9	4,8
Årslønn [1] offentlig forvaltning	33,9	43/4
Lønn [3] pr normalårsverk [4]	39,8	5,1

1) Den samlede lønn (ekskl. overtidsgodtgjørelse) en lønnstaker vil oppnå i løpet av et år, dersom vedkommende har utført et fullt normalt årsverk. Det forutsettes at det gis full lønn under ferie, sykefravær, permisjoner m.v.
2) Basert på lønnsstatistikk for grupper som samlet mottar knapt 90% av samlet utbetalt lønn i Norge.
3) Lønn ekskl. arbeidsgiveravgift. Dette innebærer lønn inkl. overtidsgodtgjørelse, naturallønn og sosiale ytelser som lønnstakerne mottar.
4) Summen av antall heltidsansatte og deltidsansatte omregnet til heltid (SSB)

Kilde: Oppdatert rapport nr. 1, 2000 (NOU 2000:4) (avgitt 21.3.00) fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene og Statistisk sentralbyrå

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene har i oppdatert rapport av 21. mars 2000 beregnet lønnsoverhenget inn i 2000 for hovedgrupper av lønnstakere. Overhenget beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av et år ligger over gjennomsnittet for året. Det forteller dermed hvor stor lønnsveksten vil bli fra et år til det neste, dersom det ikke gis lønnstillegg eller foregår strukturendringer i det andre året. Beregningsutvalgets anslag for lønnsoverhenget inn i 2000 i en del områder ligger i området 1,2% til 2,7%. Gjennomsnittlig overheng for alle grupper anslås til 1,3%. Dette er mindre enn halvparten av overhenget til 1999.

I Revidert nasjonalbudsjett for 2000 er det som gjennomsnitt for alle grupper lagt til grunn et anslag på lønnsveksten fra 1999 til 2000 på om lag 33/4%.

Lønnsoppgjørene 2000

I LO-NHO området ligger anbefalt forslag på 1,50 kr pr time i tillegg samt et særskilt gradert lavlønnsstillegg på maksimalt 2 kr. Opptrapping til 5 ukers ferie gis med 2 dager i 2001 og 2 dager i 2002.

Anslag på årslønnsveksten for industriarbeidere fra 1999 -2000 er på 3,8 %.

Det er enighet om en ny tariffavtale for bank og forsikring. Denne avtalen har en ramme for lønnsveksten fra 1999-2000 på om lag 3,9 %. For staten ble det enighet om et generelt lønnstillegg på 5 000 kr. I tillegg ble det satt av en pott til sentrale justeringer på 2,2 % (pr 15 juli) samt en pott til lokale forhandlinger på 0,75 % (pr 1 sept). Totalt er lønnsveksten anslått til ca 4 %. I kommunesektoren ble det også gitt et generelt lønnstillegg pr år på 5 000 kr. Sammen med sentrale justeringer og lokale forhandlinger m.v. vil årslønnsvekst fra 1999 til 2000 bli om lag 4 %. På enkelte områder innenfor kommunesektoren er det ennå ikke kommet til enighet. Dette gjelder bl.a. barnehagesektoren. For både kommune og stat ble det enighet om en femte ferieuke på linje med

LO/NHO. Opptrapping til 5 ukers ferie ble gitt med 2 dager i 2001 og 2 dager i 2002.

Inntektsutviklingen for selvstendig næringsdrivende vil avhenge av fortjenesteutviklingen. Her vil bl a konkurransesituasjonen overfor utlandet, herunder pris- og avsetningsforholdene på eksportmarkedene og valutakursutviklingen, spille inn.

3.12 Overføringene til jordbruket

Figur 3.4 viser utviklingen i bevilgningene til gjennomføring av jordbruksavtalen (kap 1 150) i nominelle kr og faste 1999-kr. Tallene er hentet fra St.prp. nr. 1 (1999-2000) og inkluderer ikke engangsutbetalinger fra fond. Skatt- og avgiftslettelser er ikke inkludert. Virkningen av fritak for investeringsavgift kommer ikke med i statistikken.

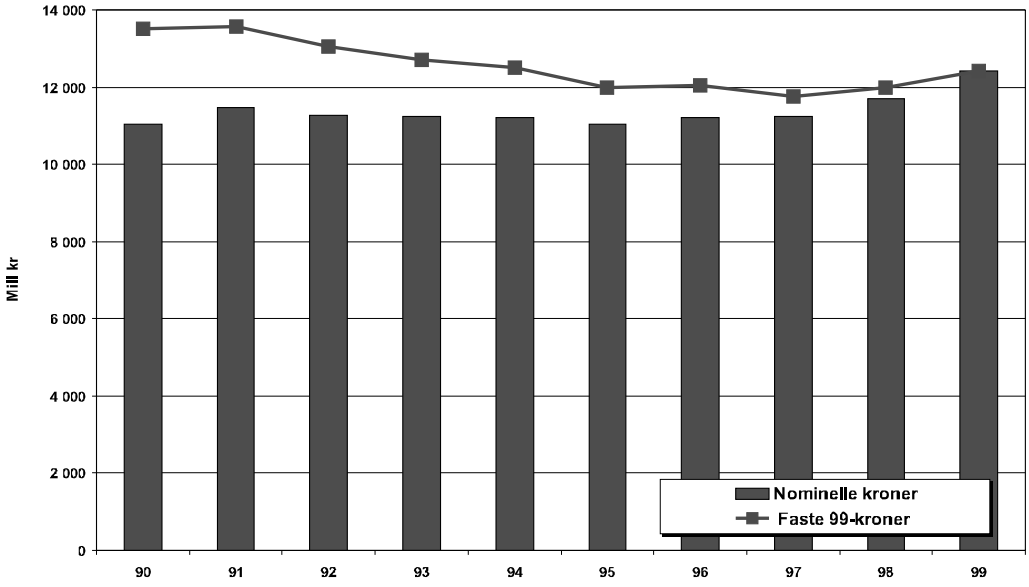

Figur 3.4 Bevilgning til gjennomføring av jordbruksavtalen. Mill nominelle kr og mill faste 1999-kr, omregnet med KPI

Netto overføringer i faste kroner var høyest i første halvdel av 1980-årene og er redusert fram til 1997. Siden 1997 har budsjettoverføringene økt. Støttenivået til jordbruket i Norge er høyt i internasjonal sammenheng. OECDs PSE (Producer Support Estimate)-analyser viser næringsstøttens andel av produksjonsverdien for jordbruket. Beregningene omfatter både budsjettstøtte og virkning av importbeskyttelsen (skjermingsstøtte), dvs. forskjellen mellom verdensmarkedspris og norsk pris. PSE-beregningene ble lagt om i 1998 basert på endret klassifisering av jordbruksstøtten og utvidelse av de støtteformer som er med. Beregningene er lagt opp til å ta et totalmål for støtte hvor også i prinsippet skatte- og avgiftslettelser inkluderes. For Norges del vil avgiftsfritak på diesel være et eksempel på avgiftslettelser som inkluderes i beregningene. Avgifter på kunstgjødsel og plantevernmidler som tidligere ble trukket fra beregnet støtte, skal ikke lenger trekkes fra fordi de er generelle avgifter.

OECDs tall viser at jordbruksstøtten i Norge utgjør 70% av produksjonsverdien for 1998, sammenlignet med en verdsetting til verdensmarkedspris. Norge har sammen med Sveits, Korea, Japan og Island den mest omfattende jordbruksstøtten blant OECD-landene. PSE-prosenten

gir indikasjon på støttenivået. Den bør ikke brukes til nøyaktig sammenligning mellom land, fordi det er variasjon mellom land i hvor stor andel av jordbruksproduksjon og virkemidler som er inkludert i beregningen.

Støttenivået i Norge målt i PSE-prosenten har endret seg lite de siste ti årene. Norges PSE-prosent var i 1986-88 67%, den økte til 69% i 1991-93, for så å gå ned til 65% i 1997. Deretter har det vært en økning til 70% i 1998. Endringer i PSE-prosenten kan skyldes både endringer i det interne støttenivået og også valutakurser, men særlig vil endringer i verdensmarkedspriser ha stor betydning.

Det siste tiåret har det skjedd en betydelig dreining i virkemiddelbruken fra pristilskudd til mer produksjonsnøytrale virkemidler både i Norge og andre land. Norge er et av de land med størst andel produksjonsnøytral støtte i forhold til total støtte. Over flere år er det ført midler fra produkttilknyttet inntekt (pris og pristilskudd) til produksjonsnøytrale ordninger som produksjonstillegg husdyr og arealtilskudd. Dette har vært gjort bl.a for å redusere tilskuddenes produksjonsdrivende effekt og for å redusere intensiteten i produksjonen. Totalt utgjør produksjonsavhengig støtte 63 % av samlet støtte til norsk jordbruk målt i PSE. Driftstilskuddet for melk er inkludert i den produksjonsavhengige støtten som følge av OECDs nye regler for klassifisering av støtteordninger i PSE-beregningene til tross for at den for 95% av melkebrukene virker som et kontanttilskudd pr bruk. Det er viktig å være oppmerksom på at OECDs system for støtte målt i PSE ikke direkte kan sammenliknes med WTOs inndeling av internstøtte, bl.a fordi WTO-beregningene benytter administrerte priser og verdensmarkedspriser fra 1986-88 til å beregne «skjermingsstøtten». «Skjermingsstøtten» i WTO-beregningene angir derfor ikke et lands aktuelle skjermingsstøtte.

Vridningen mot mer produksjonsuavhengig støtte har, sammen med flere forhold, også bidratt til at Norges CSE (Consumer Subsidy Equivalents) er redusert fra -55% i 1991-93 til -46% i 1997. Deretter har CSE-prosenten økt til -53% i 1998. Hovedårsaken til økningen i 1998 er utviklingen i verdensmarkedsprisene. Prosent-CSE er et uttrykk for den implisitte skatt som pålegges forbrukerne som følge av landbrukspolitikken (negativ verdi fordi det er en overføring fra forbrukerne). Når det gjelder Norges forpliktelser på internstøtte vises det til kap 5.

4 Forbrukerorientering - matproduksjon, foredling og distribusjon

4.1 Innledning

Gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) er det trukket opp nye retningslinjer for forbrukerorientering av mat og landbrukspolitikken. Fokus skal rettes mot leddene samlet i matproduksjonskjeden; selve matproduksjonen, foredling og distribusjon. Dette avsnittet presenterer disse retningslinjene og gir en oversikt over situasjonen ut fra tilgjengelig materiale. I Innst.S. nr. 167 (1999-2000) understreker Næringskomiteen betydningen av økt forbrukerorientering i norsk landbruk og matproduksjon. Forbrukernes interesser må tillegges økt vekt i matkjeden og i utformingen av politikken. Det er da grunnleggende at hele matkjeden ses i sammenheng.

Med forbrukerorientering menes at:

- Maten skal være helsemessig trygg og frambys på en redelig måte. Forbrukernes interesser må i økt grad ivaretas i utformingen av politikken, i forvaltning og tilsyn. Åpenhet og innflytelse må sikres bl.a. ved at forbrukerrepresentanter i større grad får delta i beslutningsprosessene knyttet til regelverk og kontroll av matvarer. I et velfungerende marked skal forbrukerne kunne velge et ernæringsmessig fullgodt kosthold og tilbys varer av høy kvalitet og et bredt produktspekter til en akseptabel pris.
- Matprodusenter og markedsaktører i fellesskap bidrar til lavere matvarepriser og råvarepriser, og at vi får et økt produktutvalg og en tilpassing av matproduksjonen til et variert og kjøpekraftig marked.

Det vises ellers til St.meld. nr. 40 (1998-99) Om forbrukerpolitikk og organisering av forbrukerapparatet der matvarespørsmål er gitt en bred omtale fra en forbrukersynsvinkel.

4.2 Økt forbrukerorientering av mat og landbrukspolitikken

4.2.1 Trygg mat

For å oppnå økt forbrukerorientering i landbruk og landbruksbasert matproduksjon, utarbeides det en handlingsplan for forbrukerorientering av landbruk og matproduksjon. I en økt forbrukerorientering er det behov for å se hele matvarekjeden i sammenheng. De ulike matrelaterte hensyn i kjeden, fra primærleddet gjennom foredlingsleddet og handelsleddet fram til forbruker, bør integreres i landbrukspolitikken.

Handlingsplanen vil konkretisere og utdype politiske mål og virkemidler i en forbrukerorienteringen av norsk landbruk og matproduksjon. Den vil blant annet ta opp:

- Kommunikasjon og informasjon
- Forbrukerrepresentasjon
- Videreutvikle forbrukerorientering av tilsynsapparatet
- Forskning og politikkutvikling

Landbruksmeldingen poengterer at alle aktører har et selvstendig ansvar for å markedsrette sin virksomhet og sikre at forbrukerne får tilstrekkelig informasjon om produkter og produksjonsmetoder. For å sikre forbrukerne helsemessig trygge matvarer, skal hele varekjeden være omfattet av kvalitetssystemer som følges opp gjennom regelverk og tilsyn.

4.2.2 Produktspekter

Landbrukspolitikken og næringen må også fange opp bredden i forbrukerpreferansene.

Det er en viktig utfordring å sikre forbrukerne en økt bredde i produktutvalget. Et sentralt virkemiddel for å få til dette er gjennomføringen av et verdiskapingsprogram, jf kap 7.

4.2.3 Prisreduksjoner

Internasjonale forhold får økt betydning for prisdannelse og forbruksmønster. Store forbrukergrupper legger vekt på pris når de kjøper mat. Det viser utviklingen i grensehandelen, som reduserer det norske markedet og gir store tap av både inntekter og arbeidsplasser. Å legge større vekt på forbrukerinteressene innebærer å arbeide for lavere matvarepriser. Dette krever kostnadsreduksjoner i primærproduksjon og senere ledd i kjeden fram til forbrukerne. I landbrukspolitikken kan målprisene reduseres. Dette er ikke nok fordi målprisene i varierende grad oppnås, og fordi råvareprisene bare utgjør en del av de prisene forbrukerne betaler.

Regjeringen legger til grunn at forskjellene i matvareprisene mellom Norge og våre naboland bør reduseres. Her må alle ledd i verdikjeden for matproduksjon bidra. Fra det offentliges side utvikles og forbedres dokumentasjonsverktøy for prisdannelsen og prisutviklingen i ulike ledd - og prissammenligninger med våre naboland. Arbeid med videreutvikling av et slikt system er satt i gang, og vil bli sentralt i oppfølgingen.

Både for å sikre et produktspekter godt tilpasset hensyn til forbrukerne og lavere forbrukerpriser må myndighetene bidra til å sikre godt fungerende markeder. Endring av målpriser og forhold vedrørende inntektsdannelsen i jordbruket er nærmere behandlet i kap 6 og 7.

4.3 Foredling og omsetning

Foredling og omsetning av jordbruksvarer ligger i hovedsak utenfor jordbruksavtalens virkeområde. Markedsordninger og handelspolitiske rammebetingelser har stor betydning for næringsmiddelindustri og omsetning, og landbrukspolitikken må i større grad ha økt fokus på alle ledd i kjeden fra jord til bord.

Foredlings- og omsetningsleddene er viktige både for sysselsetting og verdiskaping og for inntektsmulighetene i jordbruket. Regjeringen ønsker reell konkurranse i verdikjeden for å opprettholde produksjon og verdiskaping i Norge. Alle aktører har et selvstendig ansvar for å markedsrette sin virksomhet.

Primærproduksjonen og foredlings- og distribusjonsleddene i matvaresektoren påvirker hverandre gjensidig. Norsk primærproduksjon er avhengig

av en konkurransedyktig næringsmiddelindustri som kundebase. Næringsmiddelindustrien er avhengig av råvarer som er konkurransedyktige både mht. pris og kvalitet. Store deler av næringsmiddelindustrien er basert på norsk råstoff, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Hensynet til næringsmiddelindustriens utviklingsmuligheter, til forbrukerinteressene og til primærjordbrukets avsetningsgrunnlag gjør det viktig at industriens konkurranseevne styrkes.

En forutsetning for å opprettholde en langsiktig norsk matproduksjon er at næringen får tilstrekkelig lønnsomhet ved salg av produktene. Det er utarbeidet et sett med virkemidler for å kompensere for de ekstra kostnader som industrien i Norge har i forhold til i andre land. Flere av disse virkemidlene er spesielt rettet inn mot industri som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK-industrien). For å opprettholde en konkurransedyktig næringsmiddelindustri må det gjennom prisutviklingen innenlands og målrettede virkemidler legges til rette for å sikre industrien konkurransedyktige rammevilkår.

Kravet til produktutvikling er økende. Det knytter seg spesielle utfordringer til de minste bedriftene som har liten kapasitet og kompetanse til selv å ta i bruk forskningssystemet. Regjeringen ønsker å bidra til en utviklingsprosess der aktørene gjennom organisering og nettverksbygging kan oppnå større styrke i markedet.Igangsatte og planlagte tiltak er:

- nettverksprogram for å øke tilgjengeligheten av kjent kunnskap
- produktutviklingssenter for næringsmiddelindustrien
- spesielt tilbud til småbedriftene med sikte på å koble dem til relevante FoU-miljøer

Konkurransesituasjonen og kostnadsutviklingen i leddene etter primærproduksjonen har stor betydning for inntektsmulighetene i primærjordbruket og for produkttilbud og servicenivå til forbrukerne.

I en tid med økt internasjonal handel og innpassing av ny teknologi også i primærproduksjonen vil det bli lagt særlig vekt på å sikre forbrukerne trygg mat. Dette vil bl.a. gjennom bedriftenes og Næringsmiddeltilsynets internkontrollsystemet stille store krav til næringsmiddelindustri og omsetning.

4.4 Handelspolitikk

Sammen med utviklingen i råvarepriser i Norge og EU utgjør tollvernet for bearbeidede landbruksvarer svært viktige elementer i konkurransevilkårene for norsk næringsmiddelindustri. Det pågår forhandlinger i henhold til EØS-avtalen med EU om handelen med jordbruksvarer og bearbeidede landbruksvarer (jf kap 5).

Spesielt innenfor enkelte varegrupper møter industrien konkurranse. Dette gjelder bl.a. for melbaserte produkter, som brød, frosne og halvstekte varer, deiger og kakemikser, hvor importen har økt sterkt de siste årene. Pizza er også et produkt hvor det har vært økende import de senere årene, men her har også eksporten økt.

Gjennom råvareprisutjevningen for industrielt bearbeidede jordbruksvarer (RÅK) utbetales tilskudd for å utjevne forskjeller i råvarekostnadene mellom norske og utenlandske ferdigvarer.

Råvareprisutjevningen kan skje i form av:
- Tilskudd ved eksport av ferdigvarer (eksportrestitusjon).
- Prisnedskrivning ved at prisene på innenlandske jordbruksråvarer som nyttes til fremstilling av ferdigvarer, skrives helt eller delvis ned til verdensmarkedets prisnivå.

Verdien av produksjonen av RÅK-produkter (inkl. bryggerivarer) i norsk næringsmiddelindustri i 1999 er anslått til å ligge over 20 mrd kr Fra 1996 til 1999 økte importen med 27%, mens det anslås at verdien av totalmarkedet for RÅK-produkter i samme periode økte med 10-15%. Dette viser at importerte RÅK-varer tar markedsandeler fra norske produkter. Importen av RÅK-varer var i 1999 på ca 3,5 mrd kr, mens eksportverdien var på ca 0,9 mrd kr som er samme nivå som i 1995.

4.5 Konkurransepolitikk

Det har over lengre tid foregått en betydelig konsentrasjonen i dagligvarehandelen og i viktige deler av næringsmiddelindustrien. Samtidig er disse næringene skjermet. Det er viktig at også kostnadene i norske omsetningsledd og foredlingsindustri kommer ned på et nivå som sikrer forbrukerne et bredt spekter av kvalitetsmessig og helsemessig gode produkter til konkurransedyktige priser. Konkurransemyndighetene følger derfor disse markedene nøye. Prioriteringen av dette området er nedfelt i de årlige budsjettdokumenter for konkurransemyndighetene.

Konkurransetilsynet gjennomfører et prosjekt om konkurranseforholdene i dagligvarehandelen og servicehandelen. Sentrale tema har vært horisontal integrasjon på detaljistleddet, vertikal integrasjon, dagligvarekjedenes private merker, tilgangen til salgslokaler, kjøpermakt på detaljistleddet og mulighetene for et stilltiende samarbeid på detaljistleddet. De strukturelle forhold i bransjen har utviklet seg slik at konkurransen kan svekkes, eller i større grad ledes mot andre parametre enn pris og kvalitet. Dette er et område myndighetene derfor vil følge nøye. Meldeplikten for de store dagligvarekjedene og grossistene opprettholdes. Tilsynet er skeptisk til en ytterligere konsentrasjon i dagligvaremarkedet fordi den kan føre til eller forsterke en vesentlig begrensning av konkurransen.

4.6 Helse- og ernæringspolitikk i et forbrukerperspektiv

St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon, har en betydelig vektlegging av hensynet til forbrukerne i matvaremarkedet.

Sosial- og helsedepartementet har det faglige, økonomiske og administrative ansvar for helsepolitikken, inkludert den forebyggende helsepolitikken, men alle departement har et ansvar for å ta helsehensyn i sin politikk. Departementets etater har flere aktiviteter innen ernæring gjennom Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet, fylkeslegenes kontorer og gjennom kommunehelsetjenesten. Kostholdet påvirker det enkelte individs og befolkningens helsetilstand i stor grad.

Samarbeidet skal styrkes mellom berørte departementer om virkemiddelbruk og tiltak i mat-, ernærings- og helsepolitikken. Tiltakene skal sees i sam-

menheng og koordineres til en helhetlig og felles satsing. Norsk landbruk, omsetningsledd og helsemyndigheter står overfor en stor utfordring i forhold til anbefalingene om en fordobling av frukt- og grønnsaksforbruket. Regjeringen vil i større grad enn tidligere satse på målgrupperettede virkemidler. Dette vil blant annet dreie seg om en styrking av tiltak rettet mot barn og ungdom i skolen gjennom abonnementsordninger på melk og frukt/grønt.

St.meld. nr. 40 (1996-97) Matkvalitet og forbrukertrygghet beskriver et helhetlig opplegg for å styrke og ivareta matvaretryggheten for norske forbrukere. Dette følges opp gjennom opplysningstiltak samt veterinære og fytosanitære bestemmelser som innen rammen av internasjonale avtaler er i samsvar med føre-var-prinsippet. Tilsynet med alle næringsmidler, både norskproduserte og importerte, er vesentlig styrket. For alle næringsmiddelprodusenter og importører skal kontrollen styrkes og omlegges til internkontroll. Systemet skal hindre matbårne sykdommer og forekomst av uønskede fremmedstoffer og tilsettingsstoffer i maten.

St.meld. nr. 37 (1992-93) Utfordringer i et forebyggende og helsefremmende arbeid beskriver mat- og ernæringspolitiske målsettinger. Det legges der spesiell vekt på følgende forhold:

- Maten skal være helsemessig trygg, dvs fri for smitte- og fremmedstoffer iuakseptable mengder.
- Mengden fett i kosten bør reduseres og utgjøre høyst 30% av totalt energinntak
- Forbruket av frukt, bær og grønnsaker, poteter, korn, og fisk bør økes
- Fiskeforbruket er lavere enn ønskelig
- Kostens innhold av stivelse og fiber (kornvarer)er ikke så høyt som ønskelig
- Forbruket av salt i befolkningen er omlag dobbelt så høyt som ønskelig
- Blant grupper i befolkningen, som en del barn og ungdom, er forbruket av sukkervarer for høyt

Ved produktutvikling bør det legges vekt på å støtte ernæringspolitiske målsettinger. Bruk av ferdigretter og halvfabrikata øker, samtidig som forbrukerne oftere spiser utenfor hjemmet i kantiner og restauranter/kafeer. Dette gjør at både matvareprodusenter og storhusholdningsbransjen vil ha større innflytelse på hverdagskostholdet enn tidligere. Disse bør vies større oppmerksomhet i framtiden.

Forbrukerrepresentasjonen bør styrkes i nasjonale og internasjonale fora hvor standarder for næringsmidler utvikles. Nylig har EU-kommisjonen kommet med en hvitbok om matvaretrygghet, samt en ny meddelelse om føre-var-prinsippet. Det samarbeides under Nordisk Ministerråd om felles nordiske synspunkter på Kommisjonens nye hvitbok om matvaretrygghet, og det vil i slutten av juni 2000 bli avholdt et felles ministermøte mellom forbrukerministerne og ministerne ansvarlig for næringsmidler. Norge er nå med i EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk.

4.7 Utvikling i bransjen

4.7.1 Industrien og tilgrensende virksomhet

Næringsmiddelindustrien er Norges nest største industribransje, etter verkstedindustrien. Omsetningen av og tilgangen på bearbeidede produkter har vokst betydelig på 1990-tallet. Kommende endringer i markedsordningen for korn vil trolig gi betydelig effektivitetsgevinster. Konkurransen er tiltakende, både nasjonalt og internasjonalt. Dette betyr at primærproduksjonen i økende grad vil være avhengig av at industriens konkurranseevne styrkes. For å oppnå dette er det gjennomført - og planlegges det betydelige strukturendringer i bransjen:

- Gilde-bedriftene ble i 1999 fusjonert til ett industriselskap, Norsk Kjøttsamvirke. De har startet et prosjekt for å ta ut forbedringsgevinster som skal gi Kjøttsamvirket fornyet konkurransekraft inn i framtida. Gjennom økte inntekter og reduserte kostnader de neste tre til fem åra skal organisasjonen spare inn i størrelsesorden 600 mill kr.
- Innenfor eggsamvirket er det planer om fusjon mellom flere regionselskaper i Sør-Norge. Det er i begrunnelsen lagt vekt på kostnadsbesparelser.
- Innen kjøttindustrien utenfor samvirket foregår en omstillingsprosess gjennom erverv og avtaler for å danne sterkere tilbudsgrupper, ikke minst for å øke konkurranseevnen med hensyn til tilbud til kjedene. I grøntsektoren er den vertikale integrasjonen i verdikjeden mest utviklet. Dagligvarekjedene har nå sine egne grossister for frukt og grønnsaker.
- Tine Norske Meierier har de seneste årene fått økt konkurranse på flere områder. For å redusere sine kostnader arbeider Tine med rasjonaliseringsplaner, og har igangsatt utredning av en mulig konsernorganisering. Tine drøfter også strategier med tanke på å engasjere seg innenfor flere produktområder.
- Felleskjøpet Østlandet, Felleskjøpet Vestlandet og Felleskjøpet Møre har fusjonert til ett felles regionselskap; Felleskjøpet Øst Vest.
- Det har i 1999 skjedd flere viktige strukturendringer i norsk og nordisk næringsmiddelindustri gjennom oppkjøp og samlokalisering av produksjon, og det pågår løpende vurderinger av framtidig organisering og lokalisering av produksjonen i flere virksomheter.

4.7.2 Distribusjon

Matvarene distribueres gjennom 3 hovedkanaler: Dagligvarebutikker, storhusholdninger samt kiosker og bensinstasjoner. Etter en betydelig konsolidering i dagligvarehandelen de siste 10-15 årene er nå over 99% av omsetningen gjennom dagligvarebutikker konsentrert i de fire paraplykjedene Norgesgruppen, Hakongruppen, NKL og Reitangruppen. Vel 14% av omsetningen av dagligvarer foregår i kiosker og bensinstasjoner, og denne andelen er økende. Dagligvaregrupperingene har i den senere tid økt sitt engasjement i denne salgskanalen

Paraplykjedene deltar i nordiske og europeiske innkjøpsallianser, bl.a. samarbeid om private merker (varemerker som er eksklusive for en detaljistkjede). I det norske markedet er andelen private merker lav i europeisk målestokk, men vokser raskt. Flere kjeder, for eksempel ICA, Norgesgruppen og NKL, satser nå på felles nordisk innkjøp med sine respektive alliansepartnere.

Det skjer også en eiermessig integrasjon i Norden, bl.a. gjennom ICAs fusjon med Hakongruppen og de nordiske kooperasjonenes felles satsing på et nordisk stormarkedskonsept. Videre forventes det en betydelig europeisk integrasjon gjennom fusjoner og erverv.

Parallelt med den horisontale integrasjonen har det skjedd en vertikal integrasjon mellom grossist- og detaljistleddet. Alle de fire dagligvaregrupperingene er nå eiermessig integrert med sin hovedgrossist. Videre har det blitt mer utbredt med eneleverandøravtaler, som kan bidra til en effektiv ressursbruk gjennom mer effektiv distribusjon. De kan imidlertid også ha uheldige konkurransemessige virkninger dersom mindre leverandører stenges ute fra markedet.

Forbrukersamvirkene i Norge, Sverige og Danmark har inngått et samarbeid som tar sikte på å drive nordiske løsninger for blant annet innkjøp. Antall engroslagre i Norge er de siste 5-10 år blitt betydelig redusert.

4.8 Resultatkontroll matpris, -forbruk og produktspekter

Det legges opp til at Landbruksdepartementet i samarbeid med andre berørte departement vil følge utviklingen nøye i forhold til de nye målsettinger om en mer forbrukerorientert landbruks- og matproduksjon. Foreløpig er det noe mangelfulle data, men det er et siktemål at det vil foreligge materiale som bedre kan belyse utviklingen. Det gjelder bl.a. utviklingen i priser og produktspekter. Kap 4.8.1 gir en oversikt over matprisutviklingen i Norge og sammenlikninger med våre naboland.

Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) har på oppdrag fra Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon utarbeidet rapporten *Sammenlignende prisundersøkelse av utvalgte grensehandelsvarer* (SIFO-rapport 1-2000). I rapporten presenteres resultater både fra en undersøkelse om grensehandel, samt prisforskjeller på et utvalg av typiske lokkevarer.

Finansdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet har engasjert Stiftelsen Østfoldforskning til en intervjubasert undersøkelse av grensehandelen. Den skal foreligge om et år. NILF har utgitt rapporten «Mat og Industri 2000», om status og utvikling i norsk nærings- og nytelsesmiddelindustri. Rapporten vil utkomme årlig.

NILF har presentert forprosjektet «Matens pris». Det skal her gjøres en videreføring av dette matprisprosjektet/marginundersøkelsen. Hensikten er å videreutvikle et verktøy for å dokumentere og følge med i prisutviklingen på ulike ledd og sammenligninger med naboland, herunder marginstudier. Det er satt i gang et toårig prosjekt som oppfølging av dette. En første rapportering er planlagt tidlig på høsten 2000. Det forutsettes da sterk prioritering av arbeidet med å etablere og videreutvikle systemet med resultatkontroll. Det er viktig at de fagmiljøer som har kompetanse på området blir trukket inn i arbeidet.

4.8.1 Prisutviklingen på matvarer

Tabell 4.1 viser prisutviklingen for matvarer ved konsumprisutviklingen fra Statistisk sentralbyrå. Tabellen viser at indeksen for matvarer har steget om lag som konsumprisindeksen siden 1979. Av matvarene er det sukker som har steget mest siden 1979, deretter følger melkeprodukter og egg. Gruppen

kaffe, te, kakao og kokesjokolade har steget minst, mens kjøtt og kjøttvarer har hatt nest lavest prisstigning i perioden. Fra 1998 til 1999 er det imidlertid fisk, grønt og sukkervarer som har steget mest. Totalindeksen for mat- og drikkevarer har steget med 2,3 prosentpoeng fra 1998 til 1999. Beregningen av konsumprisindeksen for 1999 er endret i forhold til tidligere, og er derfor ikke sammenlignbar med tallene i tabellen under.

Tabell 4.1: Konsumprisindeksen for matvarer og totalt

	1979	1985	1989	1995	1997	1998
Kjøtt og kjøttvarer	100	168	217	198	203	210
Fisk og fiskevarer	100	190	266	274	281	292
Melk, fløte, ost og egg	100	205	260	318	341	354
Spisefett og spiseolje	100	196	226	292	308	336
Mel, gryn og bakervarer	100	224	293	324	330	342
Grønnsaker, frukt og bær	100	155	188	197	220	238
Poteter og potetvarer	100	141	219	300	293	310
Sukker	100	228	322	369	382	432
Kaffe, te, kakao og kokesjokolade	100	144	139	164	173	181
Andre matvarer	100	165	222	266	278	289
Matvarer i alt	100	178	228	248	260	272
Konsumprisindeks totalt	100	171	222	260	270	276

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I perioden 1979-1998 er systemer med forbrukersubsidier og momskompensasjon på matvarer blitt avviklet. Graden av slike subsidier har variert mellom de ulike produktgrupper, og dette påvirker utviklingstallene i tillegg til de markedsmessige forhold.

Andelen av befolkningens forbruksutgifter som går til matvarer, har hatt en jevn nedgang fra gjennomsnittlig ca 16 % i 1989 til ca 11 % i 1999. Høyinntektsgrupper bruker en vesentlig mindre andel enn lavinntektsgrupper.

Prisdannelsen på matvarer foregår gjennom flere ledd fra produsent til forbruker. I undersøkelsen «Matens pris» er det gjort analyser av marginene i de ulike leddene. Tabell 4.2 viser resultater for 1998. Marginen på produsent- og foredlingsleddet til sammen er størst for flytende melkeprodukter, samtidig som denne produktgruppen gir minst margin på detaljistleddet. For kjøtt utgjør landbrukets andel under en tredel av samlet verdiskaping beregnet etter produktverdi. Varehandelens andel utgjør to tredeler av landbrukets andel.

Tabell 4.2: Marginer i prosent av utsalgspris for de ulike ledd i matvarekjeden (1998)

	Produsent		Industri	Grossist	Detaljist
Kjøtt	31		41	1	21
Flytende melkeprodukter	71		20		9
Smør og margarin		78		3	20
Ost		78		4	19
Bakeri (ca)		70			30

Undersøkelsen gir også en sammenligning med dansk og svensk prisnivå for matvarer. Det er brukt en «norsk matvarekurv» med 400 varer med normale forbrukerpriser inkl. merverdiavgift (23 % på alle varer i Norge, 12% på matvarer og 25% på øvrige varer i Sverige og 25% på alle varer i Danmark). Tabell 4.3 viser de relative prisnivåene. Prisregistreringene er foretatt i Oslo, Stockholm og København, dvs. ikke i de typiske grensehandelsområdene.

Tabell 4.3: Prisnivåindekser for Sverige og Danmark, sommeren 1998

		Norge	Sverige	Danmark
	Melk, fløte, ost og egg	100	77	74
	Kjøtt, kjøttvarer og flesk	100	79	87
	Sukker	100	82	73
	Grønnsaker, frukt og bær	100	89	94
	Sjokolade, iskrem, krydder oa.	100	89	82
	Smør, margarin og matoljer	100	93	98
	Poteter og potetprodukter	100	95	109
	Mel, gryn og bakervarer	100	98	90
	Kaffe, te og kakao	100	98	105
	Fisk og fiskeprodukter	100	113	100
Matvarer		100	88	88
	Alkoholholdige drikkevarer	100	82	85
	Tobakk	100	81	65
Drikkevarer og tobakk		100	82	77

Kilde: Matens pris. NILF-rapport 1999:4

Tabellen viser at prisnivået på matvarer ligger lavere i Sverige og Danmark enn i Norge. For Sverige gjelder det alle varer unntatt fisk, og prisforskjellen er størst for gruppen melk, fløte ost og egg. I Danmark er det høyere pris på gruppene poteter og potetprodukter og kaffe, te og kakao. Fisk ligger på samme nivå, og sukker samt melk, fløte, ost og egg har den største prisforskjellen. Prisen på alkoholholdige drikkevarer og tobakk er også vesentlig lavere i både Danmark og Sverige. Av landbruksbaserte matvarer er prisforskjellene mellom Norge og nabolandene minst for poteter, frukt og grønt.

Mens undersøkelsen til NILF er gjort for en gjennomsnittlig «handlekurv» i forhold til et normalforbruk, har SIFO undersøkt prisrelasjoner i grensebutikker og for typiske grensehandelsvarer. Hovedkonklusjonen i rapporten fra

SIFO er at det var størst prisforskjell på fjørfeprodukter. Gjennomsnittlig var fjørfe 55% lavere priset i Sverige. Forskjellen var minst når det gjaldt meieriprodukter. Meieriproduktene i Sverige var om lag 24% billigere. På øvrige produkter var forskjellen 38% (diverse produkter som sjokolade, drikke, etc).

At undersøkelsen til SIFO viser større prisforskjeller enn undersøkelsen til NILF, innebærer ingen motsetning i resultatene mellom de to undersøkelsene. Typiske grensehandelsvarer prises ulikt innenfor de enkelte produktgrupper (for eksempel spesielle kjøttprodukter) i tillegg til at materialet tyder på det er større prisforskjeller i grenseområdene enn i hovedstedene. SIFO konstaterer at handelsnæringen i svenske grenseområder driver en offensiv priskonkurranse overfor konkurrentene på norsk side, mens det på norsk side ikke gjøres tilsvarende tilpasninger for å møte denne utfordringen.

4.8.2 Poteter, frukt og grønnsaker

Poteter og grønnsaker viser større svingninger i forbrukerprisene enn i engros- og produsentprisene. For mange produkter ligger forbrukerprisen omkring 3 ganger prisen til produsent. Fra 1998 til 1999 har prisene til forbruker økt for de fleste produkter, mens engrosprisene og produsentprisene har falt. Samtidig har forbruket økt for frukt og grønnsaker.

4.8.3 Korn og melvarer

Forbruket av melprodukter er svakt økende. Den norskproduserte andelen av matmelforbruket har vært stekt økende og er i dag ca 50% ved i et normalår for norsk kornproduksjon. For ferdigvarer og halvfabrikata er importen økende for korn- og melprodukter.

4.8.4 Melk og melkeprodukter

Melk har hatt forholdsvis stor prisøkning i mange år. Undersøkelsene viser at engros- og forbrukerprisen for den enkelte vare har hatt svært sammenfallende utvikling i mange år både for ost og smør. Nedgangen i forbruket skyldes trolig i stor grad økt konkurranse fra andre produkter, endrede spisevaner og betydelig fokus i samfunnet på kosthold og helse.

4.8.5 Kjøtt

Forbrukerprisene på storfekjøtt økte med 12% fra 1990 til 1999. I samme tidsrom falt engrosprisene med 3%, mens produsentprisene falt 21,6%. Fra 1993 ble det innført en momskompensasjon for kjøtt på 2,90 kr/kg som resulterte i lavere forbruker- og engrospriser. Ordningen ble fjernet igjen fra 01.07 1996. I perioden 1990 til 1999 har engros- og forbrukerprisene for sauekjøtt (lam) med hhv. 7,5% og 37,9%. Produsentprisen har i samme tidsrom falt 2,9%. For svinekjøtt steg alle prisene fra 1985 til 1990/1991, mens de sank igjen fram til 1995. Fra 1995 til 1999 steg forbrukerprisene 7,7%. I samme tidsrom steg engrosprisene 4,1 %, mens produsentprisen falt 14,3%. Kjøttforbruket har vist en klar økende tendens over tid og dette henger sterkt sammen med prisnedgang på kjøtt og en generell økning i reallønnen til forbrukerne.

Forbrukerprisen på egg var 18% lavere i 1999 enn i 1990. I samme tidsrom falt produsentprisen 14,6%.

4.8.6 Konklusjoner

Mange forhold gjør at sammenlikninger av utviklingen i produsentpriser/ engrospriser og forbrukerpriser usikre når det gjelder å si noe om kostnadsutviklingen i de ulike ledd i matvarekjeden.

Det materiale som foreligger i dag viser at årsaken til høyere matvarepriser i Norge enn i våre naboland ligger både i produsentprisene og i de senere ledd. Påslagene ved omsetning, foredling og distribusjon utgjør en så stor andel av forbrukerprisene på matvarer at kostnadsreduksjoner er nødvendige i alle ledd for at forbrukerne skal oppleve reelle prisreduksjoner.

4.9 FoU-innsats relatert til næringsmiddelindustri og distribusjon

Næringsmiddelindustrien står overfor økte krav til konkurransedyktighet, lønnsomhet, matvarekvalitet, forbrukertrygghet og endrede forbrukerpreferanser. En stor del av næringsmiddelbedriftene er små bedrifter med svak kompetanse- og kapitalbase. Virkemidler rettet inn mot økt kompetanse, produktutvikling herunder emballering, og tidsmessig teknologi i bedriftene har vært og vil være av betydning for den videre utvikling av denne delen av industrien. Offentlig og privat satsing på FoU er økt de senere årene.

Norges Forskningsråds (NFR) strategi for næringsmiddelforskningen fokuserer på markedsretting, forbrukerkrav og kostnadseffektivitet. Næringsmiddelindustriforskningen er i første rekke knyttet til programmene «Bioteknologi 2000» og «Næringsmidler», som går fram til 2004 og som er samfinansiert av Landbruksdepartementet, Fiskeridepartementet og Nærings- og handelsdepartementet.

- Programmet «Næringsmidler» skal styrke kunnskapsgrunnlaget slik at næringsmiddelindustrien framstår som en markedsorientert, konkurransedyktig, miljøvennlig og lønnsom industri, som skaper og utnytter fortrinn knyttet til råvarer, teknologi, produktkvalitet og kompetanse. Programmet skal i tillegg styrke myndighetenes og industriens forutsetninger for å skape sunn og trygg mat og bidra til at norske interesser på området ivaretas internasjonalt.
- Området Bioproduksjon og foredling, og området Medisin og helse, finansierer en felles satsing på forskning om mat og helse. Tiltaket gjelder forskningstema som kan gi ny kunnskap om virkningen av matvarer og kosthold på human helse og sykdomsutvikling, samt faktorer som påvirker befolkningens matvarevalg. Et hovedkriterium for støtte er en involvering av både ernæringsfaglig forskning og næringsmiddelforskning.
- NFR administrerer bransjenøytrale programmer, tiltak og prosjekter for kompetanseoverføring. Flere av disse retter seg særskilt mot små og mellomstore bedrifter. Matforsk har lignende programmer rettet spesielt mot de samme bedriftene; Småbedriftsprogrammet og PU-nettverksprogrammet.
- Programmet «Levekår, utvikling og omstilling i landbruket» skal framskaffe kunnskap om norsk landbruk, med hovedvekt på inntektsforhold og levekår, maktforhold i landbrukssektoren, sammenhengen bak prisdannelser på matvarer og fortrinnsanalyser av produkt, produksjonsmåter og markeder. Og gjennom dette skape et kunnskapsgrunnlag for politikkutforming og virkemiddelbruk på ulike nivå. Satsingen strukturutvikling i næringsmiddelindustrien inngår i programmet. Programmet finansieres

av Landbruksdepartementet og Arbeids- og administrasjonsdepartementet.

5 Importvernet og internasjonale forhold

5.1 WTO Landbruksavtalen

Den såkalte Uruguay-runden med multilaterale forhandlinger om regelverk knyttet til handel resulterte i opprettelsen av *Verdens Handelsorganisasjon*(World Trade Organisation - WTO) 1. januar 1995. Samtidig ble det etablert egne avtaler om landbruk (*Landbruksavtalen*) og om sanitære og plantesanitære forhold (SPS-avtalen). Landbruksavtalen legger viktige rammebetingelser for den nasjonale landbrukspolitikken gjennom forpliktelser og rettigheter på tre områder: markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier.

Markedsadgang

Landbruksavtalen medførte omlegging til et tollbasert importvern der tollsatsene i gjennomsnitt skulle reduseres med 36 % til år 2000. I tillegg forpliktet Norge seg til å etablere tollkvoter for såkalt eksisterende og ny markedsadgang. De anvendte norske tollsatsene ble trappet ned til forpliktelsene for år 2000 allerede i 1995.

Internstøtte

WTO Landbruksavtalen definerer tre typer internstøtte - *gul støtte, blå støtte og grønn støtte*.

Gul støtte eller AMS (Aggregate Measurement of Support) er først og fremst en beregnet verdi på importvernet i tillegg til prisstøtten over budsjett fratrukket særavgifter. WTO-landbruksavtalen har konkrete bindinger knyttet til bruken av *gul støtte*. *Gul støtte*skal reduseres med 20% i gjennomføringsperioden (1995-2000). For Norge innebærer reduksjonskravet en reduksjon fra 14,3 mrd kr til 11,4 mrd kr for år 2000 og deretter. For 1998 var det notifiserte nivået i gul boks 10,9 mrd kr.

Blå støtte er støtteordninger under produksjonsbegrensende programmer basert på faste arealer eller avlinger, eller på et fast antall dyr. Det er ingen forpliktelser om å redusere blå støtte. Avtalepartene i WTO kan under visse forutsetninger iverksette ulike mottiltak dersom det innrømmes støtte for en bestemt vare ut over nivået som var bestemt i 1992. Slike mottiltak må begrunnes i at det påvises at økningen i støtten har skadet eller truet andre parters interesser. I 1998 var notifisert *blå støtte* på 7,9 mrd kr.

Den tredje kategorien støtte er *grønn støtte*. Dette omfatter blant annet ulike velferdsordninger og miljøstøtte som har liten eller ingen innvirkning på produksjon og handel. *Grønn støtte* er unntatt fra reduksjonsforpliktelsene. I 1998 var notifisert *grønn støtte* på 3,8 mrd kr.

Eksportstøtte

Landbruksavtalen i WTO forutsetter en årlig reduksjon i bruken av eksportsubsidier fra 1995 til år 2000 på til sammen 36 % målt i verdi og 21 % målt i

volum. Det er særlig for ost, kjøtt og bearbeidede produkter at bindingene for eksportstøtte er reelt begrensende for Norge.

5.1.1 WTO-forhandlingene

I henhold til artikkel 20 i den eksisterende WTO Landbruksavtalen er det innledet nye forhandlinger på jordbruksområdet. WTOs tredje ministerkonferanse ble avsluttet i desember 1999 uten at det ble oppnådd enighet om en ministererklæring med et mandat for en ny omfattende forhandlingsrunde i WTO. Forhandlingene som nå er startet opp, er basert på den innebygde dagsorden, det vil si forhandlinger på områdene landbruk, tjenester og TRIPS.

I 1999 ble Stortinget gitt tre ulike redegjørelser om WTO-forhandlinger, henholdsvis 25. mai, 16. november og 20. desember. Disse og de påfølgende debatter danner grunnlaget for norske holdninger til WTO-forhandlingene. Det er på norsk side bred enighet om behovet for en ny omfattende forhandlingsrunde i WTO. I tillegg til redegjørelsene og de påfølgende debatter legger St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon og Stortingets behandling av denne også klare føringer for Norges tilnærming til forhandlingene på landbruksområdet.

I Næringskomiteens innstilling til Stortinget heter det blant annet:

> «Komiteen understreker at målsettingen for forhandlingene er å sikre et nasjonalt handlingsrom til å føre en aktiv landbrukspolitikk som gir grunnlag for jordbruksdrift over hele landet i tråd med målsettingene om et multifunksjonelt landbruk.»

Videre heter det:

> Et flertall «mener det er viktig at Landbruksavtalen i WTO fortsatt gir rom for et bredt spekter av virkemidler»

Det understrekes videre av dette flertallet at:

> «importvernet er en bærebjelke i norsk landbrukspolitikk, også for å sikre at landbrukets funksjoner ut over matproduksjon ivaretas. Det er derfor avgjørende å videreføre et importvern som gir preferanse for norsk produksjon».

Flertallet legger for øvrig til grunn at:

> «det skal føres en aktiv linje fra Norges side i landbruksforhandlingene, herunder et aktivt samarbeid med de aktører som Norge har helt eller delvis sammenfallende interesser med.»

Det første møtet i WTO Landbrukskomiteens spesialsesjon, hvor forhandlingene foregår, ble avholdt 23. og 24. mars 2000. En ble der enige om timeplanen for første fase i drøftelsene fram til mars 2001. En skal blant annet drøfte virkningene av Landbruksavtalen så langt, herunder virkningen på verdenshandelen. Innen utgangen av året skal det legges fram forslag i tilknytning til forhandlingene. Det må antas at framdriften i forhandlingene blant annet vil avhenge av drøftelsene om en bred runde. Artikkel 20 innebærer en forpliktelse til å innlede nye forhandlinger. Artikkel 20 viser til den langsiktige målsettingen om å oppnå betydelig gradvise reduksjoner i støtte- og vernetiltak. Artikkelen sier videre at det i de videre forhandlinger også skal tas hensyn til bl.a. de erfaringer som er gjort med gjennomføringen av den eksisterende

avtale og såkalte ikke-handelsmessige eller ikke-øknomiske forhold. I henhold til artikkel 20 kreves det ikke at det langsiktige målet nås allerede i den kommende forhandlingsrunden. Partene er heller ikke pålagt noen konkrete forpliktelser med hensyn til resultatet av forhandlingene. Selve forpliktelsen til å forhandle for å fortsette reformprosessen innebærer imidlertid at partene må forventes å gå lenger enn de eksisterende forpliktelser.

5.2 Forholdet til EU/EUs landbrukspolitikk

EUs landbrukspolitikk påvirker norsk landbruk og den landbruksbaserte industrien. I mars 1999 vedtok EU å videreføre landbruksreformen fra 1992 som et sentralt element i budsjettreformen Agenda 2000.

Den nye reformen omfatter gradvise reduksjoner i priser for visse landbruksvarer, og dette skal delvis kompenseres i form av økt direkte støtte til bonden. Prisreduksjonene innebærer blant annet 15% reduksjon i intervensjonsprisen på korn,smør og skummetmelkpulver og en prisreduksjon på 20 % på storfekjøtt. For korn og storfekjøtt vil prisreduksjonen foregå gradvis til og med år 2002. For smør og skummetmelkpulver blir prisreduksjonene iverksatt først i markedsåret 2005/2006. Videre omfatter Agenda 2000 en viss økning i ressursene til miljøprogram i landbruket og noe økt miljøretting av støtten over markedsordningene.

Agenda 2000 er begrunnet ut fra både interne og eksterne formål. De interne forholdene knytter seg til å redusere overproduksjonen og EUs budsjettomkostninger ved å øke EU-landbrukets konkurransekraft og å forenkle EUs felles landbrukspolitikk. Samtidig har man ønsket å prioritere miljøvennlige produksjonsmetoder. Landbrukets betydning for bosetning og sysselsetting i distriktene og for å ta vare på kulturlandskapet har også blitt understreket. Den samlede støtten til landbruket ses derfor sammen med hele den produksjon av fellesgoder landbruket står for. Viktige eksterne forhold er EUs utvidelse østover og WTO-forhandlingene.

Forhandlinger med EU

I henhold til EØS-avtalens artikkel 19, skal EU og Norge søke å fremme handelen med landbruksvarer. Forhandlingene om såkalte basis landbruksvarer ble startet høsten 1995. I siste forhandlingsmøte i november 1997 kom en fram til en skisse til løsning. Skissen er ikke ferdigbehandlet av EU og en hovedgrunn til dette er misnøye med det norske vareomfanget blant flere EU-land.

Innenfor rammen av artikkel 19 har forhandlingene om en bilateral avtale mellom Island og Norge blitt ferdigstilt. Avtalen omfatter årlige tollfrie kvoter på 200 islandshester fra Island til Norge, og 13 tonn smelteost og 15 tonn potetchips fra Norge til Island. Det legges opp til at avtalen iverksettes i løpet av år 2000.

Protokoll 3 til EØS-avtalen omfatter handel med bearbeidede landbruksvarer og har til formål å opprette frihandel med bearbeidede landbruksvarer. Det ble under forhandlingene om EØS-avtalen fremforhandlet en tekst til Protokoll 3, men disse forhandlingene ble ikke sluttført. I januar 1999 startet en igjen forhandlinger om Protokoll 3 til EØS-avtalen. I juli 1999 var det enighet om en løsning. Vareomfanget i den fremforhandlede løsningen er utvidet noe

i forhold til dagens protokoll 2-avtale. Norge og EU skal foreta et generelt kutt i tollsatsene for bearbeidede landbruksvarer på 3%. Protokoll 3 må fra EUs side godkjennes av medlemslandene før den kan tre i kraft. Sverige har vist stor misnøye med den fremforhandlede løsningen og på EUs landbruksministerråd i mars i år fikk Sverige støtte for sitt synspunkt om at forhandlingene må gjenopptas. Saken vil gå til videre drøfting i Rådets EFTA-gruppe i mai i år. Norge har meddelt Kommisjonen at en ikke er innstilt på å gjenåpne forhandlingene om Protokoll 3.

Forhandlinger i regi av EFTA

Det er orientert om EFTAs forhandlinger om frihandelsavtaler i tidligere proposisjoner, jf St prp nr 1 (1999-2000) *Skatte-, avgifts- og tollvedtak.* Frihandelsavtalen med PLO, på vegne av Den palestinske selvstyremyndighet (PA), trådte i kraft 1. juli 1999 og frihandelsavtalen mellom EFTA og Marokko 1. mars 2000.

Forhandlinger om frihandelsavtale pågår nå mellom EFTA-landene og henholdsvis Canada, Tunisia, Jordan, Egypt, Kypros og Makedonia. Forhandlingene med henholdsvis Canada, Jordan og Makedonia forventes å bli ferdigstilt i løpet av 2000.

EFTA-konvensjonen av 1960, også kalt Stockholmskonvensjonen, regulerer etter EØS-avtalens ikrafttredelse i utgangspunktet kun handelsforbindelser mellom Sveits på den ene siden og EFTA/EØS-landene Norge, Island og Liechtenstein på den andre siden. Det er innledet forhandlinger med sikte på å foreta en revisjon av EFTA-konvensjonen, herunder landbruk. Målet er å avslutte forhandlingene innen høsten 2000.

5.3 Verdens tollorganisasjon (WCO)

WCO har til formål å sikre rasjonell og effektiv tolladministrasjon og administrerer blant annet det harmoniserte varekodesystemet (HS-systemet). Dette systemet blir brukt av mer enn 80 land, deriblant som grunnlag for nasjonale tolltariffer og internasjonal handelsstatistikk. I HS-systemet blir de ulike varene klassifisert etter tollposisjoner. Tollsatsen for den enkelte posisjon fastsettes på nasjonalt plan, men er bundet i henhold til avtaler i WTO. Anvendte satser kan imidlertid være lavere enn de bundne.

Spørsmål tilknyttet klassifisering og nomenklatur blir behandlet av WCO i en egen HS-komite, og selv om HS-vedtak ikke er formelt bindende, har de hittil vært retningsgivende for norsk klassifisering. For tolladministrering av den enkelte landbruksvare, er HS-arbeidet i WCO av stor betydning. Siden tollsatsene er bundet i avtaler, vil et HS-vedtak som innebærer å flytte produkter fra en posisjon til en annen, kunne medføre drastiske endringer i importvernet. En har derfor bestemt at det skal være et tettere samarbeid mellom tollmyndighetene og landbruksmyndighetene i forberedelse og deltakelse i HS-komiteen i WCO. På denne måten vil næringspolitiske vurderinger i saker vedrørende klassifisering av landbruksprodukter bli forsterket.

5.4 Tollfri import av storfekjøtt fra MUL

Nivået for utløsning av sikkerhetsmekanismen ved import av storfekjøtt på 2 700 tonn, videreføres for år 2001. Denne importen vil ikke bli auksjonert.

6 Hovedtrekk ved jordbruksoppgjøret i 2000

6.1 Hovedtrekk

Jordbruksoppgjøret baseres på Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon i Innst. S. nr. 167 (1999-2000). I innstillingen er det i kapitlet om økonomiske og sosiale forhold understreket følgende:

> «Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at gode inntektsmuligheter i landbruket er avgjørende for å sikre matsikkerhet og tilstrekkelig produksjon av trygg mat med høy kvalitet og produksjon av fellesgoder for samfunnet. Samtidig bidrar gode inntektsmuligheter til rimelig fordeling av inntekt og velferd i samfunnet.
>
> For å sikre at landbruket skal kunne utføre de mangesidige samfunnsoppgavene som næringen er tildelt, mener et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, næringen må tilbys inntektsmuligheter og sosiale vilkår som sikrer rekrutteringen til næringen. Dette flertallet vil peke på at det er klare forskjeller mellom lønnsmottakere og selvstendig næringsdrivende i landbruket. Det har vært og vil fortsatt være vanskelig å nå eksakte mål om inntektsutvikling og -nivå knyttet til en faktisk inntektsutvikling i andre yrker. Dette flertallet mener det må føres en aktiv landbrukspolitikk som sikrer aktive utøvere i jordbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper i samfunnet.
>
> Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, understreker at yrkesutøvere i landbruket er selvstendig næringsdrivende. Fortsatt vil næringens egen tilpasning ha avgjørende betydning for den faktiske inntektsutviklingen. Det er begrensninger i handlingsrommet for inntektsdannelsen framover. God utnytting av markedsmulighetene, økt mangfold, et balansert marked, strukturelle endringer og fornuftige kostnadstilpasninger vil i økende grad få betydning for at en slik inntektsutvikling kan oppnås. Flertallet viser til at landbrukshusholdningene i økende grad henter sine inntekter fra andre kilder enn fra bruket. Samlet er landbrukshusholdningenes inntekter om lag på linje med andre grupper. Samtidig viser tall fra Statistisk sentralbyrå at jordbruksinntektene - definert som vederlag for arbeid og egenkapital - i 1999 utgjorde ca 60% av industriarbeiderlønn. Flertallet er enig i at på mindre bruk med lite ressursgrunnlag vil andre forhold enn brukets inntektsmuligheter ofte ha større betydning for rekrutteringen. Det er derfor i inntektspolitikken viktig å sikre inntektsmulighetene på bruk hvor selve næringsdriften har betydning for rekrutteringen.
>
> Flertallet er enig i at det er nødvendig å omfordele jordbruksavtalens økonomiske virkemidler i retning av bruk som har ressursgrunnlag til å gi et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt. Flertallet har merket seg at det ikke er aktuelt å foreta en avkorting av overføringene i forhold til annen inntekt.
>
> Flertallet viser til at inntektene i jordbruket på 90-tallet, relativt sett, har utviklet seg noe svakere enn for andre grupper i samfunnet, slik det måles i Totalkalkylen for jordbruket (normaliserte regnska-

per). Jordbruksavtalene har heller ikke vært til hinder for høyere inntekt. Dersom markedstilpasningen hadde vært bedre, kunne målprisene i større grad blitt nådd.

Flertallet vil peke på at utviklingen i normaliserte regnskaper viser den faktiske tilpasningen for hele sektoren. I jordbruksforhandlingene forhandles det om inntektsmuligheter. Den registrerte utviklingen kan derfor i ettertid vise seg å bli annerledes enn de mulighetene avtalen gir. Videre varierer inntektene i jordbruket relativt mye og det er behov for å se på rammene for næringsdriften og resultatene av virkemiddelutformingen i et lengre tidsperspektiv. Flertallet er derfor enig i at endringene i inntektsmulighetene som følger av et oppgjør bør vurderes på avtaleårsbasis, uten detaljert fordeling på halvår.

Flertallet er enig i at en vurdering av utslagene av et jordbruksoppgjør for grupper av bruk kan vurderes mer direkte på NILFs Driftsgranskinger i jordbruket. En større del av detaljutformingen på avtalen bør også legges til drøftingene i fase to av jordbruksforhandlingene.

På 1990-tallet er også de produksjonsnøytrale inntektenes andel av bruttoinntektene økt, bl.a for, gjennom inntektsdannelsen, å bidra til at bedrede inntektsmuligheter ikke gir overproduksjon og overkapasitet. Flertallet er enig i at dette har vært en riktig utvikling. Både internasjonale forhold og behovet for bedre markedsbalanse nasjonalt tilsier en videre tilpasning i den retning framover.

Flertallet vil peke på at bedre utnytting av inntektsmulighetene, ved produktutvikling og nisjeproduksjon i samsvar med forbrukernes etterspørsel i økende grad vil bli viktig for inntektsdannelsen. Landbrukspolitikken må derfor stimulere slik tilpasning. Et enklere virkemiddelsystem kan bidra til det. Et omfattende og detaljert virkemiddelsystem er ressurskrevende både for forvaltningen og brukerne. Det kan også stimulere tilpasninger i næringen som kommer i konflikt med en best mulig tilpasning til etterspørselen.

Flertallet er enig i at det er behov for å forenkle virkemiddelsystemet i jordbruket og forutsetter at dette følges opp av forhandlingspartene i de årlige jordbruksforhandlingene. Flertallet er videre enig i at en slik forenkling ikke kan gjennomføres uten at det vil slå ulikt ut for enkeltbruk. Slike utslag må likevel aksepteres for at en nødvendig forenkling skal kunne gjennomføres.»

6.2 Rammen for jordbruksoppgjøret

Materialet fra Budsjettnemnda for jordbruket viser at vederlag til arbeid og egenkapital reduseres med 1 milliard kr fra 1998 til 1999. Regnet pr årsverk reduseres inntektene med 7 800 kr eller noe over 5%. Ved oppgjøret i fjor ble det lagt til grunn at avtalen ga muligheter for økning i inntektene på 2,8%. Avviket blir dermed om lag 8%. Hovedårsakene ligger i sviktende marked for melk og kjøtt og redusert buskapsverdi. Brutto prissvikt for produsentene for kjøtt og egg er for 1999 beregnet til ca 850 mill kr. Av dette utgjør avvik mellom målpriser og engrospriser knapt 600 mill kr. Inntektssvikten fra 1998 til 1999 er således i all hovedsak knyttet til markedet og ikke til avtalemessige forhold.

Prognosene fra Budsjettnemnda for jordbruket for år 2000 viser økt vederlag til arbeid og egenkapital på ca 370 mill kr. Regnet pr årsverk øker vederlaget med 10 000 kr eller om lag 7%. Driftskostnader og kapitalkostnader er budsjettert å reduseres med i alt 360 mill kr. Det budsjetterte kostnadsnivå for år 2000 er lavere enn kostnadene i 1998. Det er reduksjon i kostnadene pga. det vedtatte bortfall av kunstgjødselavgift og investeringsavgift. Kostnadsut-

viklingen er gunstig også på flere andre områder, bl.a. for innkjøpt kraftfôr. De samlede inntekter fra kjøttproduksjon har falt mer enn 500 mill kr de siste to årene. Brutto prissvikt for produsentene er for kjøtt og egg er beregnet til ca 1,25 mrd kr for år 2000. Av dette utgjør avvik mellom målpriser og engrospriser knapt 950 mill kr. En av de viktigste årsakene til bedret resultat på inntektssida er oppkjøp av melkekvoter i år 2000 som både gir bedre melkepris og økt tilskudd til kjøp av kvoter.

Markedssituasjon er nå den vanskeligste jordbruket har hatt siden begynnelsen på 1980-tallet. Det er svikt i etterspørselen og betydelig ubalanse mellom produksjon og forbruk av både kjøtt og egg- og melkeprodukter. Det er avgjørende for næringen at det iverksettes tiltak som møter disse utfordringene både på kort og lang sikt, jf kap 7.5.1. I denne sammenheng er det viktig at pris- og skatteordningen som Stortinget har gitt tilslutning til blir gjennomført slik at markedet for norske jordbruksvarer kan styrkes både i forhold til grensehandel og i forhold til konkurransekraften for norsk næringsmiddelindustri.

Rammen for jordbruksoppgjøret skal i år 2000 for første gang vurderes på avtaleårsbasis (1.7 2000-1.7 2001). Som påpekt i Næringskomiteens innstilling vil det være vanskelig å nå og å vurdere eksakte mål for inntektsutviklingen basert på den faktiske tilpasning. I jordbrukets krav ble det vist til behov for avklaring av periodisering av Totalkalkylen for jordbruket. Regjeringen mener det er mest hensiktsmessig at Totalkalkylen fortsatt beregnes på kalenderårsbasis, som øvrige deler av resultatkontrollen.

I Innst. S. nr. 167 (1999-2000) om økonomiske og sosiale forhold er det trukket opp følgende to hovedforutsetninger for næringens økonomiske rammevilkår:

> «Dette flertallet mener det må føres en aktiv landbrukspolitikk som sikrer aktive utøvere i jordbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper i samfunnet.»

og:

> «God utnytting av markedsmulighetene, økt mangfold, et balansert marked, strukturelle endringer og fornuftige kostnadstilpasninger vil i økende grad få betydning for at en slik inntektsutvikling kan oppnås.»

Ved vurdering av rammen har Regjeringen derfor lagt til grunn at det er behov for betydelige kostnadsreduksjoner og omstillinger i hele matvarekjeden. Ut fra en samlet vurdering reduseres målprisene med 900 mill kr og bevilgningen til gjennomføring av jordbruksavtalen reduseres med 400 mill kr. Reduksjonen i budsjettrammen tas i sin helhet i første halvår 2001. Det innføres et inntektsfradrag ved beregning av alminnelig inntekt fra jord- og hagebruk ved skatteligningen med et anslått provenyutslag på 650 mill kr. Dette tilsvarer en inntektsøkning for jordbruket før skatt på 900 mill kr. Det er ut fra både kortsiktige og langsiktige markedsforhold regnet med at bare en begrenset del av målprisreduksjonen fører til reduserte inntekter i avtaleåret 2000-2001.

Det er nødvendig å fastsette rammen slik at det legger et tilstrekkelig press på å gjennomføre raske effektiviseringstiltak i hele matvarekjeden bl.a. innenfor kraftfôr, kjøtt og meieriindustri. Med en rask effektivitetsforbedring vil markedsmulighetene og markedsinntektene kunne økes gjennom redu-

sert grensehandel og økte markedsandeler for norsk næringsmiddelindustri. Regjeringen vil peke på at jordbrukets organisasjoner har betydelig påvirkningsmulighet for å gjennomføre slike tiltak i de produsenteide samvirkeorganisasjonene.

Ved fastsetting av inntektsrammen er det også tatt hensyn til den virkning skatteordningen har for jordbrukernes netto disponible inntekt.

For år 2000 er budsjettbehovet i hovedsak en konsekvens av jordbruksavtalen 1999-2000 og de disponeringer som er gjort i forbindelse med ekstraordinært oppkjøp av melkekvoter. Det legges derfor til grunn at reduksjonen i bevilgningene over kap 1150 gjennomføres med virkning fra 1.1 2001.

Ut fra en slik samlet vurdering av alle aktuelle tilpasningsmuligheter og inntektsvirkningen av ulike elementer, legger jordbruksoppgjøret for 2000-2001 et grunnlag for at aktive utøvere i jordbruket kan få en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper i samfunnet. I denne vurdering er det tatt hensyn til at det gjennomføres en fordelingsprofil til fordel for jordbrukerne som har jordbruket som en viktig del av de samlede inntekter. Det vises til kapittel 6.6.

Både ved fastsetting av inntektsrammen og gjennom fordelingen er det lagt stor vekt på å sikre en bedre utnytting av de eksisterende midler på jordbruksavtalen. For år 2001 prognoseres det å være mulig å omdisponere om lag 300 mill kr med gjeldende satser. Dette er i hovedsak knyttet til bevilgningen til oppkjøp av melkekvoter og på velferdsordningene. Disse midlene er disponert i forslaget til fordeling. Derfor vil inntektsvirkningen for det aktive jordbruket av budsjettreduksjonen bli klart mindre enn det bevilgningsreduksjonen på 400 mill kroner isolert skulle tilsi.

6.3 Gjennomføring av målprisreduksjon, inntektsfradrag og endret strukturprofil

For gjennomføring av målprisreduksjon, inntektsfradrag og endret strukturprofil har Regjeringen lagt til grunn Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon:

I Innst. S. nr. 167 (1999-2000) heter det:

> «Flertallet (alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre) slutter seg til at det innføres et inntektsfradrag ved beskatning som gir kompensasjon tilsvarende de reduserte målpriser. Næringspolitisk kan et slikt fradrag virke som et produksjonsnøytralt tilskudd utmålt pr bruk, med et klart aktivitetskrav knyttet til at det drives næring med sikte på overskudd.»
>
> «Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, forutsetter på bakgrunn av dette at målprisene på jordbruksavtalen i kommende jordbruksoppgjør reduseres som foreslått, og at Regjeringen kommer til Stortinget med forslag om nødvendige lovendringer for et inntektsfradrag slik at fradraget gjøres gjeldende fra og med 2000 som beskrevet i meldingen.»

I St. meld. nr 19 heter det blant annet om innføringen av inntektsfradraget:

> «Regjeringen legger til grunn at partene i jordbruksforhandlingene må bli enige om målprisreduksjonene før det fremmes konkrete lovforslag om et slikt fradrag. Inntektsfradraget vil imidlertid bli innført med til-

bakevirkende kraft i den forstand at fradraget får virkning f.o.m. 1. januar i det året målprisene blir redusert i jordbruksforhandlingene.»

Regjeringen vil peke på at målprisreduksjonene vil få virkning fra og med 1. juli og får dermed bare halv virkning 2000. Inntektsfradraget vil bli foreslått med tilbakevirkende kraft fra 1. januar 2000 og vil gjelde for hele skatteåret 2000, med halv virkning. Når det innføres med halv virkning det første året vil virkningen bli tilsvarende effekten av reduserte målpriser i 2000 som forutsatt gjennom Stortingets behandling. Fradraget gjennomføres med full virkning fra skatteåret 2001.

Regjeringen vil videre understreke at den foreslåtte gjennomføringen av pris- og skattegrepet også er rimelig fordi jordbruket samlet ikke oppnår verken gevinst eller tap når skatteordningen og de tapte inntektsmuligheter som følge av at målprisene reduseres ses i sammenheng.

Det legges til grunn at målprisene reduseres med 900 mill kr sammen med innføring av inntektsfradrag. Dette svarer til virkningen før skatt av et inntektsfradrag ved beskatning på 650 mill kroner.

Regjeringen foreslår videre følgende opplegg for ordningen:

– Kornprisene reduseres vesentlig mer enn verdien av inntektsfradraget for å bidra til kostnadsreduksjon i husdyrholdet gjennom lavere kraftfôrpriser og prisreduksjoner tidlig i gjennomføringsperioden. Kornprodusentene kompenseres gjennom økt arealtilskudd. I tillegg er det i forbindelse med omleggingen av prisutjevningsordningen for melk foreslått pristilpasninger som innebærer ekstra prisreduksjoner for viktige enkeltprodukter, men uten at samlet markedsprisuttak for melkesektoren reduseres.
– Det gjennomføres betydelig utflating av strukturprofilen på tilskuddene som utbetales pr dekar og pr dyr, samt økning i antall enheter det kan gis tilskudd til på hvert bruk. Dette innebærer en omfordeling av tilskudd i retning større bruk, slik komiteen forutsetter. Omfordelingen av avtalens tilskuddsordninger må imidlertid også ses i sammenheng målprisreduksjonene, samt inntektsfradraget ved beskatning som utgjør 14 000 kroner før skatt for alle bruk med tilstrekkelig næringsinntekt. For bruk med lite areal og lavt antall dyr vil skatteordningen bety mye pr enhet. Utflatingen strukturprofilen i areal- og kulturlandskapstilskuddet vil redusere problemer med uønsket tilskuddstilpasning. I produksjoner som korn, svin, egg og kylling vil omfordeling av budsjettstøtte i liten grad kunne gjennomføres da de har lav budsjettstøtte, eller budsjettstøtten allerede er tilnærmet strukturnøytral.

Målprisreduksjon som bidrag til reduserte forbrukerpriser

Det er meget viktig at reduksjonene i målpriser gir reduserte forbrukerpriser. Målprisene er jordbrukets rett til å ta ut pris i markedet på engrosnivå, dersom markedsforholdene tillater det. Målprisene er også maksimalpriser som gjennomsnitt for året. Over avtalen er det bare målprisene som reguleres direkte. Disse ligger tidlig i verdikjeden og råvareprisene betyr for mange produkter relativt lite for forbrukerprisene. For melk tas målprisene ut på representantvarene, mens det for kjøtt og egg er budsjettert med betydelige prissvikt. Landbruksministeren hadde 8. mai et møte med aktørene i matvarekjeden. Disse ga på møtet uttrykk for at de vil bidra til at prisreduksjoner på produsentnivå føres fram til forbruker. Reduksjon i kornprisene vil være et viktig bidrag til reduserte priser. Det er satt i gang arbeid med å videreutvikle dokumenta-

sjonsverktøy for prisdannelse og prisutvikling i ulike ledd, slik komiteen også har forutsatt. Slik dokumentasjon vil være viktig i resultatoppfølgingen.

6.4 Internasjonale forhold

Importvernet er ikke gjenstand for forhandlinger i henhold til jordbruksavtalen og Hovedavtalen. Utformingen av importsystemet har imidlertid stor betydning for jordbruket. Utformingen av pris- og markedssystemene i jordbruket må skje innenfor de rammer importvernet setter. Dette gjelder både de rammer som følger av internasjonale forpliktelser og av nasjonale tilpasninger innenfor disse. WTO-avtalens maksimaltollsatser er et eksempel på slike rammer.

I 1999 ble Stortinget gitt tre ulike redegjørelser om WTO-forhandlinger, henholdsvis 25. mai, 16. november og 20. desember. Disse og de påfølgende debatter danner grunnlaget for norske holdninger til WTO-forhandlingene. Det er på norsk side bred enighet om behovet for en ny omfattende forhandlingsrunde i WTO. I tillegg til redegjørelsene og de påfølgende debatter legger St. meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon og Stortingets behandling av denne også klare føringer for Norges tilnærming til forhandlingene på landbruksområdet. Næringskomiteen har i Innst.S. nr. 167 (1999-2000) gitt sin tilslutning til disse vurderingene.

6.5 Andre hovedpunkter

Verdiskapingsprogram

Det etableres et verdiskapingsprogram for norsk matproduksjon, som forutsatt av komiteen. Formålet skal være høyere verdiskaping både innen primærproduksjon og foredling gjennom å utnytte markedsmulighetene bedre. Programmet utformes i nært samarbeid med sentrale aktører og forutsetter medfinansiering. Det er videre satt i gang arbeid med en opprinnelsesmerkeordning. Det forutsettes også at det koordineres med dagens ordninger på avtalen, som bygdeutviklingsmidlene og konkurransestrategiene for norsk mat. SND vil bli viktig i gjennomføringen. Det legges opp til et 10-årig program. Det tas sikte på en økt aktivitet over en femårsperiode på 250 mill kr. Det legges opp til at verdiskapingsprogrammet samlet finansieres gjennom ny bevilgning samt omdisponering av midler over LUF og Konkurransestrategier for norsk mat på i alt 500 mill kr i en femårsperiode.

Landbrukets utviklingsfond (LUF)

Bevilgningen til fondet økes med 45 mill kr. Store deler av økningen går med til å opprettholde dagens aktivitetsnivå. Det bevilges 5 mill kr til kompetanseutviklingsprogram. Ordningen med grøftetilskudd avvikles, men grøfting kan prioriteres innenfor rammen til tradisjonelt jordbruk i Nord-Norge.

Konkurransestrategiene for norsk mat legges inn på LUF fra 1.1 2001 som en del av verdiskapingsprogrammet.

Markedsordningen for melk

Det gjennomføres endringer i markedsordningen for melk på grunnlag av utredningen fra en arbeidsgruppe. Tiltak for små konsummelkmeierier innføres med bakgrunn i Næringskomiteens merknader ved behandlingen av jordbruksoppgjøret 1999, og finansieres innenfor rammen av markedsordningen.

Markedsordningen for korn

Næringskomiteen har sluttet seg til forslaget i St.meld. nr. 19 (1999-2000) om å etablere et nytt prissystem med målpriser uten statlig kjøpeplikt kombinert med et tollkvotesystem med sikte på gjennomføring fra 1.7 2001. De nærmere retningslinjer for ny markedsordning, herunder plassering av ansvar for gjennomføring av markedsreguleringstiltak og hvor i verdikjeden målprisen skal gjelde, vurderes særskilt og fastsettes av avtalepartene etter en utredning og høring.

Ernæring helse og landbruk

Tiltak over avtalen til ernærings- og helseformål videreføres. Bevilgningen til frukt og grønt i skolen økes med 3 mill kr fra 7 til 10 mill kr.

Økologisk landbruk

Gjennom Stortingets behandling av landbrukspolitikken er det fastsatt mål om økt produksjon og omsetning av økologiske produkter. Oppfølging av markeds- og handlingsplan er prioritert. Det legges vekt på tiltak for å øke forbrukernes tilgang på økologiske varer. Bevilgningen til økologisk landbruk økes med 17,5 mill kr.

Miljøtiltak

Det skal for år 2001 utarbeides en egen miljøhandlingsplan for landbruket. Bevilgningene med miljøeffekt over jordbruksavtalen øker med 7,5 mill kr. Herunder øker bevilgningen til handlingsplan for plantevernmidler fra 12 til 17 mill kroner.

6.6 Fordeling på priser og tiltak

Som beskrevet i kap 6.2 foreslår Regjeringen en samlet ramme for oppgjøret som vist i tabell 6.1.

Tabell 6.1: Samlet ramme for avtaleperioden 2000-2001, mill kr

	Mill kr
Målprisreduksjoner [1])	-900
Verdi for jordbruket av inntektsfradrag ved skatteligningen [2])	+900
Sum gjennomføring av pris-/skattetiltaket	0
Redusert bevilgning på jordbruksavtalen (kap 1 150 og 4 150) [3])	-400
Samlet ramme	-400

1) Reell reduksjon i avtaleåret anslås til 300 mill kroner ut fra markedsforhold og kraftfôrprisreduksjon.
2) Utenfor avtalen, ikke forhandlingstema 3) Bevilgningsreduksjonen tas i 2001, og kan i stor grad gjennomføres ved innsparinger.

Målprisene reduseres som vist i tabell 6.2. Det foretas ikke målprisreduksjoner for sau, frukt, grønnsaker og poteter. Disse varene vil likevel få realprisnedgang. Dette bør kunne bidra til en økning i forbruket. Kornprisene reduseres med 14 øre pr kg. Sammen med tilsvarende reduksjon i råvarer til kraftfôr forutsettes dette å gi 14 øre reduksjon i kraftfôrprisene, tilsvarende 230 mill kr i reduserte kostnader i husdyrholdet.

Isolert sett reduseres jordbrukets inntektsmuligheter med 400 mill kr på årsbasis. Ved vurderingen av ramme og fordeling er det også lagt vekt på den betydelige svikten i engrosprisene for kjøtt og egg. Dersom engrosprisene for kjøtt og egg reduseres tilsvarende utslaget av kraftfôrprisreduksjonen vil det faktiske utslaget på kort sikt bli en prisreduksjon på i størrelsesorden 300 mill kr, eller 600 mill kr mindre enn målprisreduksjonene, når det forutsettes at målprisreduksjonen på melk slår direkte ut. Med disse forutsetninger vil jordbrukets inntekter samlet kunne øke med om lag 200 mill kr. I tillegg vil en betydelig del av bevilgningsreduksjonen på kapittel 1 150, (300 mill kroner), kunne gjennomføres gjennom innsparinger, og uten direkte inntektsvirkning for det aktive jordbruket.

Tabell 6.2: Fordeling av målprisendringer.

			Målpris-	Total
	Kvantum	Verdi	endring	endring
Produkt	Mill l/kg	Mill kr	Kr pr l/kg	mill kr
1. Melk, ku	1 546,6		-0,08	-124,4
2. Melk, geit	20,7		-0,08	-1,7
3. Storfe	91,0		-2,50	-227,5
4. Kalv	0,9		-2,50	-2,3
5. Gris	105,0		-3,10	-325,5
6. Sau	23,3		0,00	0,0
7. Egg	48,9		-1,20	-58,7
8. Fjørfekjøtt	40,5		-3,30	-133,7
9. Poteter	239,2		0,00	0,0
10. Grønnsaker		941,5	0,0 %	0,0
11. Frukt og bær		105,5	0,0 %	0,0
12. Norsk matmel	187,0		-0,14	-26,2
Sum avtalepriser				-900,0

Forslaget til fordeling av målprisreduksjonen for melk på de ulike gruppene i markedsordningen går fram av tabell 6.3. Tabellen viser nye målpriser på råvarenivå (kolonne I) for de ulike utjevningsgruppene som følge av den omlegging av markedsordningen for melk som er omtalt i kap. 7.3.2. I tillegg vises den foreslåtte fordeling av målprisreduksjonen på 8 øre pr liter melk på

grupper av melkeprodukter (kolonne II). I sum gir dette ny målpris på råvarenivå (kolonne III).

Tabell 6.3: Fordeling av målprisendringer og nye målpriser på råvarenivå for melk

Kolonne nr.		I [1])	II	III
Produktgruppe	Marked	Målpris på råvare kr/liter	Endring kr/liter melk	Ny målpris på råvare kr/liter
Sure smakstilsatte melkeprodukter	dagligvare	6,09	-0,30	5,79
Ikke smakstilsatte melkeprodukter	dagligvare	5,21	-0,10	5,11
Søte smakstilsatte melkeprodukter	dagligvare	3,60	-0,08	3,52
Ikke smakstilsatte melkeprodukter	industri	2,98	-0,05	2,93
Ferske oster	dagligvare	4,44	-0,10	4,34
Modnede oster	dagligvare	3,60	-0,10	3,50
Modnede oster	industri	2,87	-0,00	2,87
Modnede oster	merkevareeksport	2,55	-0,00	2,55
Tørrmelk	industri	3,03	-0,05	2,98
Geitemelk	dagligvare	4,08	-0,08	4,00

1) Etter omlegging av markedsordningen, jf kap. 7.3.2.

Dette innebærer for eksempel for lettmelk at summen av tekniske endringer (jf kap 7.3.2) og målprisreduskjonen reduserer råvareprisgrunnlaget med om lag 40 øre pr liter og for Norvegiaost med om lag 1 kr pr kg. For svinekjøtt, storfekjøtt og fjørfekjøtt reduseres målprisene med 2,50-3,30 kroner pr kg (7-12 prosent). Det legges til grunn at en slik reduksjon i maksimalprisene vil gi sikkerhet for lavere råvarepriser og legge grunnlag for lavere forbrukerpriser. På kort sikt legges det til grunn at engrosprisene må reduseres minst tilsvarende kraftfôrprisreduksjonene. Endringer i bevilgning til gjennomføring av jordbruksavtalen går fram av tabell 6.4. Mer detaljert går fordelingen på de enkelte ordninger fram av fullstendig fordelingsskjema gjengitt i vedlegg 1.

Tabell 6.4: Endringer i bevilgninger til gjennomføring av jordbruksavtalen

		Endring i avtaleåret	Budsjett 2000 [1])
Post		mill kr	mill kr
50	Fondsavsetninger	45,0	1 471,6
70	Markedsregulering	13,0	206,1
73	Pristilskudd	3,0	1 762,4
74	Direkte tilskudd	-186,4	6 945,0
77	Utviklingstiltak	-217,5	808,9
78	Velferdsordninger	-70,0	1 784,5
Sum kap. 1150		-412,9	12 978,3
Kap 4150 Post 80		-13,0	92,3
Sum jordbruksavtalen		-400,0	

1) Budsjett inkl. omdisponeringer i St.prp. nr. 39 (1999-2000) ang. ekstraordinær runde med oppkjøp av melkekvoter.

I forhold til WTO-avtalen vil AMS (gul boks) bli redusert med om lag 860 mill kr. Bevilgningene i blå boks vil bli redusert med om lag 170 mill kr, jf. kapittel 5.

Fordelingsprofil

Gjennomføring av pris-/skattetiltaket forutsetter at strukturprofilen i jordbruksavtalens tilskuddsordninger flates ut slik at midlene omfordeles til bruk som, relativt sett, taper på prisreduksjonene og en kompensasjon gjennom inntektsfradrag ved skatteligningen som er lik for alle bruk uansett størrelse. Ved tilpasningen av tilskuddsordningene er verdien av skatteordningen regnet til 14 000 kr for alle bruk med tilstrekkelig næringsinntekt. I dette oppgjøret foretas det relativt store endringer på flere enkeltelementer i virkemiddelbruken, med sikte på en samlet effekt. Virkningene av omleggingene må derfor vurderes samlet, jf tabell 6.5.

Omfordelingen av tilskuddene er, som forutsatt, særlig gjennomført på areal- og kulturlandskapstilskuddene og tilskudd til husdyr. I forhold til Statens tilbud er foretatt enkelte justeringer basert på drøftingene under forhandlingene. Det gjelder satsintervallene i arealtilskudd grovfôr og 25 mill kroner fra bevilgningen til oppkjøp av melkekvoter som er omfordelt til produksjonstilskudd husdyr. Detaljene framgår av fordelingsskjema i vedlegg 1. Dette gir utslag i økte tilskudd for mindre og mellomstore melkeproduksjonsbruk, i saueholdet, geiteholdet og storfekjøttproduksjonen sammenlignet med Statens tilbud i forhandlingene.

Den foreslåtte fordeling har følgende hovedelementer:

- Flat sats i areal- og kulturlandskapstilskuddet til grovfôrproduksjon opp til 200 dekar i alle soner. Dette vil redusere problemer med uønsket tilskuddstilpasning vesentlig.
- Utflating av areal- og kulturlandskapstilskuddene til andre planteproduksjoner. Økt areal- og kulturlandskapstilskudd til korn som kompensasjon for prisreduksjon. Det gis større kompensasjon i sone 1-3 som følge av høyere avlingsnivå.
- Det foreslås kornprisreduksjoner som er vesentlig større enn verdien av skatteordningen. Det er derfor foreslått å kompensere alt kornareal gjennom økt arealtilskudd ut fra områdenes avlingsnivå.
- Antall støtteberettigede melkekyr økes fra 40 til 50 pr bruk. Satsen i intervallet 9-16 kyr settes til samme nivå som satsen i intervallet 1-8 kyr. Antall støtteberettigede storfe og geiter heves fra 200 til 250.
- Antall støtteberettigede dyr innenfor de kraftfôrkrevende produksjoner (som i dag er berettiget produksjonstilskudd husdyr) heves til konsesjonsgrensen.
- Beløpstaket for produksjonstilskudd til husdyr heves med 15 000 kroner til 120 000 kroner pr bruk.
- Bunnfradraget økes med kr 2 000 pr bruk til 7 000 kr pr bruk pr år.
- Profilen i avløsertilskuddet foreslås gjennomgått ved oppgjøret i 2001.

Selv om strukturprofilen gjennom disse endringene er flatet ut, vil tilskuddene fortsatt ha betydelig strukturprofil. Videre må endringene som nevnt vurderes opp mot at skatteordningen som tilsvarer et tilskudd pr bruk på 14 000 kroner.

I melkeproduksjonen er det også et eget driftstilskudd på 60 000 kroner pr bruk og 66 000 kroner pr bruk i Nord-Norge, som har sterk strukturprofil. Endringene som foreslås vil slå mest negativt ut for bruk med under 100 dekar, og som har flere dyreslag. Det er strukturprofil i tilskuddsordningen for alle dyreslag for å kompensere for manglende stordriftsfordeler på mindre bruk. De som kombinerer flere dyreslag har derfor fått med seg en betydelig strukturprofil i flere ordninger, samtidig som de i stor grad også vil oppnå stordriftsfordeler. Regjeringen mener derfor det nye opplegg er bedre i samsvar med intensjonen med ordningene.

Samlet sett vil Regjeringens forslag om målprisreduksjoner, skatt og utflating av strukturprofil føre til en viss innstramming for de mindre brukene. Dette vil i stor grad være bruk hvor også andre forhold enn inntektsmulighetene fra tradisjonell jordbruksdrift har betydning for rekrutteringen. For disse brukene vil Regjeringens tiltak med et verdiskapingsprogram være vel så viktig for framtidsmulighetene.

Beregnede utslag på referansebrukene

Sekretariatet for Budsjettnemnda for jordbruket har beregnet samlet utslag av alle elementene på grupper av referansebruk. På bakgrunn av avvikene mellom målpriser og engrospriser for kjøtt og egg er det gjort beregninger av utslagene på referansebrukene, med utslag i prisene for kjøtt og egg tilsvarende kostnadsreduksjonene som følge av reduserte kraftfôrpriser. Inntektsvirkningen av skatteordningen er satt til 14 000 kr pr bruk, ut fra inntektsverdien før skatt, for alle bruk med tilstrekkelig næringsinntekt.

Tabell 6.5: Beregnet utslag av pris- og tilskudds- og skatteendringer for grupper av referansebruk, kr pr årsverk

	Budsjett BFJ	Anslått inntektsutslag i avtaleåret [1])		
	2000	Fra		til
Melk 6-9 kyr	118 300	-1 700		700
Melk 10-13 kyr	115 600	0		8 900
Melk, 16-30 kyr	117 400	3 700		5 200
Ammeku, korn	55 300		5 200	
Geit	142 700		2 300	
Sau	109 800	2 100		6 400
Gris, korn	34 400	1 500		4 400
Høner, korn	76 100		6 800	
Korn, 162-413 daa [2])	85 700	-17 700		16 600
Korn, potet	189 200		3 800	
Frukt, sau	165 100		4 000	

1)Beregnet ut fra at prisene på kjøtt og egg reduseres tilsvarende reduserte kraftfôrkostnader, unntatt for sau.
2)Det minste kornbruket er ikke gitt utslag av skatteordningen pga. lav inntekt.

Departementet har videre gjort kalkyler for de samme produksjoner som inngår i referansebrukene. Disse kalkylene omfatter en større variasjon i produksjonsomfang. Kalkylene bekrefter beregningene for referansebrukene.

Bruk med stort produksjonsomfang vil i en del tilfeller komme ut med store inntektstillegg. Samlet sett viser referansebruksberegningene og kalkyleberegningene at de fleste produksjoner og bruksgrupper får en økning i inntektene i avtaleperioden når alle forhold regnes inn. Unntatt fra dette vil være de minste bruk og bruk med så lav næringsinntekt at de ikke får nytte av skatteordningen.

Beregninger på referansebrukene ut fra fullt utslag av målprisendringer gir samme resultat for korn, poteter, frukt, sau og geit. I de kraftfôrbaserte produksjonene blir inntektsmulighetene vesentlig redusert dersom man regner fullt utslag av målprisreduksjonen. I melkeproduksjonen og storfekjøttproduksjonen er det en forskjell på 2 500 til 8 000 kr pr årsverk.

7 Nærmere om sentrale politikkområder

7.1 Prioriteringer i virkemiddelbruken

7.1.1 Innledning

Det vises til Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) hvor det trekkes opp nye retningslinjer for landbrukspolitikken. Virkemidlene skal utformes med sikte på økt forbrukerretting og økt konkurranse i verdikjeden og det pekes på at det er en hovedutfordring å utforme de økonomiske virkemidlene slik at samfunnsmålene oppnås mest mulig effektivt. Videre vektlegges behovet for en gjennomgang av virkemiddelbruken med sikte på bedre målretting og forenkling.

7.1.2 Verdiskapingsprogram for norsk matproduksjon

Departementet viser til Innst.S. nr. 167 (1999-2000) fra Næringskomiteen om norsk landbruk og matproduksjon. Komiteen mener at det bør settes i verk et verdiskapingsprogram for norsk matproduksjon. Om dette sier komiteen:

> «Komiteen mener at det bør settes i verk et verdiskapingsprogram for norsk matproduksjon. Siktemålet er høyere verdiskaping gjennom å utnytte markedsmulighetene bedre både innenfor primærproduksjon og foredling. Det er avgjørende at sentrale aktører i næringsmiddelindustrien og landbruket medvirker i utformingen for å få til en vellykket satsing på dette området. Komiteen mener videre det bør etableres et verdiskapingsforum for å bidra til en bedre samhandling mellom alle ledd i matkjeden. Komiteen ber om at departementet tar initiativ til at det iverksettes et verdiskapingsprogram og orienterer Stortinget på en hensiktsmessig måte om arbeidet.
>
> Komiteen vil understreke at behovet for kartlegging og fjerning av «flaskehalser» for å få til nyskaping bør være en viktig strategi for å øke verdiskapingen i matforedling og salg. Det lokale næringsmiddeltilsynet bør i tillegg til kontrollfunksjonen bli mer etablererrettet og få et veiledningsansvar for småskalaprodusenter knyttet til utviklingen av gode produksjonsprosesser og produksjonslokaler.
>
> Komiteen mener at de nye kompetanseutviklingsprogrammene for landbruket må ha som utgangspunkt at framtidas bønder vil møte helt nye utfordringer. Det må derfor legges til rette for at landbruksbefolkningen i større grad kan tilegne seg ny kunnskap etter behov. Et nyttig tiltak for kompetanseutvikling i forhold til småskala-produsenter og lokale entreprenører kan være en besøksordning med faglig ekspertise, for eksempel etter modell av det en finner i det svenske småbedriftsprogrammet. Dette er en ordning med rådgivning i fagområder som for eksempel produktutvikling, lovgivning, emballering og mikrobiologi. Ved utvikling av lokal foredling vil det være viktig å stimulere utviklingen av nettverk der flere aktører med ulik kompetanse trekkes inn i prosesser rundt utviklingen av nisjeproduksjoner og småskalaforedling. Komiteen mener at for å øke omfanget av nisjeprodukter fra eget gårdsbruk, bør det vurderes hvordan det kan legges bedre til rette for lønnsom produksjon og salg.

> Komiteen mener det bør etableres et program for verdiskaping med en tidshorisont på 10 år. Det er ønskelig at det vurderes om gjennomføringen av programmet blant annet kan finansieres gjennom SND-systemet. Alle aktører i verdikjeden bør bidra i finansieringen av programmet.»

Videre sier komiteen:

> «Komiteen er av den oppfatning at en landbrukspolitikk som ikke tar hensyn til kombinasjonsbrukene ikke vil gi et jordbruk som er i stand til å oppfylle viktige distriktspolitiske mål. Over 80 % av alle bruk drives i dag i kombinasjon med annen næring. Skal jordbruket oppfylle sine distriktspolitiske oppgaver må denne bruksgruppen gis utviklingsmuligheter bl.a. gjennom verdiskapingsprogrammet.» . . .For å sikre mulighetene for verdiskapingen disse kombinasjonsbrukene i distriktene representerer, mener komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, at søknader fra disse til SND skal vurderes på lik linje med andre.»

Regjeringen går inn for å etablere et verdiskapingsprogram. Det overordnede målet for verdiskapingsprogrammet er høyere verdiskaping gjennom å stimulere til økt utnyttelse av markedsmulighetene både innenfor primærproduksjon og foredling. For at en slik satsing skal bli vellykket vil det være viktig at aktørene i hele matvarekjeden fra primærprodusent til forbruker deltar i utforming og gjennomføring av programmet. En viktig effekt av programmet vil etter departementets vurdering være at det bidrar til å skape en felles virkelighetsoppfatning av utfordringene på alle ledd i matvarekjeden.

Det legges opp til et tiårig program. Det foreslås en økt aktivitet over den første femårsperioden på 250 mill kr. Det legges opp til at verdiskapingsprogrammet samlet finansieres gjennom omdisponering av midler over Landbrukets utviklingsfond (LUF) og konkurransestrategier for norsk mat med i alt 500 mill kr i femårsperioden.

Viktige mål for satsingen vil være:

- å øke produksjon, omsetning og forbruk av spesialiserte matvarer
- å øke kvalitet, mangfold og valgmuligheter i matvaretilbudet
- å øke omsetningen av norsk jordbruksråvare
- å øke verdiskapingen i primærproduksjonen gjennom økt utnyttelse av markedsmulighetene

Programmet må omfatte både konvensjonelle og økologiske produkter, og det bør legges vekt på å utvikle ernæringsriktige produkter.

Verdiskapingsprogrammet vil bestå av to hovedelementer:

- bedriftsrettede virkemidler som retter seg mot småskalaprodusentene
- utviklingsrettede virkemidler som består av tiltak som retter seg mot utvikling og kompetanse for alle aktørene i matvarekjeden

En fornuftig arbeidsdeling mellom sentralt og regionalt nivå i gjennomføringen av programmet er viktig. Programmet skal være målrettet og handlingsorientert. Forskning og omfattende utredning skal normalt finansieres på annen måte. Programmet må bygge videre på og videreutvikle tiltak som er i gang eller er planlagt, og som finansieres over LUF og Konkurransestrategiene for norsk mat. Omfang og innretning av arbeidet med utvikling av geiteholdet inngår som en del av verdiskapingsprogrammet fra 2001. Det vises i den forbindelse til utredningen fra Senter for bygdeforskning jf kap 7.3.5.

Departementet går ikke inn for å iverksette et forskningsprogram for geit slik denne utredningen foreslår.

I utvikling av verdiskapingsprogrammet skal det vurderes om markedssatsingen for økologisk landbruk bør legges til programmet fra 2002. Det legges ikke opp til å bygge opp nye kompetansemiljøer, men i størst mulig grad satse på videreutvikling og samordning av eksisterende fagmiljø og strukturer.

Departementet er i tråd med St.meld. nr.19 (1999-2000) i gang med å utrede merkeordninger for matvarer med fokus på opprinnelse og tradisjon, for å imøtekomme forbrukernes interesser. En slik merkeordning vil fremme utviklingen av kvalitetsprodukter i norsk landbruk, og vil dermed kunne bidra positivt i utviklingen av spesialiserte matvarer. Merkeordningen vil være et viktig grunnlag i en verdiskapingsstrategi, men vil ikke bli finansiert over programmet.

Satsingen på verdiskapingsprogrammet er avhengig av dokumentasjon av kvaliteten i hele matvarekjeden. En videreføring og utvikling av «Kvalitetssystem i landbruket» vil derfor være et sentralt virkemiddel for kvalitetssikring i primærproduksjonen.

For å nå målene for programmet vil flere elementer være sentrale bl.a.:

- nyetableringer som vil produsere spesialiserte matvarer
- kompetanseutvikling knyttet til både produkt, økonomi og marked
- overføring av kunnskap mellom forskningsmiljøer og aktørene i matvarekjeden
- produktutvikling
- distribusjon og markedskanaler
- markedsutvikling
- nettverksbygging både på sentralt (verdiskapingsforum) og regionalt nivå for å sikre samhandling og kunnskapsoverføring mellom aktørene i matkjeden.
- identifisere flaskehalser for etableringer på matområdet og foreslå tiltak som gjør slik etablering enklere
- vurdere elementer som kan legge til rette for lønnsom produksjon og salg av nisjeprodukter på matområdet
- vurdere målrettede og hensiktsmessige virkemidler

Departementet legger til grunn at finansieringen av programmet skal skje gjennom SND-systemet som er den sentrale aktøren i tilrettelegging for og finansiering av utvikling av næringsvirksomhet. Det forutsettes at alle aktører i verdikjeden bidrar i finansieringen av prosjekter i regi av programmet.

Det oppnevnes en styringsgruppe bestående av avtalepartene, SND og andre sentrale aktører som representerer alle ledd i verdikjeden. Styringsgruppen skal innen 01.01 2001 legge fram forslag til programmets innhold, finansiering og gjennomføring i tråd med de signaler som er gitt ved Stortingets behandling av landbruksmeldingen og i denne proposisjon. Målet med arbeidet i styringsgruppen er å forankre programmet hos alle viktige aktører. Programmet må baseres på økonomisk medvirkning fra aktører i alle ledd i matvarekjeden. Avtalepartene er ansvarlig for bruk av avtalemidler. For bedriftsrettede tiltak settes medvirkningen til 50%. Som hovedregel må det være økonomisk medvirkningen i utviklingsrettede tiltak. Sekretariatet for

programmet legges til SND. Kostnader til utviklingen dekkes over Konkurransestrategiene for norsk mat.

Det bevilges 50 mill kr over Landbrukets utviklingsfond (LUF) til programmet i 2001. I tillegg overføres 69 mill kr fra Konkurransestrategiene for norsk mat til LUF fra 01.01 2001, av disse går 50 mill kr inn i verdiskapingsprogrammet, slik at samlet ramme for programmet i 2001 blir 100 mill kr. En utvidelse av verdiskapingsprogrammet til å omfatte fiskeriprodukter er til vurdering i samråd med Fiskeridepartementet.

7.1.3 Likestilling og rekruttering

I forbindelse med behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) uttaler Næringskomiteen i Innst. S. nr. 167 (1999-2000):

> «Rekruttering til landbruket er en forutsetning for å nå de politiske mål om et levedyktig og bærekraftig landbruk i hele landet. Et framtidsrettet landbruk er etter komiteens mening avhengig av at ungdom finner det attraktivt å gå inn i næringen og ønsker å bo på landsbygda . . ..Komiteen mener det er viktig å forenkle situasjonen for de som ønsker å overta gårdsbruk. Komiteen ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om tiltak som gjør det lettere for ungdom som ønsker å kjøpe gård.»

I Innst.S. nr. 167 (1999-2000) uttaler Næringskomiteen videre:

> «Manglende likestilling kan være en medvirkende årsak til sviktende rekruttering og fraflytting fra distriktene. Tiltak for å bedre kvinnens stilling i landbruket er etter komiteens oppfatning et viktig bidrag til den generelle kvinnesatsingen i distriktspolitikken og må derfor prioriteres. For kvinner som yter arbeidsinnsats på gården har kravet om mer riktig deling av gårdsinntekten mellom ektefellene stått sentralt. Komiteen vil be Regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om hvordan inntektsfordeling og rettigheter knyttet til inntekt ved gårdsarbeid kan forbedres for kvinner, komiteen viser til forslaget om gjennomgang av odelsloven og mener utvalget også må se på virkningen av odelslovens regler for kvinners situasjon i landbruket.»

Alle virkemidler i landbrukspolitikken likestiller i utgangspunktet menn og kvinner. Videre er kvinner spesielt prioritert i BU-ordningen og gjennom et eget etableringstilskudd for unge bønder.

Landbruksdepartementet vil opprette et utvalg som skal utrede virkningene av odelsloven og eventuelt komme med forslag til lovendringer, blant annet med tanke på å styrke rekrutteringen til landbruket, jf St.meld. nr. 19 (1999-2000). Departementet vil gi utvalget i oppgave å se på virkningene av odelslovens regler for kvinners situasjon i landbruket.

Praktikantordningen og onnebarnehager

Departementet foreslår å avvikle tilskudd til onnebarnehager som særskilt ordning. Fylker som ønsker å gi støtte til dette kan benytte midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak til dette formålet.

En partssammensatt arbeidsgruppe har gjennomgått praktikantordningen og konkluderer med at det primære målet med praktikantordningen skal være rekruttering til landbruket og landbruksrelaterte næringer. Det bør inn-

føres et mer systematisert og konkretisert opplæringstilbud både på og utenfor gården, og praksisperioden bør forlenges og følge skoleåret. Videre tilrår arbeidsgruppen at praktikantordningen må gjøres bedre kjent og markedsføres. Departementet foreslår en avsetning til ordningen på 15 mill kr.

7.1.4 Etter- og videreutdanning

I St.meld. nr. 42 (1997-98) Kompetansereformen og Stortingets behandling av denne er det lagt vekt på å utvikle et etterutdanningstilbud for selvstendig næringsdrivende. Det understrekes i meldingen at det er viktig at det offentliges tilbud innrettes slik at også utøverne innen primærnæringene kan oppnå kompetanseutvikling.

Partene i jordbruksoppgjøret ble i 1999 enige om å nedsette en partsammensatt arbeidsgruppe som skulle fremme forslag til opplegg og gjennomføring av et kompetanseutviklingsprogram i landbruket. Målsettingen er å bidra til nyskaping og videreutvikling av markedet for etter- og videreutdanning i landbruket. Hensikten er videre at kompetansen i landbruket og landbrukstilknyttede virksomheter heves og dokumenteres for å nå sektorens mål og å gjøre landbruksnæringen bedre i stand til å identifisere, uttrykke og oppfylle sine kompetansebehov.

Det settes av 5 mill kr i 2001 til Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket. Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket skal etableres som en ordning for utvikling av nye og effektive læringsformer. Det prioriteres opplegg som kan gjennomføres samtidig med at den daglige drift ivaretas. Det generelle kompetansenivået, bl.a. i bedriftsledelse og entreprenørskap, skal styrkes gjennom et profesjonelt kurs- og utdanningstilbud. Programmet skal omfatte jord-, skog- og hagebruk og skal i første omgang ha en varighet på 3 år.

EDL-fondets (Fond for etterutdanning og driftsøkonomiske tiltak i landbruket) virksomhet skal samordnes med programmet. Operatøransvaret som bl.a. innebærer sekretariatsoppgaver, samordning av aktivitet mot det sentrale kompetanseutviklingsprogrammet, søknadsbehandling og informasjon, tillegges Statens landbruksforvaltning.

7.1.5 Næringsmiddelindustrien

Den landbruksbaserte næringsmiddelindustrien baserer sin virksomhet hovedsakelig på omsetning og foredling av norske landbruksråvarer. Det er derfor et gjensidig avhengighetsforhold mellom store deler av primærproduksjonen og store deler av næringsmiddelindustrien.

Deler av den landbruksbaserte næringsmiddelindustrien er eksponert for internasjonal konkurranse. Dette gjelder spesielt den delen av industrien som produserer mer bearbeidede landbruksvarer omfattet av protokoll 2 til frihandelsavtalen mellom EU og Norge av 1973, også kalt RÅK-varer.

Det er viktig at denne industrien sikres forutsigbare rammebetingelser og en råvareprisutvikling som står i forhold til utviklingen i råvarepriser i EU og i forhold til tollvernet. Bevilgningen til prisnedskrivning innenfor RÅK foreslås økt med 10 mill kr. Det legges videre til grunn at tollvernet skal forvaltes på en måte som sikrer norsk landbruksbasert næringsmiddelindustri forutsigbare rammer for deres produksjon. Det legges opp til at avtalepartene og de parter

som for øvrig er berørt gjennomgår prinsippene for bruk av prisnedskrivingen.

7.1.6 Helse- og ernæringsspørsmål

Utformingen av landbrukspolitikken har konsekvenser for helse- og ernæringstilstanden i befolkningen. De ulike politikkområder må derfor sees i sammenheng.

Norsk landbruk, omsetningsledd og helsemyndigheter står overfor en stor utfordring i forhold til anbefalingene om en fordobling av frukt- og grønnsakforbruket. Internasjonal forskning viser at ved å øke det gjennomsnittlige forbruket av frukt og grønnsaker til det dobbelte, kan omlag 20% av alle kreft-tilfeller forebygges på sikt. Barn og unge er en viktig målgruppe da gode matvaner dannes tidlig.

Det er også ønske om å redusere forbruket av fett. Forbruket av korn og fisk bør øke. Det anbefales å velge magre meieri- og kjøttprodukter. En rekke tiltak er aktuelle for å møte de ernæringsmessige utfordringene. Spesielle satsinger knyttet til ernæringsspørsmål over jordbruksavtalen er ordningen med frukt- og grønnsakabonnement i skolen og skolemelkordningen som finansieres over jordbruksavtalen og av Omsetningsrådet gjennom omsetningsavgiften. Videre finansieres støtte til prisnedskriving av råvarer til heimkunnskapsundervisningen av Omsetningsrådet gjennom omsetningsavgiften.

Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet har i mange år arbeidet aktivt for å bedre situasjonen mht skolemåltid i grunnskolen. Dette arbeidet ble ytterligere forsterket i 1996 da man i samarbeid med Opplysningskontoret for frukt og grønnsaker igangsatte prosjektet «Frukt og grønt i skolen». Prosjektet er en abonnementsordning for frukt og grønnsaker i grunnskolen på linje med skolemelkordningen. Gjennom ordningen får elevene tilbud om å få utdelt en frukt eller grønnsak på skolen hver dag. Over jordbruksavtalen for 1999 ble det bevilget 7 mill kr, hvorav 5,5 mill kr til prisnedskrivning av varene fra 1. januar 2000. Med denne bakgrunn har Landbruksdepartementet utarbeidet en forskrift om tilskudd til prisnedskriving av frukt og grønt i skolen. Med utgangspunkt i anslag over elevdeltakelse tilsvarer beløpet et prisnedslag på kr 0,50 pr elev pr dag.

Ordningen utvides med 3 mill kr. Utvidelsen skal gå til prisnedskriving. Øvrige utgifter ved ordningen dekkes over budsjettet til Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet.

Det er et mål å fordoble forbruket av frukt og grønt. Forbruket har på 90-tallet vært økende, men det er bekymringsfullt at økningen er svak sammenlignet med målsettingen om en fordobling. Oppgjøret innebærer uendrede målpriser, noe som betyr at engrosprisene på frukt og grønt reelt sett blir lavere. Dette bør kunne bidra til en økning i forbruket.

7.2 Bygdeutvikling og endringer i forvaltningen av bygdeutviklingsmidlene

7.2.1 Overføring av oppgaver for effektiv forvaltning

Overføringen av oppgaver og ressurser fra Statens landbruksbank og Fylkesmannens landbruksavdelinger til Statens nærings- og utviklingsfond (SND) er gjennomført etter planen jf St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 3 (1999-2000) og Budsjettinnst. S. nr. 8 (1999-2000). Sentrale BU-midler og bedriftsrettede BU-midler på fylkesnivå forvaltes fra 1. januar 2000 av SND, mens utrednings- og tilretteleggingsmidler, grøftetilskudd, praktikantordningen og onnebarnehager forvaltes av Fylkesmannen.

7.2.2 BU-midlene skal fremme lønnsom næringsutvikling

Bygdeutviklingsmidlene skal bidra til lønnsom næringsutvikling på bygdene i og i tilknytning til jordbruket. Ved prioriteringer og fordeling av midlene må områder med store utfordringer knyttet til fraflytting, sysselsetting, rekruttering og demografisk utvikling tillegges vekt. En effektiv bruk av midlene er avhengig av et godt samarbeid mellom SND, Fylkesmannen, kommuner og fylkeskommuner, Regionale utviklingsprogram vil fortsatt være et viktig element i en samlet utviklingsstrategi. Forslag til bevilgninger framgår av kap 8.

7.2.3 BU-midler skal bidra til å styrke verdiskaping i og i tilknytning til landbruket

Størstedelen av midlene til utviklingstiltak innvilges på fylkesnivået. De viktigste tiltakene er investeringer i nye næringer, bedriftsutvikling og etablererstipend som er direkte rettet mot virksomhetsetablering og -utvikling. Det er også viktig å vektlegge ungdoms- og rekrutteringstiltak og tiltak som fremmer arbeidsplasser for kvinner. Midler til utredning, tilrettelegging og lokalsamfunnstiltak bidrar til kunnskapsutvikling, mobilisering av utviklingskraft, nyskapingsmiljø og entreprenørskap.

Satsing på de menneskelige og naturgitte ressursene bør være styrende for saksbehandling og oppfølging. Samtidig bør det legges større vekt på oppfølging etter at støtte er gitt, og virksomheten er kommet i gang.

De sentrale BU-midlene nyttes til prosjektvirksomhet og tiltak av landsomfattende og fylkesovergripende karakter. Hoveddelen går til kunnskapsutviklingsprosjekt innen næringsutvikling. Et av prosjektene er markedsføringssamarbeidet mellom landbruket og Norges Turistråd som er et samarbeid som har pågått siden 1991. Formålet med samarbeidet er å bygge opp under den natur- og kulturbaserte reiselivsnæringen og bidra til å øke lønnsomheten i småskala reiselivsbedrifter i bygdene. Prosjektet er evaluert og i stedet for å favne om og markedsføre alle de ulike bygdeturismeproduktene anbefales det å ta enkelte grupper av produkter og markedsføre disse mer direkte mot målgruppene i de ulike landene. Produktgruppene må videreforedles og kvalitetssikres ved hjelp av markedsføringssamarbeidet. Videre blir det sentralt å tilbakeføre markedsinformasjon til hele bygdeturismenæringen. Med grunnlag i evalueringen skal Landbruksdepartementet, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag utgjøre styringsgruppen og ha ansvaret for samarbeidet, med SND som sekretariat og prosjektleder. SND vil kunne trekke inn

andre aktører innenfor ulike områder, eksempelvis vil Norges Turistråd være hovedsamarbeidspartner innenfor markedsføring. Prosjektet finansieres ved egenfinansiering fra deltakerne, sentrale BU-midler over jordbruksavtalen og midler fra Norges Turistråd. Samarbeidet bør i første omgang videreføres for årene 2000-2005, bevilgningen til markedsføringssamarbeidet økes med 3,5 mill kr til 10 mill kr, jf kap 8.

7.2.4 BU-midlene skal bidra til forbrukerretting av landbruket

Bruken av BU-midler skal bidra til at det tradisjonelle jordbruket i større grad produserer det forbrukerne vil ha. Det gjelder både ønsket om rimeligere hverdagsmat og ønsker om mer variert tilbud av eksklusive matvarer. En slik tilpasning vil også bidra i forhold til landbrukets behov for en positiv inntektsutvikling. Det kan gjelde utviklingen av nye produksjoner, lokal videreforedling, blant annet utviklingsarbeid på økt kommersialisering av tradisjonsmat og lokale spesialiteter, og utvikling av alternative salgskanaler for eksklusive matvarer, jf verdiskapingsprogrammet.

Dette styrker kravet om at investeringer må være lønnsomme, og at de også bidrar til å senke produksjonskostnadene. Samtidig må det tas hensyn til nasjonale markedsforhold, slik at BU-støtten ikke bidrar til økt overproduksjon. Investeringer innen områder som har økende etterspørsel og områder som ikke har markedsdekning, bør prioriteres, slik at etterspørselen så langt det er mulig kan dekkes med norske produkter. Det samme gjelder produksjoner hvor Norge har eksportkvoter i EØS-avtalen som ikke er oppfylt, og norsk produksjon kan være konkurransedyktig på eksportmarkedet.

7.2.5 BU-midlene skal bidra til rekruttering og likestilling

For å sikre rekruttering av unge brukere er det viktig at det legges til rette for tilfredsstillende finansieringsmuligheter bl.a. gjennom BU-midlene. Praktikantordningen i landbruket videreutvikles for å gi flere unge muligheter til å høste tidlige erfaringer i næringen. Ordningen med etableringstilskudd ved generasjonsskifte er viktig for å stimulere den yngre generasjon og særlig kvinner til å overta gårdsbruk. Ordningen skal bidra til å finansiere mindre investeringer for å opprettholde driften, også på mindre bruk.

7.2.6 Investeringsstøtte til tradisjonelt landbruk

Ordningen med investeringsstøtte til tradisjonelt landbruk skal bidra til tilfredsstillende finansiering av bygninger og anlegg. Større hensyn til dyreetiske forhold medfører et betydelig behov for ombygging og utvidelse av husdyrrom, først og fremst for kalver og ungdyr. I tillegg er det avdekket spesielt store behov for rehabilitering av gjødselkjellere og betongkonstruksjoner. Det vises til de retningslinjer som Landbruksdepartementet har fastsatt for støtte til investeringer i tradisjonelt jordbruk. Det gis ikke adgang til å utvide produksjonskapasiteten for kraftfôrbaserte produksjoner, og det er sterke begrensinger for støtte til utvidelse i de øvrige produksjonene.

7.3 Markedsordningen for melk

7.3.1 Produksjonsnivå for melk

Markedsordningen for melk er behandlet i St.meld. nr. 19 (1999-2000), og i Næringskomiteens merknader heter det:

> «Det legges opp til en løpende tilpasning av produksjonsvolumet i forhold til markedet der ordningen med kjøp og salg av kvoter skal være et viktig virkemiddel for å redusere produksjonen.»

Ut i fra dagens innenlandske forbruk av melk og melkeprodukter og merkevareeksporten av ost, heter det i meldingen at det vil være rom for en produksjon i størrelsesorden 1 500 mill liter. Dette innebærer ytterligere behov for reduksjon av produksjonen til tross for at melkeproduksjonen er betydelig redusert de siste årene. Meierileveransen er av BFJ i 2000 beregnet til om lag 1 540 mill liter melk.

For kjøp- og salgsrunden høsten 2000 foreslås at salg av melkekvote inntil 15 mill liter inndras. Ved større kvotesalg enn 25 mill liter legges kvotemengde ut over 15 mill liter ut for salg. Ved kvotesalg mellom 15 og 25 mill liter melk, inndras denne kvotemengden. Det avsettes midler til oppkjøp av 20 mill liter melk.

En evt omfordeling av melkekvoter ved runden i 2000 gjennomføres på fylkesnivå. Inndraging av melkekvote gjøres prosentvis i forhold til total kvotemengde på landsbasis. Ved evt tilbudsoverskudd innen det enkelte fylke dras overskuddet i sin helhet inn. Prisen ved kjøp og salg av melkekvote i 2000 følger gjeldende regelverk.

Det settes ikke av ny melkekvote til omstilling fra sauehold til melkeproduksjon i rovdyrutsatte områder. Når det gjelder bruk av BU-midler ved tilpasning/omlegging av driften i rovdyrutsatte områder, vises det til enighet mellom partene i jordbruksavtalen 1998-1999, jf St.prp. nr. 67 (1997-1998).

Geitemelk

Produksjonsreguleringen for geitemelk bør ses i sammenheng med de tiltak som settes i verk for å styrke næringa - jf kap 7.3.3. Kvotesalg ut over 0,5 mill liter legges ut igjen for salg og omfordeles etter gjeldende regelverk for omfordeling av geitemelkkvoter. Videre legges det ut 0,5 mill liter i produksjonsrettigheter for lokal foredling. Det settes et tak for produksjonsrettigheter på 50 000 liter pr bruk.

7.3.2 Prisutjevningsordningen for melk og nytt jordbruksavtaleprissystem for melk

Det gjøres endringer i prisutjevningsordningen for melk på grunnlag av utredningen fra den partssammensatte arbeidsgruppen som ble nedsatt i fjorårets jordbruksoppgjør, jf St.prp. nr. 75 (1998-99). Arbeidsgruppens mandat innebar:

- å foreta en gjennomgang av gjeldende prisutjevningsordning
- å utrede et nytt avtaleprissystem for melk der prisfastsettelsen på melk i jordbruksavtalen skjer på råvarenivå
- utrede om utjevningen bør praktiseres gjennom avgifter og tilskudd på

salgsproduktene

Det ble lagt til grunn at det innenfor et konkurransenøytralt system skulle ivaretas de samme hensyn og målsettinger som ved etableringen av gjeldende system.

I forbindelse med behandlingen av jordbruksavtaleproposisjonen i 1999, ba Næringskomiteen arbeidsgruppen om å utrede alternativer til dagens prisutjevningssystem for å sikre reell konkurranse innenfor produksjon av konsummelk, jf Innst.S. nr. 243 (1998-99).

Vurdering av gjeldende ordning

Arbeidsgruppen har gjennomgått og vurdert erfaringene med gjeldende prisutjevningsordning, med utgangspunkt i målsettingene for ordningen og utredningen. Hovedområdene i vurderingen er:

- prisdannelsen i markedet med vekt på prisdifferensieringen
- effekter i forhold til utjevning av pris til produsent
- faktisk samlet markedsprisuttak med utgangspunkt i jordbruksavtalens prisbestemmelser
- konkurranseforholdene i meierisektoren

For at intensjonene med gjeldende ordning skal bli ivaretatt, er det viktig at avgifter, tilskudd og overføringsprisen er fastsatt på riktig nivå. Videre er det viktig at det skjer en tilpassing av prisene i markedet på alle varer i tråd med utviklingen i råvareverdier for de respektive representantvarene. Dette forutsetter at produktkalkylene er riktig dimensjonert, og at representantvarene er representative for de prisgrupper de skal representere. For å kunne si noe om faktisk pristilpassing og konkurransevilkår i meierisektoren siden innføringen av prisutjevningsordningen, ble Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) engasjert for å vurdere gjeldende kostnadskalkyler, råvareverdier for representantvarene i prisutjevningsordningen, og i hvor stor grad representantvarene er representative for sine respektive grupper (blant annet når det gjelder prisuttak, og råvareverdi for melk).

Analysen viser at TINEs kalkyler for representantvarene i de tunge produktgruppene, ofte gir lavere kostnader enn de offisielle kalkylene, mens det for noen grupper er motsatt. For representantvarene sin representativitet konkluderer NILF (Notat 2000:12) med at TINE ikke har foretatt en fullstendig kostnadsrelatert prissetting. Videre er råvareverdiene for melk i de ulike prisgruppene, med unntak av én gruppe (yoghurt), generelt lavere enn det som følger av de offisielle kalkylene for representantvaren. Undersøkelsen indikerer at vi har en situasjon med krysssprissubsidiering, ut fra at det er til dels betydelige avvik mellom den råvareprisen som blir tatt ut for representantvaren og den gjennomsnittlige råvareprisen i prisgruppen representantvaren representerer. For de fleste prisgruppene innebærer avviket at gjennomsnittlig prisuttak ligger lavere enn prisuttaket for representantvarene. Dette innebærer en mangel på pristilpassing etter etableringen av gjeldende prisutjevningsordning. Ut fra dette har muligheten for å etablere konkurranse i markedet på store deler av produktspekteret vært avgrenset. Videre har det samlede prisuttaket i markedet blitt lavere enn det jordbruksavtalens priser potensielt har gitt mulighet for. På denne bakgrunn har arbeidsgruppen konstatert at det

er behov for betydelige pristilpasninger innenfor de ulike prisgruppene ved overgang til et system med avtalepriser på råvarenivå.

Ved overgangen til nytt utjevningssystem foretas en tilpasning av råvareverdiene for ulike produkter innen de ulike prisgruppene mot den gjennomsnittlige råvareverdi for gruppen. Departementet forutsetter at denne pristilpasning blir gjort uten beregnet inntektsvirkning for jordbruket.

Nytt prissystem for melk i jordbruksavtalen

Departementet legger til grunn at systemet med differensierte priser på melk til ulike anvendelser fortsatt skal forankres i jordbruksavtalen, og at graden av differensiering skal bestemmes gjennom prisfastsettingen i oppgjøret.

Prisutjevningen gjennom fastsetting av avgifter/tilskudd og overføringspris for melk som omsettes mellom meieriselskaper mv, skal være en forvaltningsmessig oppfølging av oppgjøret med hjemmel i lov og forskrifter, og vil fra 01.07 2000 bli en del av Statens landbruksforvaltnings oppgaver.

Departementet mener prissystemet for melk i jordbruksavtalen og den forvaltningsmessige gjennomføringen av dette bør legges om slik arbeidsgruppen foreslår. Ordningen baseres på følgende hovedprinsipper:

- Jordbruksavtalepartene fastsetter målpriser på råvarenivå for definerte produktgrupper. Alle produkter i samme produktgruppe forutsettes å prises med utgangspunkt i samme råvareverdi (representantvarene tas bort)
- Aktørene legger fram prognoser for planlagt anvendt volum melk i de ulike gruppene på halvårs- og årsbasis. Markedsregulator skal samtidig vurdere mulighetene for prisuttak i markedet.
- Dette danner grunnlaget for forvaltningens beregning av gjennomsnittlig råvareverdi for all melk og deretter fastsettelse av avgifter, tilskudd og overføringspris
- Aktører uten egen melk kjøper melk av markedsregulator til overføringsprisen. Overføringsprisen tilpasses utviklingen i markedsregulators faktiske råvareverdier i løpet av avtaleåret. Tilsvarende tilpasses tilskudd og avgifter utviklingen i markedsregulators faktiske råvareverdier i løpet av avtaleåret
- Aktørene rapporterer månedlig inn kvantum anvendt melk i produserte/solgte produkter til ordningen.
- Avgift/tilskudd avregnes etter de til enhver tid gjeldende satser beregnet og fastsatt av forvaltningen.
- All kjøp/salg av melk mellom selskaper skjer med utgangspunkt i overføringsprisen
- Det forutsettes lagt opp reserver i ordningen og/eller etablert låneordning for eksempel fra omsetningsavgiftsmidlene, slik at det normalt ikke blir nødvendig å endre avgifter/tilskudd mer enn hvert halvår.

Som grunnlag for å overvåke oppfølgingen av avtalens prisbestemmelser og konkurransevilkårene mellom ulike typer aktører i markedet, etableres det et kontrollsystem som dokumenterer markedsregulators faktiske råvarepris i de ulike prisgrupper for hver avregningsperiode (halvår). Markedsregulator plikter å legge fram materiale for de nødvendige beregninger for forvaltningen. Dersom markedsregulators råvareprisuttak er mer enn 2% under jordbruksavtalens priser, skal avgifter/tilskudd og overføringspris etterregnes, eventuelt justeres inn for neste utjevningsperiode.

Et slikt kontrollsystem krever noe ytterligere utredningsarbeid og tilpasninger av markedsregulators interne regnskapsopplegg. Det legges til grunn at systemet skal være klart slik at det kan anvendes for første utjevningsperiode med ny utjevningsordning, det vil si 2. halvår 2000.

Statens landbruksforvaltning (SLF) sin primære rolle i en slik prisovervåking vil være å følge opp jordbruksavtalens prisbestemmelser. SLF skal følge med om prisutviklingen er i samsvar med de forutsetninger som er satt vedrørende samlet markedsprisuttak og tilhørende prisdifferensiering. Videre må det foretas nødvendige tilpasninger av de aktuelle elementer i prisutjevningen. Konkrete enkelttilfeller av konkurransehemmende opptreden i markedet vil høre inn under konkurransemyndigheteenes ansvarsområde.

I tråd med arbeidsgruppens tilråding skal:

- Antall produktgrupper og markeder det skal utjevnes mellom opprettholdes som i gjeldende ordning.
- Biproduktutjevningen utvides til også å omfatte kjernemelk.
- Utjevningen baseres fortsatt på at avgifter/tilskudd legges på anvendt melk i de ulike produkter.
- Det gjøres ingen endringer med hensyn til hvordan TINE sentralt og de ulike distriktsmeierier behandles som aktører i ordningen. Det legges til grunn at prisutjevningen fortsatt skal skje på selskapsnivå, og at bare selskaper som foredler melk skal være aktører i ordningen. TINE som sentralledd for meierisamvirket skal derfor ikke være aktør.
- I utjevningen av geografisk betingede kostnader foretas det en teknisk endring ved at det innføres en nullsone tilsvarende laveste kommunevise sats.

Særlig ordning for små konsummelkmeierier

Det politiske målet om økt konkurranse i melkesektoren har sin begrunnelse i ønsket om å få en mer kostnadseffektiv foredling og omsetning og/eller et bredere og mer variert produktspekter i markedet. Prinsipielt sett burde derfor etablering av en småskalapreget produksjon være basert på at de merkostnader en slik produksjon innebærer, blir dekket gjennom en merpris. På den andre siden er det problematisk å stille krav til samme inntjening for store og små (nyetablerte) konsummelkanlegg når en ser på de samlede rammebetingelser for melkesektoren - herunder kvoteordningen og forsyningspliktreglene. Råvaretilgangen er en viktig faktor for konkurransevilkårene. Kvoteordningen i melkeproduksjonen og forsyningspliktreglene bidrar til at det vil ta tid for uavhengige konsummelkmeierier å sikre et høyt og stabilt råvaregrunnlag for sin foredling.

Departementet ser det derfor som nødvendig å etablere en særordning for disse meieriene for å bedre deres konkurransesituasjon. Dette bør skje gjennom et fast tilskudd til disse meieriene etter arbeidsgruppens tilrådning.

Ut fra arbeidsgruppens prinsippielle vurdering av merkostnadene ved småskaladrift, bl.a med støtte i NILF sin analyse, legger departementet til grunn at et støttenivå tilsvarende 75 øre pr liter ved en melkemengde på 5 mill liter dekker de beregnede merkostnadene i selve meieridriften. Det innebærer at merkostnadene knyttet til markedsføring og distribusjon (anslått til i størrelsesorden 40 øre pr liter) ved et slik støttenivå må forutsettes dekket ved en merpris i markedet. Departementet ser dette som en rimelig forutsetning

ut fra de grunnleggende mål med konkurranse i melkesektoren. Basert på flertallsforslaget i arbeidsgruppen gis konsummelkanlegg utenom samvirket med en behandlet melkemengde på 5-10 mill liter, et årlig tilskudd på 3,75 mill kr. Ved behandlet melkemengde under 5 mill liter avgrenses tilskuddet til 75 øre pr liter. Ved behandlet melkemengde over 10 mill liter avtrappes tilskuddet lineært, slik at det blir kr 0,- ved 15 mill liter. Tilskuddet skal i utgangspunktet være forbeholdt de to eksisterende konsummelkanleggene utenom samvirket. Andre nyetablerte anlegg kan komme inn under ordningen, men etter forutgående søknad. Det forutsettes videre at ordningen i utgangspunktet skal gjelde for en periode på 5 år og at den deretter blir evaluert og vurdert på nytt. Ordningen bør uansett vurderes på nytt dersom det skjer vesentlige endringer i disse meierienes rammebetingelser. Tilskuddet forutsettes finansiert innenfor utjevningsordningen.

Engangstilpasninger

Arbeidsgruppens utredning viser at det er behov for pristilpasninger ved overgang til nytt utjevningssystem. Bakgrunnen er at NILFs analyse (Notat 2000:12) viser til dels betydelige avvik mellom den råvareverdi som blir tatt ut for representantvaren og den gjennomsnittlige råvareverdien i den prisgruppe som representantvaren representerer. Med ett unntak (yoghurt) er gjennomsnittsverdiene lavere enn det som følger av de offisielle kalkylene for råvaren.

I NILFs rapport (Notat 2000:12) er samlet negativt avvik beregnet til i størrelsesorden 243 mill kr. Nye vurderinger NILF gjennomførte under forhandlingene (notater av 26.05 2000 «Markedsordningen for melk - vurdering av spørsmål» og «Markedsordningen for melk - oppsummering og vurderinger), basert på tall fra TINE reduserte avviket til 210 mill kr. Omsetningsrådet har allerede gjort vedtak om ny prissetting på modnede oster for dagligvare som har redusert avviket med 38 mill kr. Det gjenstående avvik blir dermed 172 mill kr.

På grunnlag av NILFs beregninger, sist i notat av 26.05 2000 «Markedsordningen for melk - oppsummering og vurderinger», legger departementet til grunn at det fastsettes nye råvareverdier som utgangspunkt for den nye prisutjevningsordningen, før oppgjør, som vist i tabell 7.1.

Tabell 7.1: Nye råvareverdier før oppgjør, kr pr liter

Produktgruppe	Marked	Gjeldende råvareverdi [1])	Teknisk justering	Målpris på råvare, før oppgjør
Sure smakstilsatte melkeprodukter	dagligvare	4,99	1,10	6,09
Ikke smakstilsatte melkeprodukter	dagligvare	5,49	-0,28	5,21
Søte smakstilsatte melkeprodukter	dagligvare	4,09	-0,49	3,60
Ikke smakstilsatte melkeprodukter	industri	2,98	0	2,98 [1]
Ferske oster	dagligvare	4,44	0	4,44 [1]
Modnede oster	dagligvare	3,62	-0,02	3,60

Tabell 7.1: Nye råvareverdier før oppgjør, kr pr liter

Modnede oster	industri	3,45	-0,58	2,87
Modnede oster	merkevareek-sport	2,55	0	2,55 [1]
Tørrmelk	industri	3,03	0	3,03 [1]
Geitemelk	dagligvare	4,08	0	4,08 [1]

1) Råvareverdi i eksisterende prisutjevningsordning 1. halvår 2000.

For ikke smakstilsatte melkeprodukter dagligvare, er det ikke konkludert klart i NILF i sin tilrådning hvor det heter:

> «Med de forbehold som er omtalt foran, kan NILF derfor ikke se bort fra at TINEs interne statistikk kan gi et vel så korrekt uttrykk for oppnådde salgspriser i 1999 som Grupperegnskapet for meierisamvirket.»

NILF har for sin del ikke funnet grunnlag for å fravike sine tidligere beregninger, og departementet legger NILFs beregninger i notatet av 26.05 2000 til grunn. Departementet mener prisendringene som tabell 7.1 innebærer bør foretas som teknisk justering før det foretas prisendringer som følge av nytt oppgjør. Fordeling av målpris på råvarenivå etter endringer som følge av årets oppgjør, med målprisreduksjon på 8 øre pr liter melk, går fram av kap 6.

7.3.3 Samdrifter

Samdrifter fikk en vesentlig forbedring i rammebetingelsene ved jordbruksoppgjøret i 1998, noe som har ført til sterkt økende interesse. Det er et mål å stimulere til samarbeidsløsninger for å få mer fleksibilitet i forhold til arbeidsinnsats og sosiale forhold, samt å utnytte bygninger, maskiner og utstyr bedre. Samdrift i melkeproduksjonen vil kunne være en hensiktsmessig løsning for å oppnå dette. Det er imidlertid viktig at dette er en driftsform for aktive brukere og ikke en løsning med sikte på tilskudds- og kvotetilpasning. Det er ikke ønskelig å stimulere til enheter som er svært store for norske forhold. Videre er det et mål at det skal være samdrift mellom aktive brukere, og kravet til minimum 10% deltakelse opprettholdes. Samtidig settes en maksimal kvote på 450 000 liter for nye samdrifter. Departementet vil videre foreta en nærmere vurdering av praktiseringen av 8 km avstand mellom brukene som deltar i samdrift.

7.3.4 Leie av melkekvoter

En arbeidsgruppe er i gang med å utrede et system med leie av kvoter. Det legges til grunn at arbeidsgruppen avgir rapport høsten 2000, og at en evt leieordning vil kunne innarbeides i kvoteordningen for 2001.

7.3.5 Tiltak for geiteholdet

Under jordbruksoppgjøret i 1998 ble partene enige om en protokoll om å gjennomføre en konsulentutredning for å vurdere mulighetene for geitemelkproduksjonen. Utredningen skulle omfatte tiltak for å bedre lønnsomheten i omsetningen av geitemelk og geitemelkprodukter og lokal foredling og omsetning. Det ble nedsatt en referansegruppe for prosjektet med represen-

tanter for avtalepartene, geitemelkprodusentene og foredlings- og omsetningsledd. Referansegruppen ble nedsatt i januar 1999. Konsulentoppdraget ble gitt til Senter for bygdeforskning.

Under jordbruksoppgjøret i 1999 ble mandatet for utredningen utvidet og fristen forlenget. Konsulentutredningen fra Senter for bygdeforskning i form av rapporten «Muligheter for geitehold i Norge» utgjør del én, mens del to er en utredning av en ordning for nyetablering av geitemelkproduksjon for lokal foredling.

Utredningen fra Senter for bygdeforskning konkluderer med at det er et uutnyttet markedspotensiale både for geitemelkprodukter og geitekjøtt. Denne vurderingen blir støttet av referansegruppen. I rapporten fra utredningen foreslås det at det iverksettes et forskningsprogram for videreutvikling av tiltak for å bedre lønnsomheten og øke omsetningen av produkter basert på geit. Tiltakene bør rettes inn mot alle ledd i produksjonskjeden fra primærprodusent til markedet. Det skisseres et program som skal gå over 5 år med en totalramme på 14,5 mill kr og en årlig ramme på 2,9 mill kr. Det er lagt til grunn at programmet skal være bredt anlagt og gjennomføres som et samarbeid mellom aktører som på ulike måter er knyttet til næringen, (produsenter, foredlingsledd - herunder småskalaforedling og forskningsmiljø) og det forutsettes finansiert fra flere kilder.

Departementet er enig i at det er behov for et utviklingsprogram for geitebruk. Omfang og innretning på dette bør inngå som en del av verdiskapingsprogrammet, jf kap 7.1.2. Utviklingstiltak på dette området bør ha betydelig ekstern finansiering.

Nyetablering av geitemelkproduksjon for lokal foredling

Det innføres en ordning for nyetablering av geitemelkproduksjon for lokal foredling, i tråd med forslaget til flertallet i referansegruppen. Ordningen etableres utenfor kvoteordningen, og det skal således ikke tildeles kvoter men *produksjonsrettigheter*. Dette begrunnes ut fra at det med kvote følger visse rettigheter som ikke bør følge med ved en slik nyetablering for lokal foredling. Den enkelte etablerer skal ha fullt ansvar for prosjektet selv. Produsentene skal være fritatt for overproduksjonsavgift for et kvantum tilsvarende den tildelte produksjonsrettigheten.

Ordningen bør være begrenset i omfang, og med utgangspunkt i forslaget til referansegruppen vil det i første omgang samlet tildeles en produksjonsmengde på 500 000 liter. Videre settes en øvre grense på størrelsen på hver produksjonsrettighet på 50 000 liter. Det aktuelle kvantum som tildeles avgrenses i forhold til arealgrunnlaget og for øvrig vurderes ut fra prosjektplan. Tidligere geitemelkprodusenter som har solgt kvoten sin, kan ikke delta i ordningen.

Ordningen gjøres gjeldende for hele landet og etter nærmere regler med sikte på iverksetting i år 2001.

7.4 Korn- og kraftfôrpolitikken

7.4.1 Ny markedsordning for korn

Det vises til Innst.S. nr. 167 (1999-2000) hvor det heter:

> «Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, understreker at korn- og kraftfôrpolitikken er et viktig grunnlag for den geografiske produksjonsfordelingen i jordbruket. Samtidig pekes det på at virkemidlene på dette området også virker sterkt inn på det totale kostnadsnivået i norsk jordbruk.
>
> Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til den gjennomgangen av korn- og kraftfôrpolitikken som er gjort i forbindelse med jordbruksoppgjørene de to siste årene og omtalen av denne politikken i St.meld. nr. 19 (1999-2000). Dette flertallet er enig i at det innføres en ny markedsordning for korn basert på at den statlige kjøpeplikten oppheves og erstattes med målpriser i jordbruksavtalen.
>
> Dette flertallet slutter seg også til at et nytt pris- og markedssystem kombineres med et tollkvotesystem. Et slikt system forutsetter et organ som har ansvaret for markedsreguleringen.
>
> Dette flertallet forutsetter at kornprodusentenes interesser ikke blir svekket i det nye markedssystemet, og at konkurransemessige hensyn blir ivaretatt. Flertallet har ingen merknader til at virkemidler som prisnedskrivningstilskudd og frakttilskudd blir videreført. Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, ber om at det arbeides videre med utformingen av en ny markedsordning for korn innenfor disse rammene, med sikte på gjennomføring fra 1. juli 2001.
>
> Flertallet ber departementet vurdere om kornprodusentenes sikkerhet for å ta ut målprisen bør styrkes gjennom en produsentstyrt markedsregulering etter samme mønster som i andre produksjoner.»

Departementet mener det bør nedsettes en partssammensatt arbeidsgruppe som får i mandat å utrede den detaljerte utformingen av en ny markedsordning for korn, og at arbeidsgruppen legger til grunn for sin utredning de føringer som er gitt i St.meld. nr. 19 (1999-2000) og i Innst.S. nr. 167 (1999-2000). Arbeidsgruppen skal særskilt vurdere prinsipper for fastsettelse av målpris, prisnotering og markedsregulering.

Arbeidsgruppen må ha klar sin rapport så tidlig at det kan gis en rimelig høring blant aktørene i markedet, og at den endelige ordning fastsettes på et tidspunkt som gir aktørene tid til å foreta nødvendige tilpasninger. Det forutsettes at utredningen avgis innen 15.11.2000 og at nødvendige vedtak om ny kornordning fra 01.07.2001 gjøres innen 01.02 2001.

Departementet har vurdert Stortingets merknader vedrørende plassering av ansvaret for markedsreguleringen. En markedsregulering innen kornsektoren etter samme mønster som for andre produksjoner krever i utgangspunktet en utvidelse av omsetningsloven. Departementet legger til grunn at det ikke vil være aktuelt å iverksette et system basert på at korn legges inn under Omsetningslovens virkeområde fra 01.07 2001. En evt endring av Omsetningsloven og tilhørende endring av Omsetningsrådets sammensetning krever en lovprosess mellom beslutning og gjennomføring som ikke er mulig innenfor de tidsrammer som her står til rådighet. En evt produsentstyrt mar-

kedsregulering fra 01.07 2001 må derfor baseres på avtalebestemmelser og annet lovgrunnlag.

Departementet understreker at alle berørte parter skal kunne uttale seg om saken før prinsippene for gjennomføring av markedsreguleringstiltak blir fastsatt.

7.4.2 Opplegget for kornsesongen 2000/2001

Det legges opp til å innføre en ny markedsordning for korn fra 1. juli 2001. Det gjennomføres derfor ikke vesentlige endringer i markedsordningen med virkning for kornsesongen 2000/2001. Det foretas en generell prisreduksjon for alle kornslag med 14 øre pr kg. Prisnedskrivningstilskuddet videreføres med uendret sats. Målprisene på proteinråvarer og fett, som er grunnlag for beregning av prisutjevningsbeløp og tollsatser på protein og fett, reduseres med 14 øre pr kg, tilsvarende endringen i avtaleprisene på korn.

7.5 Kjøtt og egg

7.5.1 Prinsipper for å regulere produksjonen

I henhold til protokoll til jordbruksavtalen har jordbruket det økonomiske ansvar for overproduksjon. Departementet viser til at jordbruksavtalesystemets retningslinjer for markedstilpasning og markedsregulering er trukket opp i sluttprotokoll fra jordbruksforhandlingene i 1998 der det heter:

> «Partene er enige om at målprisene skal representere de priser jordbruket reelt sett skal kunne oppnå utfra balanserte markedsforhold og det fastsatte importvern. Prisfastsettelsen gjennom avtaleprisene skal være et hovedvirkemiddel for å regulere jordbruksvaremarkedene. Jordbruksorganisasjonene viser til sin ensidige protokoll av 16.5.98.
>
> Ut fra dette legger partene til grunn at det generelle virkemiddelsystem legges opp slik at en unngår permanente overproduksjonsproblemer, og at markedsreguleringen fortrinnsvis blir et virkemiddel i de viktigste produksjonene for å håndtere temporære overskudd og tilpasning i regionale og sesongmessige svingninger mellom produksjon og forbruk.
>
> Partene er imidlertid innforstått med at det i situasjoner med overproduksjon kan være behov for mer omfattende tiltak for å tilpasse markedsført varemengde i forhold til avsetningsmulighetene slik at avtaleprisene kan tas ut. Partene er enige om at i slike tilfeller kan jordbruket gjennom markedsreguleringsorganisasjonene med godkjenning og støtte fra Omsetningsrådet iverksette regulerende tiltak. Slik tiltak forutsettes å kunne bli finansiert av omsetningsavgiftsmidler og/eller midler til avsetningstiltak over jordbruksavtalen. Tiltakene forutsettes utformet slik at reguleringen skjer på et så tidlig ledd i produksjonskjeden som mulig og at reguleringen skjer på billigste måte. Det legges videre til grunn at tiltakene virker konkurransenøytralt mellom samvirkemessige og ikke-samvirkemessige markedsaktører.»

De samme prinsipper er også lagt til grunn i St.meld. nr. 19 (1999-2000) og bekreftet av Stortinget ved behandlingen av meldingen.

For kjøtt- og eggsektoren skal prisfastsettingen være hovedvirkemidlet i den langsiktige markedstilpasningen. Den foreliggende markedssituasjon på

kjøtt- og eggsektoren (unntatt sau) gjør det vanskelig for jordbruket å realisere de inntektsmuligheter som jordbruksavtalens målpriser åpner for.

Situasjonen tilsier at det kan settes i verk tiltak etter de retningslinjer som er trukket opp i protokollen fra forhandlingene i 1998. Hovedprinsippene for tiltakene foreslått av jordbrukets forhandlingsutvalg er i overensstemmelse med disse retningslinjer. Den statlige medvirkning til tiltakene begrenses til at regulering kan skje i henhold til registrerte dyretall eller omsetningstall i jordbruksavtalens støtteordninger. Videre at Statens landbruksforvaltning, som sekretariat for Omsetningsrådet, medvirker i forvaltningen av dem. De målprisreduksjoner som er foreslått i kap 6 vil bringe målprisene og de faktiske markedsprisene nærmere hverandre. Dette vil over tid redusere behovet for produksjonstilpassende tiltak.

7.5.2 Husdyrkonsesjon

Innenfor både kjøtt- og eggsektoren er det store problemer knyttet til overproduksjon hvor markedsoverskuddet gir store avvik fra målpris. Generelt, og spesielt i en slik situasjon, er det viktig at man følger opp intensjonen i husdyrkonsesjonsbestemmelsene. I smågrisproduksjonen har det vært en tilpasning til konsesjonsregelverket med utslakting av purkene etter kun ett kull pr purke, og hvor den raske utskiftingen av purker muliggjør et stort antall kull i besetningene gjennom året. Departementet viser til den gjennomgang av husdyrkonsesjonsregelverket som er foreslått i St.meld. nr. 19 (1999-2000) og som Stortinget har sluttet seg til. I denne sammenheng må en også vurdere ovennevnte problem knyttet til regulering av smågrisproduksjonen.

7.5.3 Pristilskudd

Det legges vekt på at produsentene skal kunne motta pristilskudd for kjøtt og egg uavhengig av valg av omsetningsform. Dette vil kunne bidra til økt lokal verdiskaping. For at grunnlaget for tildeling av pristilskudd for kjøtt og egg skal kunne utvides, må man ha en tilfredsstillende kontrollmulighet av kvantumsgrunnlaget samt at endringen ikke medfører svekkelse av matvaretryggheten. Det vises til nærmere omtale under kap 8 vedrørende utvidelse av grunnlaget for tildeling av grunntilskudd og distriktstilskudd kjøtt samt distriktstilskudd egg.

7.6 Grøntsektoren og poteter

Det ble under jordbruksforhandlingene i 1999 etablert en generell tilskuddsordning for å stimulere til etablering og drift av produsentsammenslutninger for potet- og grønnsaksprodusenter i Nord-Norge. Slike produsentsammenslutninger skal gjøre det mulig å opprettholde en produksjon av disse produktene i Nord-Norge basert på små enheter. I St.meld. nr. 19 (1999-2000) foreslås det å utvide støtten til produsentorganisasjoner til en generell ordning. Flertallet i Næringskomiteen gir sin tilslutning til dette i sin behandling av meldingen. Ordningen forutsettes utformet slik at den bedrer mulighetene for små produsenter til å oppfylle krav om minimumsleveranse. Bevilgningen til produsentsammenslutninger økes med 1 mill kr til 2 mill kr, slik at ordningen kan utvides til en generell ordning.

7.6.1 Markedsregulering i grøntsektoren

Med hjemmel i Stortingets behandling av St.prp. nr. 67 (1997-98) Jordbruksoppgjøret 1998, har Omsetningsrådet vedtatt at Gartnerhallen sitt ansvar for å administrere gjennomføringen av avsetningstiltakene i grøntsektoren blir ført over til Grøntprodusentenes Samarbeidsråd (GPS). Landbruksdepartementet legger til grunn at Omsetningsrådet stiller relevante krav til organisering og administrasjon av Grøntprodusentenes Samarbeidsråds virksomhet.

7.6.2 Markedsordningen for poteter

Markedsordningen for poteter omfatter avrensordning, markedsregulering, distriktstilskudd for potetproduksjon i Nord-Norge, godkjenning av grossister, lagerbeholdningsregistrering opplysningsvirksomhet og administrasjon. I tillegg til dette kommer tilknyttede områder som prisnedskrivning av sprit og glykose, eksportrestitusjon og kvalitetsforskrift på matpoteter.

Markedsordningen består av flere delelementer, og det er derfor viktig å få gjennomført en helhetsvurdering av markedsordningen. En slik vurdering er igangsatt i regi av Omsetningsrådets sekretariat, og det tas sikte på å gjennomføre denne i løpet av 2000. I 1999 ble det fordelt 36 500 tonn i avrenskvote mellom bedriftene i markedsordningen for poteter. Oppgjørsprisen for avrenspoteter var for sesongen 1999/2000 63 øre pr kg avrens. Det har vært et leveringspress i 1999, noe som har ført til betydelig etterspørsel etter kvoter for levering av avrenspoteter.

7.7 Miljøvirkemidler

St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon trekker opp retningslinjer for miljøarbeidet i landbruket framover. Landbruksdepartementet skal i tråd med St.meld. nr. 58 (1996-97) Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling, legge fram sin sektorvise miljøhandlingsplan i forbindelse med statsbudsjettet 2001. Denne planen skal konkretisere regjeringens miljøvernpolitikk i landbrukssektoren, bl.a. gjennom å fastsette langsiktige kvantitative mål på de miljøområder der dette er hensiktsmessig. Det legges opp til at slike mål utformes i samråd med næringen. I tillegg til den sektorvise miljøhandlingsplanen vil utviklingen av *miljøprogrammet* på statlig nivå og opplegg for *miljøplan* for det enkelte gardsbruk være sentralt i arbeidet med å nå miljømålene. Det øremerkes 1 mill kr til praktisk utprøving av miljøplankonseptet i 2001 slik at det skal fungere best mulig ved den planlagte innføringen fra 2002.

På bakgrunn av målsettingen om at 10% av det totale jordbruksarealet skal være økologisk innen utgangen av 2009, styrkes satsingen på økologisk landbruk med 17,5 mill kr. Økologisk landbruk er nærmere omtalt i kap 7.8.

Miljø- og ressursvern er økt med 2 mill kr knyttet til handlingsplan for genressurser.

Tabell 7.2: Bevilgning over kap 1150 med miljøeffekt, (avrundet til hele mill kr)

Ordning	2000 [1]	2001
Tilskudd til husdyr på utmarksbeite	226	216
Tilskudd til seterdrift	22	24

Tabell 7.2: Bevilgning over kap 1150 med miljøeffekt, (avrundet til hele mill kr)

Tilskudd til endret jordarbeiding	140	123 [2]
Spesielle miljøtiltak under LUF [2]	133	143 [3]
Handlingsplan for plantevernmidler	12	17
Økologisk landbruk	58	75,5
Kvalitetsstyring i landbruket	10	10
	601	608,5

1 Tall fra St. prp. nr. 75 (1998-99).
2 Områdetiltak, informasjons- og utviklingstiltak, 15 mill kr er overført til LUF.
3 Jf omtalen av virkemidler under LUF i kapittel 8.

I tillegg til tilskuddsordningene i tabell 7.7, utgjør Areal- og kulturlandskapstilskuddet for 3 063 mill kr i 2001.

7.7.1 Miljøvennlige driftsformer

Satsingen innenfor miljøvennlige driftsformer har som formål å ivareta miljøhensyn og redusere negative effekter ved landbruksproduksjonen.

Erosjon og næringssalter

Det er fortsatt behov for å stimulere til mer miljøvennlige jordarbeidingsmetoder for å redusere erosjon og forurensning av norske vassdrag og tilførsler av næringsstoffer til Nordsjøen. Det er viktig å fremme dyrkingsmetoder som er godt tilpasset til de lokale forholdene og legge til rette for økt bruk av tiltak for å motvirke næringssaltavrenning. Ordningen med Endret jordarbeiding, inkludert tiltaket fangvekster er av stor betydning i denne sammenheng. Nåværende tilskuddssatser videreføres. Rammen reduseres med 17 mill kr. Innenfor ordningen er 15 mill kr til områdetiltak, informasjons- og utviklingstiltak finansiert innenfor bevilgningen til LUF fra 2001, jf kap 8, for å legge bedre til rette for samordning av virkemiddelbruken. Ordningene med Investeringsstøtte til miljøtiltak og Miljørettet omlegging i kornområder videreføres under avsetningen til Spesielle miljøtiltak under LUF.

Plantevernmidler

Med grunnlag i den partssammensatte arbeidsgruppens anbefalinger settes det av 17 mill kr i år 2001 over jordbruksavtalen til videreføring av Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler (1998-2002). Dette innebærer en økning på 5 mill kr. Bakgrunnen for økningen er:
– Økt satsing for å videreutvikle en effektiv varslingstjeneste
– Økt FoU-innsats for å utvikle alternative metoder og tiltak

I jordbruksoppgjøret for 1999 ble 12 mill kr tilbakeført til oppfølging av tiltak under handlingsplanen for plantevernmidler. Dessuten ble det tilbakeført 5 mill kr til økt satsing på tiltak for å heve standarden på norsk plantehelse. For år 2001 avsettes det 2 mill kr til videreføring av satsingen på plantehelse, jf kap 8.

Program for økt gjenvinning av våtorganisk avfall

Landbruksdepartementet og Miljøverndepartementet vil sammen med ulike organisasjoner i tilknytning til jordbruket og avfallsbransjen, etablere et 5-årig program for økt omsetning og brukav produkter basert på våtorganisk avfall og slam.

Programmets formål er å bidra til bærekraftig utnyttelse av våtorganisk avfall og slam, samtidig som hensynet til miljø og plante-, dyre- og humanhelse ivaretas. Målet med programmet er å redusere miljøproblemene forårsaket av dette avfallet, og at næringsstoffene og det organiske materialet utnyttes og tilbakeføres naturens kretsløp på en samfunnsøkonomisk og ressursmessig god måte. Programmet er basert på at myndighetene fastsetter kvalitetskrav til gjennvinningsproduktene, som er tilsvarende som for andre innsatsfaktorer. Myndighetene og eierne av gjenvinningsanlegg er ansvarlige for kvalitetsnivået. Programmet skal bidra til å utløse potensialet for økt anvendelse av dette avfallet til et bredt spekter av formål, blant annet fôr, gjødsel, jordforbedringsmidler og energi. Produkter som skal utnyttes som innsatsvare i matproduksjon, må bygge opp under målet om å tilby forbrukerne helsemessig trygge matvarer av god kvalitet. Det er etablert en styringsgruppe for programmet. For år 2000 har Miljøverndepartementet over sitt budsjett satt av 3 mill kr til programmet. Det er lagt opp til en kostnadsdeling med 2/3 fra miljøvernsektoren og 1/3 fra landbrukssektoren. Det avsettes 1,5 mill kr over LUF for år 2001, jf kap 8.

7.7.2 Miljøgoder

Dette innsatsområdet skal bidra til at jordbruksområder med bygninger og beitearealer framstår som et attraktivt kulturlandskap der kulturminner, et rikt dyre- og planteliv og ferdselsårer ivaretas.

Kulturlandskap

Miljøkravene i Areal- og kulturlandskapstilskuddet skal bidra til å sikre viktige miljøverdier i forbindelse med aktiv jordbruksdrift. Rapporteringen om gårdbrukernes oppfylling miljøkravene i ordningen er utvidet i 1999, jf kap 3.7. Rammen for Areal- og kulturlandskapstilskuddet er omtalt i kap 8.

Arbeidet med miljøprogrammet og miljøplaner for alle næringsutøvere skal gi økt kunnskap, bevissthet og bedre planlegging av miljøhensyn ved landbruksdriften. Miljøplanene skal videre bidra til at satsing på de tiltak som kan gi størst miljøeffekt på det enkelte bruk og i den enkelte region.

Seterdrift er og bør fortsatt være en levende del av norsk landbruk og kulturarv. Norge har i dag fortsatt store områder som er preget av aktiv setring med melkeproduksjon. Gjennom aktiv setring ivaretas en rekke miljøverdier. Å ivareta miljøverdier og kulturarv knyttet til seterdrift er vurdert som viktig både i nasjonal og internasjonal målestokk. Seterdrift gir gode muligheter for næringsutvikling og profilering av landbruket. Det er behov for å følge opp allerede igangsatte prosjekter i seterområdene. Det er igangsatt et prosjekt i Oppland v/fylkeskommunen og fylkesmannen i 1999, der rapport nå er avgitt.

Avsetningen til setring økes med 2 mill kr.

Gjennom de fylkesvise BU-midlene vil det være mulig å iverksette lokale tiltak rettet mot å styrke seterdrift som ledd i en samlet strategi for landbrukets miljø- og næringsutvikling.

Det forventes fortsatt stor interesse og aktivitet knyttet til Spesielle miljøtiltak i kulturlandskapet. Det er stor interesse for kulturlandskapstiltak i prosjekter innenfor områdetiltakene. Områdetiltak skal gi en helhetlig kulturlandskapssatsing i særpregete miljøer i landbruket. Dette kan videre gi grunnlag for en bredere satsing på miljø- og næringsutvikling i området. Det bør i økende grad initieres tiltak i områder med prioriterte miljøverdier. For prosjekter som klart retter seg inn mot formål som omfatter andre interesser enn landbruk, legges det til grunn finansiell medvirkning utenom landbruket for å innvilge prosjekter. Innenfor Spesielle miljøtiltak, fylkesvise midler, er det lagt inn en reduksjon i budsjettet for enkelttiltak til fordel for å stimulere til økt lokalt engasjement gjennom områdetiltak, jf kap 8 (LUF).

Utvikling- og informasjonstiltak, sentralt

Rammen skal gi grunnlag for satsing på aktuelle prosjekter som skal videreføres eller som det søkes om innen kulturlandskap og miljøtiltak. Rammen omfatter også en videreføring av igangsatte prosjekter som f.eks forskningsprogrammet «Landskap i endring», tilstandsovervåking i jordbrukets kulturlandskap (se nedenfor), jordmonnskartlegging, prognoser og bakgrunnsdokumentasjon for gjødslingsplanlegging og miljøtiltak.

Norsk Kulturarv ønsker å iverksette et pilotprosjekt kalt «Kulturlandskap i bruk». Formålet med prosjektet er å overføre de positive erfaringer som Norsk Kulturarv har i det praktiske arbeidet med bruk og vern av freda og verneverdige bygninger, til også å gjelde kulturlandskapet. Det settes av 1 mill kr til prosjektet.

System for tilstandsovervåking for jordbrukets kulturlandskap skal i 2003 kunne gi en landsdekkende statusrapport. Fra 2004 vil en begynne å rapportere evt. endringer regionvis. Driftsbudsjettet de kommende to år vil øke, fordi flere flater skal overvåkes disse årene i følge rulleringsplanen. Systemet er under utvikling og bør følges opp med utviklings- og forskningsprosjekter:

- Prosjekter som angir den statistiske sammenhengen mellom valgte indikatorer og viktige miljøverdier
- Prosjekter for mer effektiv effektiv datainnsamling
- Videreutvikling av analyse- og overvåkingsmetoder

Innenfor rammen av overførte midler innenfor Spesielle miljøtiltak, LUF, økes bevilgningen til tilstandsovervåking med 1 mill kr. Bevilgningen skal dekke økte kostnader til drift og til gjennomføring av utviklingsprosjekter. Det forutsettes at miljøvernmyndighetene bidrar med om lag samme beløp som i dag til tilstandsovervåking.

7.8 Økologisk landbruk

7.8.1 Innledning

Økologisk landbruk bidrar til mattrygghet, økte valgmuligheter for forbrukerne og positive miljøeffekter, samt at produksjonsmåten gir viktig overføringsverdi til det øvrige landbruket.

Det er en målsetting at 10% av det totale jordbruksarealet skal være økologisk innen utgangen av 2009 under forutsetning av en positiv markedsutvikling, jf St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Innst. S. nr. 167 (1999-2000). Den videre satsingen innenfor økologisk landbruk må i større grad enn tidligere ta utgangspunkt i hele verdikjeden fra primærledd til forbruker.

Dersom arealmålsettingen skal nås, anses det som viktig å arbeide for å øke den økologiske produksjonen til et nivå som gjør det mulig for markedsaktørene å omsette økologiske varer på en kostnadseffektiv måte. Det må legges spesiell vekt på å øke åpenåkerproduksjonen, slik at etterspørsel etter økologisk kraftfôr i størst mulig grad kan dekkes av norsk produksjon. Videre må det vektlegges å øke den økologiske husdyrproduksjon på bruk som har lagt om til økologisk drift. Det må videre legges vekt på å videreføre og styrke det igangsatte arbeidet med markedstiltak. Samlet styrkes satsingen på økologisk landbruk med 17,5 mill kr.

7.8.2 Primærproduksjon

Omleggingstilskudd

På bakgrunn av ubalansen mellom produksjonen av økologiske produkter og omsetningen av disse i markedet ble omleggingstilskuddet til økologisk drift for grovfôrproduksjoner halvert som et midlertidig tiltak i jordbruksoppgjøret i 1999.

På bakgrunn av målsettingen om at 10% av det totale jordbruksarealet skal være økologisk innen 2009 økes omleggingstilskuddet til 650 kr pr daa for alle vekster.

Arealtilskudd - åpenåkerproduksjoner

For å stimulere rene planteprodusenter til å legge om til økologisk produksjon gis grønngjødslingsarealer i økologisk planteproduksjon et tilskudd. Satsen fastsettes i fase 2-drøftingene. For også å stimulere ytterligere til økt produksjon av økologisk korn, økes i tillegg tilskuddet til åpenåkerproduksjon til 220 kr pr dekar.

Innføring av husdyrtilskudd

Resultatrapporten viser at det er et stort potensiale for å øke den økologiske husdyrproduksjonen, dersom bruk med arealer som er lagt om eller er under omlegging legger om husdyrdriften. For å målrette tilskuddene til økologisk drift omgjøres arealtilskuddet til grovfôrarealer til et husdyrtilskudd. Husdyrtilskuddet begrenses til å gjelde storfe, geit og sau.

Husdyrtilskuddet innføres fra 2001 for produsenter som starter omlegging etter 01.07 2000. Behovet for omstillingstid på det enkelte bruk som har lagt

om, eller er under omlegging medfører at det må legges inn en overgangsordning på et år. Husdyrtilskuddet innføres med full virkning fra 2002 for disse produsentene. I 2001 halveres grovfôrtilskuddet, og det gis halvt husdyrtilskudd. Satsene fastsettes i fase 2-drøftingene.

Begrenset tilgang på norskprodusert økologisk kraftfôr gjør det ønskelig at økologiske produsenter som vil drive kraftfôrkrevende husdyrproduksjon i størst mulig grad produserer sitt eget kraftfôr. Stimulansen til å legge om til kraftfôrkrevende husdyrproduksjon fanges opp gjennom tilskuddet til økologiske åpenåkerarealer.

7.8.3 Markedet for økologiske landbruksprodukter

Det anbefales at Omsetningsrådets strategi og handlingsplan for utvikling av markedet for økologiske produkter (2000-2003) legges til grunn for det videre arbeidet.

Bevilgningen for 2000 økes med kr 1 mill og det bevilges kr 9 mill for 2001. Samlet bevilgning til markedsarbeid på avtaleåret 2000/2001 blir etter dette 10 mill kr.

8 Oversikt over postene på kap 1150 og 4150

8.1 Innledning

Nedenfor er det gitt en omtale av endringer i bevilgninger og regelverk for de enkelte poster og underposter på kap 1150 og 4150.

Departementet har ved flere anledninger redegjort for innføringen av det nye økonomireglementet for staten med hensyn til behovet for tilpasninger og framdrift. Det vises særlig til St.prp. nr. 67 (1997-98) *Jordbruksoppgjøret 1998 m.m.* kap 4, jf også St.prp. nr. 1 (1998-99) for Landbruksdepartementet. I St.prp. nr. 67 (1997-98) *Jordbruksoppgjøret 1998 m.m.* ble det bl.a. redegjort for departementets tilpasninger av det nye økonomiregelverket i forhold til tilskuddssystemet i landbruket. Prinsipper og retningslinjer som her er trukket opp er lagt til grunn i arbeidet med utvikling og forbedring av tilskuddsforvaltningen. For de fleste tilskuddsordningene innebærer dette særlig at den viktigste resultatrapporteringen finner sted i proposisjonen om jordbruksoppgjøret basert på Budsjettnemndas grunnlagsmateriale. Departementet vil orientere nærmere om oppfølging og gjennomføring i henhold til økonomireglementet i St.prp. nr. 1 for 2001 og i proposisjonen om jordbruksoppgjøret i 2001.

8.2 Samordning av den sentrale landbruksforvaltningen

I forbindelse med oppretting av SLF, der Omsetningsrådets sekretariat, Fraktkontoret for slakt og Statens kornforretning skal inngå, foreslås administrasjonsutgiftene knyttet til Omsetningsrådets sekretariat og Fraktkontoret for slakt bevilget under kap. 1143 Statens landbruksforvaltning, jf. St. prp. nr 75 (1998-99) og St.prp. nr 1 (1999-2000). Det beløp av tilskuddsordningene som nyttes til administrasjon av ordningene ved disse to institusjonene, foreslås overført fra kap. 1150 til kap. 1143, jf. omtalen i kap. 9. Dette medfører en teknisk reduksjon av budsjettrammen for kap. 1150. Budsjettering av Statens kornforretning ble lagt om fra 1.1.2000.

8.3 Post 50 Fondsavsetninger

8.3.1 Underpost 50.11 Tilskudd til Landbrukets utviklingsfond (LUF)

Etter LUFs vedtekter kan fondsmidlene benyttes til tiltak som tar sikte på å styrke og bygge ut næringsgrunnlaget på det enkelte bruk. Vedtektene for Landbrukets utviklingsfond er vedtatt av Stortinget.

Landbrukets utviklingsfond hadde pr 31.12.99 en kapital på 2 500 mill kr. Av kapitalen var 1 001 mill kr innestående beløp i statskassen og 1 499 mill kr var i form av utlån. Det ble bevilget 580 mill kr til LUF i 1999. Rammen for tilsagn ble satt til 900 mill kr. Forbruket av midler var 945 mill kr. Ansvar knyttet til innvilgede, ikke utbetalte tilskudd og investeringslån var pr 31.12.99 på 1 063,1 mill kr. I tabell 8.1 nedenfor er det bl.a. gitt oversikt over bruken av LUF-

midlene i 1999, vedtatt innvilgningsramme for 2000, samt forslag til innvilgningsramme for 2001.

Tabell 8.1: Oversikt over LUF (mill kr)

Ordning	Innvilgningsramme 1999	Innvilget 1999	Ansvar 01.01.2000	Innvilgningsramme 2000	Prognose 2000 [1]	Forslag 2001
Verdiskapingsprogram for matproduksjon						50,0
Kompetansetiltak						5,0
Bygdeutvikling						
Sentrale SND/SLB	57,0	64,0	79,0	50,0	50,0	30,0
Fylkesvise BU-midler 1999	665,2	627,1	656,4	-	-	-
SND fylker				463,0	490,0	455,0
FMLA				120,0	125,0	80,0
Sum bygdeutvikling	722,2	691,1	735,4	633,0	665,0	565,0
Spesielle miljøtiltak						
Investeringer i miljøtiltak	25,0	17,4	125,6	25,0	48,9	-
Særskilte k.landsk.m.	93,0	98,3	193,0	105,0	116,6	-
Miljø og ressursvern	4,0	3,0	2,5	3,0	4,4	-
Sentr. miljø- og k.landsk.m.	-	-	-	-	-	23,3
Fylkesv. miljø- og k.l.m.	-	-	-	-	-	119,7
Sum spesielle miljøtiltak	122,0	118,7	321,1	133,0	169,9	143,0
Skogbruk						
Skogbruksplanlegging	37,0	38,3	-	39,0	39,0	-
Kurs, opplæring, info.	20,0	22,9	-	24,0	23,5	-
Skogsbilveier	59,0	64,1	30,2	61,5	66,0	-
Org. virkesomsetning	4,0	4,1	-	3,5	3,5	-
BU-ordn. overført til LUF	-	-	-	25,0	26,0	-
Sum skogbruk	120,0	129,4	30,2	153,0	158,0	153,0
Frukttrefelt	4,0	3,8	1,4	4,0	4,0	-
Overføring til SUF	2,0	2,0	-	2,0	2,0	2,0
Sum	970,2	945,0	1 088,1	925,0	998,9	918,0

1 Prognose for bruk av midler inkluderer ramme for 2000 pluss midler overført fra 1999

Bevilgningen til LUF økes med 45 mill kr fra 620 til 665 mill kr for 2001.

I tabell 8.2 er det foretatt en framføring av kapitalsituasjonen for Landbrukets Utviklingsfond basert på en bevilgning på 665 mill kr og en innvilgningsramme på 918 mill kr fom. år 2001.

Tabell 8.2: Framføring av kapitalsituasjonen i LUF (mill kr)

		2001	2002	2003	2004
Udisponert pr 1.1.2000	47,6	-7,4	-0,4	6,6	13,6
Bevilgning	620,0	665,0	665,0	665,0	665,0
Frafall i ansvar	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
Renteinntekter	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0
Avdrag på lån	190,0	200,0	200,0	200,0	200,0
Disponibelt	917,6	917,6	924,6	931,6	938,6
Innvilgn.ramme	925,0	918,0	918,0	918,0	918,0
Overført	-7,4	-0,4	6,6	13,6	20,6

Basert på forutsetninger om bevilgning, frafall i ansvar, renteinntekter, avdragsinngang og innvilgningsramme viser oversikten en økning i disponible midler på 28 mill kr over fireårsperioden 2001-2004.

Verdiskapingsprogram for norsk matproduksjon

Det opprettes et verdiskapingsprogram for norsk matproduksjon, jf omtalen i kap 7.1.2, med en ramme på 50 mill kr fra eksisterende LUF-midler i 2001. Formålet er høyere verdiskaping gjennom å stimulere til økt utnyttelse av markedsmulighetene både innenfor primærproduksjon og foredling. I tillegg overføres 69 mill kr fra Konkurransestrategiene for norsk mat på post 77.15 til LUF fra 1.1 2001. Av disse går 50 mill kr inn i verdiskapingsprogrammet slik at samlet ramme for programmet blir 100 mill kr.

Tilskudd til kompetanseutviklingsprogram

Det vises til St.prp. nr. 75 (1998-1999) om jordbruksoppgjøret 1999 vedrørende etablering av et kompetanseutviklingsprogram innenfor landbruket. En partssammensatt arbeidsgruppe har foreslått å bevilge 5 mill kr til kompetansehevende tiltak i 2001. I samsvar med gruppens anbefaling foreslås det å sette av 5 mill kr over LUF til kompetanseutviklingsprogrammet for 2001.

BU-midlene

Bygdeutviklingsmidlene har som formål å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket. Tabell 8.3 gir en oversikt over bruken av BU-midlene i 1999 og avsetningen i 2000, samt forslag for 2001.

Tabell 8.3: Fordeling av BU-midler på fylkesnivå, (mill kr)

	Innvilgnings-ramme 1999	Innvilget 1999	Ansvar 01.01 2000	Budsjett 2000	Forslag 2001
SND: Utviklingstiltak	395,4	371,1	280,0	223,0	203,0
herav: tilskudd		(307,8)	(222,2)		
investeringslån		(63,3)	(57,8)		
SND: Trad. jordbruk	233,4	227,9	134,8	240,0	252,0

Tabell 8.3: Fordeling av BU-midler på fylkesnivå, (mill kr)

herav: tilskudd		(116,4)	(38,5)		
investeringslån		(111,5)	(96,3)		
FMLA: Grøfting	32,0	28,1	18,2	40,0	-
FMLA: Utredn./ Tilr.l.	-	-	-	80,0	80,0
Sum	660,8	627,1	433,0	583,0	535,0

For 2001 foreslås en ramme på 535 mill kr for de fylkesvise BU-midlene (jf tabell 8.3). Dette er en reduksjon på 48 mill kr sammenliknet med 2000. Det vises for øvrig til omtale i kapittel 7.2.

Sentrale BU-midler

Sentrale BU-midler innvilges ved SNDs hovedkontor til prosjekter av landsomfattende og fylkesovergripende karakter. Rammen reduseres med 20 mill kr fra 50 mill kr til 30 mill kr. Det øremerkes 10 mill kr av de sentrale BU-midlene til Markedsføringssamarbeidet Landbruket-Norges Turistråd. Det forutsettes at Norges Turistråd går inn med økte midler i samarbeidet i forhold til tidligere år. Videre øremerkes 5 mill kr av de sentrale BU-midlene til å videreutvikle det næringsmessige potensialet i utmarksressursene, herunder arbeidet med «Lokal forvaltning av vilt- og fiskeressursene» og Norsk Hjortesenter på Svanøy. Midler til regionale prosjekter kan fortsatt prioriteres fra de sentrale BU-midlene (jf kap 7).

Fylkesvise BU-midler til utviklingstiltak

Midlene til utviklingstiltak forvaltes av SND. Rammen for utviklingstiltak reduseres med 20 mill kr til 203 mill kr for 2001.

Fylkesvise BU-midler til tradisjonelt jordbruk

Midlene til tradisjonelt jordbruk forvaltes av SND. Rammen for BU-midler til tradisjonelt jordbruk økes med 12 mill kr, fra 240 mill kr i 2000 til 252 mill kr i 2001. Tilskudd til grøfting i Nord-Norge og frukttrefelt dekkes innenfor rammen til tradisjonelt jordbruk, jf omtalen nedenfor.

Fylkesvise BU-midler til grøfting

Ordningen med tilskudd til grøfting avvikles. Rammen for tilskudd til grøfting i Nord-Norge (Nordland, Troms og Finnmark) på 8 mill kr overføres til BU-midlene, og kan prioriteres innenfor ordningen.

Fylkesvise BU-midler til utredning/tilrettelegging

Midlene til utredning og tilrettelegging forvaltes av Fylkesmannens landbruksavdeling. Ordningen med tilskudd til onnebarnehager avvikles som egen ordning. Tiltakene kan finansieres innenfor midlene til utredning og tilrettelegging. Innenfor bevilgningen er det en ramme til praktikantordningen på 15 mill kr. Erfaringene med den nye forvaltningsmodellen for BU-midler til utredning/tilrettelegging vil bli løpende vurdert.

Rammen for midler til utredning og tilrettelegging videreføres med 80 mill kr i 2001.

Spesielle miljøtiltak

Departementet foreslår at midler til miljøtiltak under LUF, på lik linje med BU-midlene, fordeles som henholdsvis sentrale miljø- og kulturlandskapsmidler og fylkesvise miljø- og kulturlandskapsmidler.

Følgende ordninger og tiltak skal inngå i de sentrale miljø- og kulturlandskapsmidlene:

- Informasjons- og utviklingstiltak, bestående av sentrale informasjonsmidler og midler til forskning, resultatovervåking og takaksjonen (som alle tidligere var gruppert under særskilte kulturlandskapstiltak), prosjekt i Norsk Kulturarv, prosjektmidler til investeringer i miljøtiltak og prosjektmidler til endret jordarbeiding.
- Miljø- og ressursvern.
- Program for gjenvinning av våtorganisk avfall.

Følgende ordninger og tiltak skal inngå i de fylkesvise miljø- og kulturlandskapsmidler:

- Spesielle miljøtiltak, bestående av spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap (STILK), miljørettet omlegging i kornområder (MOMLE) og investeringsstøtte til miljøtiltak (IMT). Forebyggende tiltak mot gåseskader kan i aktuelle fylker prioriteres innenfor STILK.
- Erosjonsforebyggende tiltak.
- Informasjons- og utviklingstiltak, bestående av fylkesvise informasjonsmidler til kulturlandskap, informasjonsmidler til miljøvennlige driftsformer og storskalaforsøk.
- Områdetiltak.

Bevilgningen til spesielle miljøtiltak over LUF økes med 10 mill kr fra 133 mill kr i 2000 til 143 mill kr i 2001. Dette inkluderer områdetiltak, storskalaforsøk og overvåking/prosjekter (15 mill kr) som tidligere ble finansiert over endret jordarbeiding på underpost 74.17.

Tabell 8.4 gir en oversikt over bruken av midler til spesielle miljøtiltak i 1999, budsjett for 2000 og fordeling for 2001.

Tabell 8.4: Spesielle miljøtiltak. Fordeling på sentrale og fylkesvise midler (mill kr)

Ordning	Ramme 1999	Innvilget 1999	Ansvar 31.12.99	Ramme 2000	Forslag 2001
Sentrale miljø- og kulturlandskapsmidler:					
Informasjons- og utviklingstiltak				11,8	15,8
Miljø- og ressursvern	4,0	3,0	2,5	3,0	5,0
Utvikl. av miljøplan og miljøprogr., prøveomr.					1,0
Program for gjenvinning av våtorganisk avfall					1,5
Sum sentrale				14,8	23,3

Tabell 8.4: Spesielle miljøtiltak. Fordeling på sentrale og fylkesvise midler (mill kr)

Fylkesvise miljø- og kulturlandskapsmidler:					
Midler til spesielle miljøtiltak	103,0	104,6	306,4	112,0	100,5
Erosjonsforebyggende tiltak	5,0	4,7	7,3	5,0	3,5
Informasjons- og utviklingstiltak				1,2	5,7
Områdetiltak	12,0	12,0	15,8	-	10,0
Sum fylkesvise				118,2	119,7
Totalt				133,0	143,0

Skogbruk

Avsetning på disse poster utgjør samlet 153 mill kr. Det settes av 12 mill kr til miljøregistreringer i 2001 i tilknytning til skogbruksplanleggingen. Endelig fordeling mellom postene fastsettes etter drøfting mellom partene.

Stortinget behandlet Skogmeldinga, St.meld. nr. 17 (1998-99) Verdiskaping og miljø - Muligheter i skogsektoren, sommeren 1999. Gjennom Stortingets behandling i Innst. S. nr. 208 (1998-99) ble det dokumentert en bred politisk tilslutning til hovedlinjene i skogpolitikken;

– verdiskapingen i skogsektoren skal økes
– skogsektoren skal medvirke til å løse viktige miljøutfordringer

En langsiktig og bærekraftig ressursforvaltning er et nødvendig grunnlag for å kunne sikre tilfredsstillende måloppnåelse, og Stortinget fastslo i den forbindelse at det er nødvendig med en fortsatt sterk statlig medvirkning når det gjelder å holde de langsiktige investeringer i skogbruket på et tilfredsstillende nivå.

De midler som foreslås over jordbruksavtalen til skogbruksformål er nødvendige elementer i en helhetlig skogpolitikk der næringsvirksomheten foregår innenfor et uskjermet verdensmarked og der den statlige medvirkningen har som hovedsiktemål å legge til rette for tilfredsstillende langsiktige investeringer og å medvirke til en tilfredsstillende planmessighet og miljøprofil. Det er også sentralt å legge sterk vekt på kompetanseheving og kompetansespredning i skogbruket.

Tilskudd til skogbruksplanlegging

Skogbruksplanene gir kunnskap om skogressursene og miljøverdiene på den enkelte eiendom. Planene skal bidra til at skogeierne skal kunne drive sin skog på en best mulig måte både når det gjelder verdiskaping, ressursforvaltning og ivaretakelse av miljøoppgaver. Som ledd i oppfølgingen etter det store miljøprosjektet Levende Skog legges det stor vekt på å framskaffe god informasjon om viktige miljøverdier i skog. Departementet har over en 3-4 års periode finansiert et stort prosjekt som sikter mot å utvikle en vitenskapelig dokumenterbar miljøregistreringsmetodikk. Resultatene fra dette prosjektet foreligger sommeren 2000 og det er nå sterkt nødvendig å øke innsatsen når det gjelder miljøregistreringer. Slike registreringer skal gi informasjon til skogbruksplanleggingen og det er derfor nødvendig å øke bevilgningen til skogbruksplanleggingen med sikte på å sikre midler til økt aktivitet. Slik økt akti-

vitet vil komme til å skje både gjennom ordinær skogbruksplanlegging og i form av særskilte miljøregistreringer der det allerede foreligger relativt nye skogbruksplaner.

Tilskudd til kurs, opplæring og tiltak for økt skogkultursatsing

Det legges stor vekt på de opplæringstiltak som omfattes av ordningen. Slik opplæring er et viktig element i arbeidet for økt kvalitet i alle ledd av skogbruket - ikke minst som følge av de store utfordringer næringen møter i tilknytning til miljøansvar, kvalitetsfremmende tiltak o.a. Om lag halvparten av bevilgningsrammen på denne posten er knyttet opp til forskjellige kurs for skogeiere, bl.a kurs innen «Aktivt Skogbruk». Den andre halvparten blir brukt til forskjellige lokale tiltak for å øke aktivteten innenfor skogkultur. Tiltaket har vist seg å ha stor effekt.

Tilskudd til organisering av virkesomsetningen på Vestlandet og i Nord-Norge

Økonomisk støtte til skogeierforeningene på Vestlandet og i Nord-Norge har vært nødvendig for å sikre virkesavsetningen i disse områdene. På grunn av bortfall av direkte transportstøtte til vestlandsvirke, har skogeierforeningene på Vestlandet siden 1995 fått en ekstraordinær støtte over denne posten. Støtten er redusert noe de siste 2 årene. Det er fortsatt nødvendig å opprettholde denne ekstraordinære støtten.

Tilskudd til skogsveger

Et tilfredsstillende skogsvegnett i de skogområder der det er grunnlag for å drive et økonomisk skogbruk, er avgjørende for skogbrukets konkurranseevne både økonomisk, kvalitetsmessig og miljømessig. Skogsvegbygging bidrar til økt hogst og generelt økt skogbruksaktivitet i de områder som blir berørt. Vegbyggingsaktiviteten er mer enn halvert de siste 8-9 årene. Samtidig er vegdekningen i mange skogområder alt for dårlig. Det er også et meget stort og økende behov for opprusting av gamle og dårlige skogsveger. Det er derfor særs viktig å bidra til at vegbyggingsaktiviteten opprettholdes.

Tilskudd til mer kortsiktige tiltak (drift i vanskelig terreng, førstegangstynning og bygging av sekundærveger)

I forbindelse med overføringen av oppgaver og ressurser fra Statens Landbruksbank til SND ble de generelle BU-ordningene over BU fra og med 2000 tilbakeført til de ordinære LUF-ordningene. Denne posten kan benyttes til tilskudd til drift i vanskelig terreng, tilskudd til førstegangs tynning og tilskudd til bygging av sekundære skogsveger.

Frukttrefelt

Ordningen med tilskudd til rydding, planting og kvalitetstiltak i frukttrefelt avvikles som en egen ordning. Rammen på 4 mill kr overføres til BU-midlene, og tiltak som rydding, planting og kvalitetstiltak i frukttrefelt kan støttes med BU-midler til tradisjonelt jord- og hagebruk.

Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)

Overføringen til SUF på 2 mill kr videreføres.

8.3.2 Underpost 50.12 Tilskudd til Fondet for katastrofeordningen i planteproduksjon m.m

Følgende ordninger dekkes over fondet:
a) katastrofeordningen i planteproduksjon
b) erstatning for svikt i honningproduksjon
c) erstatning etter offentlige pålegg som følge av planteskadegjørere

Formålet med katastrofeordningen i planteproduksjon er å gi økonomisk støtte til jord- og hagebrukere med betydelig avlingssvikt forårsaket av klimatiske eller klimatisk avledede forhold. Formålet med erstatning for svikt i honningproduksjon er å gi økonomisk støtte til birøktere med birøkt som næring, som av klimatiske eller klimatisk avledede forhold har fått redusert honningproduksjonen betydelig.

Formålet med erstatningsordningen etter offentlig pålegg som følge av planteskadegjørere er å gi økonomisk støtte for tap forårsaket av offentlige pålegg gitt for å motvirke og hindre spredning av planteskadegjørere.

Fondet for katastrofeordningen i planteproduksjon m.m. hadde pr 1.1 2000 en kapital på ca 82 mill kr. Av dette var om lag 14 mill kr bundet opp for å dekke skader fra 1998 og 1999. Medregnet bevilgningen til fondet i 2000 på 27,9 mill kr vil det stå om lag 96 mill kr til disposisjon for å møte avlingsskader i 2000.

Tilskuddet til fondet videreføres med 27,9 mill kr i 2001.

8.3.3 Underpost 50.13 Tilskudd til Tiltaksfondet for småfe og fjørfe m.m

Formålet med fondet er å yte tilskudd til avlstiltak og faglig virksomhet for saue-, geite-, fjørfe-, kanin-, pelsdyr-, kjøttfe-, og biholdet i landet. Midler kan også nyttes til tilskudd til fremme av beitebruken og til tiltak som tar sikte på å avgrense tap av sau og geit på utmarksbeite. Det kan også nyttes midler av Tiltaksfondet til delvis erstatning for særlig store tap i husdyrhold (alle produksjonsdyr) når eieren er uten skyld i skaden og det ikke blir gitt skadeerstatning på annen måte og det ikke har vært mulig for brukeren å forsikre seg mot økonomiske tap. Det kan nyttes midler av Tiltaksfondet til tiltak for å bekjempe husdyrsjukdommer (mædi, skrapesjuke, alveld).

Udisponert fondskapital pr 1.1 2000 var om lag 15,8 mill kr.

Bevilgningen til Tiltaksfondet videreføres med 38,06 mill kr for 2001. Det legges til grunn at styret tilpasser innvilgningen fra fondet ut fra hensynet til kapitalsituasjonen.

8.3.4 Underpost 50.14 Tilskudd til kornfondet

Markedsordningen for korn er med på å sikre grunnlaget for en produksjonsfordeling i norsk jordbruk i samsvar med de landbrukspolitiske målsetningene, og en effektiv innenlands kornomsetning. Prisnedskriving av norsk korn sammen med prisutjevning på andre råvarer til kraftfôr er med på å regulere prisene på korn og andre råvarer til kraftfôr slik at det norske kornet finner avsetning. Formålet med tilskuddet til matkorn er, sammen med prissys-

temet for importert matkorn, å sikre rimelige og mest mulig stabile priser på matkorn og matmel. Frakttilskuddene skal sikre at prisene på kraftfôr og kornvarer til menneskeføde i hovedsak blir på samme nivå i de ulike delene av landet. Departementet vil vurdere hvordan frakttilskuddsordningene for korn og kraftfôr påvirker konkurranseforholdene i kraftfôrmarkedet, blant annet i Nord-Norge. Det er behov for nærmere utredning før det er aktuelt å gjennomføre betydelige endringer i de nåværende ordninger.

Kvantumsjusteringer som gjelder bevilgningen til kornfondet foretas i forbindelse med statsbudsjettet for 2001. Landbruksdepartementet foreslår ingen endringer i satser og regelverk for ordningene i kornfondet, og tilskuddet til fondet videreføres med 785,6 mill kr i 2001. Tabell 8.5 viser fordelingen av tilskudd til kornfondet.

Tabell 8.5: Tilskudd til kornfondet, mill kr

Prisnedskriving norsk korn	432,6
Matkorntilskudd	203,0
Fraktordninger	150,0
Sum	785,6

8.4 Post 70 Markedsregulering

Forslagene innebærer at bevilgningen på posten økes med 4,7 mill kr for 2000.

8.4.1 Underpost 70.11 Avsetningstiltak

Dagens markedsreguleringskostnader dekkes ved bevilgninger til avsetningstiltak over jordbruksavtalen og gjennom omsetningsavgiften. Formålet med avsetningstiltakene er å bidra til oppnåelse av målpris for de ulike jordbruksprodukter, utjevning av hhv. produsentpris og pris til forbrukere over hele landet, avsetning for produsert vare og bidra til å sikre forsyninger i alle forbruksområder.

Reguleringen består hovedsakelig av kvantumsregulering på tilbudssiden: produksjonskontroll og -prognosering, styring av varestrøm mellom overskudds- og underskuddsområder og mellom sesonger. I tillegg har reguleringsmidler vært brukt til å stimulere innenlandsk etterspørsel gjennom markedsføringstiltak, kvalitetsarbeid, klassifisering, opplysning og veiledning.

Bevilgningen økes med 3 mill kr fra 67,0 mill kr til 70,0 mill kr for 2001. Tabell 8.6 viser fordelingen på de ulike tiltakene.

Tabell 8.6: Oversikt avsetningstiltak (mill kr)

Tiltak	Bevilgning 2000	Forslag 2001
Kollektiv dekning av omsetningsavgift hagebruk	15,0	16,0
Frukt og grønt i skolen	7,0	10,0
Avsetningstiltak hagebruk	10,0	8,0
Skolemelkordningen	10,0	10,0
Kadaverhåndtering	4,0	5,0

Tabell 8.6: Oversikt avsetningstiltak (mill kr)

Prisnedskrivning potetsprit	18,5	18,5
Produsentsammenslutninger	1,0	2,0
Økologisk jordbruk: avslutning av eldre prosjekter	-	0,5
Administrasjon	-	-
Ufordelt	1,5	-
Sum	67,0	70,0

Av bevilgningen til avsetningstiltak settes det av 16 mill kr til kollektiv dekning av omsetningsavgift for frukt, bær og grønnsaker. Dette er en økning på 1 mill kr. I tillegg økes bevilgningen til samarbeidsprosjektet «Frukt og grønt i skolen» med 3 mill kr fra inntil 7 mill kr i 2000 til inntil 10 mill kr i 2001 (jfr. kap. 7.1.6).

Bevilgningen til andre avsetningstiltak i hagebrukssektoren reduseres med 2 mill kr fra 10 mill kr til 8 mill kr. Videre opprettholdes bevilgningen til skolemelkordningen med 10 mill kr. Avsetningen til ordningen med kadaverhåndtering økes med 1 mill kr til 5 mill kr, og for Nord-Norge forutsettes ordningen også å omfatte utrangerte verpehøns.

Prisnedskrivningstilskuddet til potetsprit videreføres med en bevilgning på 18,5 mill kr. Omsetningsrådet kan i 2001 omdisponere inntil 3 mill kr av avsetningen til prisnedskriving av potetsprit til kompensasjon for ekstra lagerkostnader i forbindelse med avrensordningen.

Ordningen med å stimulere til etablering og drift av produsentsammenslutninger for potet- og grønnsakprodusenter i Nord-Norge utvides til en ordning for hele landet, og bevilgningen økes fra 1 til 2 mill kr for 2001.

Omsetningsrådet har forvaltningsansvaret for avsetningstiltakene. Midlene har med tiden gått fra å være en bevilgning som har blitt fordelt på ulike tiltak av Omsetningsrådet, til en bevilgning som avtalepartene i større grad har øremerket til ulike tiltak. Dette har medført at Omsetningsrådet med tiden har fått en lavere andel av midler som rådet har fordelingsansvaret for.

Det er overført 1,8 mill kr fra underpost 70.11 til kap. 1 143 post 01 i 2000 for å dekke utgifter til administrasjon av ordningen i inneværende år.

8.4.2 Underpost 70.12 Tilskudd til råvareprisordningen (RÅK-ordningen)

Formålet med RÅK-ordningen er å utjevne forskjeller i råvarekostnader mellom norske og importerte næringsmidler som omsettes i Norge, og å gjøre norske eksportprodukter innenfor ordningen konkurransedyktige på verdensmarkedet. Råvareprisutjevningen kan skje i form av; a) Toll på råvaredelen av importerte ferdigvarer, b) Tilskudd ved eksport av ferdigvarer (eksportrestitusjon), og/eller c) Prisnedskriving, ved at prisene på innenlandske jordbruksråvarer som benyttes til framstilling av ferdigvarer skrives helt eller delvis ned til verdensmarkedets prisnivå.

I statsbudsjettet for 2000 er det bevilget 128,1 mill kr til RÅK-ordningen, hvorav 36,4 mill kr til eksportrestitusjon og 91,7 mill kr til prisnedskrivning.

Bevilgningen til RÅK-ordningen økes med 10 mill kr for 2001 til 138,1 mill kr. Av dette settes 101,7 mill kr av til prisnedskriving og 36,4 mill kr til eksportrestitusjon.

8.4.3 Underpost 70.13 Eksportrestitusjon

Underposten dekker XRK-ordningen og Catering-ordningen. Formålet med ordningen med eksportrestitusjon til bearbeidede kjøttprodukter (XRK) er å gjøre det mulig for norsk næringsmiddelindustri å levere bearbeidede kjøttvarer til eksportmarkeder. Formålet med Catering-ordningen er at norske cateringselskaper som leverer menyer til fly i utenriksfart skal kunne konkurrere med utenlandske selskaper når de benytter norske råvarer.

Det er i statsbudsjettet for 2000 bevilget 26 mill kr til ordningene. Bevilgningen opprettholdes uendret for 2001.

8.4.4 Radioaktivitetstiltak

For beitesesongen 1998/99 var kostnadene med tiltakene mot radioaktivitet på totalt om lag 9,1 mill kr, og antall dyr på nedfôring var om lag 44 000. For beitesesongen 1999/2000 var antall nedfôrede dyr ca 16 500, og kostnadene med tiltakene var på 5,6 mill kr.

Kostnader vedrørende tiltak mot radioaktivitet i 2000, anslagsvis 10 mill kr, dekkes av overført beløp på post 70.

8.5 Post 73 Pristilskudd

Forslagene innebærer at bevilgningen på posten reduseres med 2 mill kr for 2000.

8.5.1 Underpost 73.11 Tilskudd til norsk ull

Tilskuddet skal bidra til å nå målene for inntekts- og produksjonsutvikling i saueholdet som ikke i tilstrekkelig grad kan sikres gjennom markedsprisuttak og andre tilskudd. Tilskuddet skal også bidra til en bedring av kvaliteten på norsk ull, samt sikre markedet norsk ull av god kvalitet.

Norsk ull har ikke importbeskyttelse, og fordi det er lav pris på verdensmarkedet er det nødvendig med en tilskuddsordning for norsk ull.

Ordningen med tilskudd til norsk ull videreføres uendret for kommende avtaleperiode med en gjennomsnittssats på 32 kr/kg.

Det er overført 0,3 mill kr fra underpost 73.11 til kap. 1143 post 01 i 2000 for å dekke utgifter til administrasjon av ordningen i inneværende år.

8.5.2 Underpost 73.13 Pristilskudd melk

Bevilgningen på posten dekker ordningene med grunntilskudd og distriktstilskudd for melk og melkeprodukter.

Formålet med *grunntilskuddet* er å bidra til å nå målene for inntekts- og produksjonsutvikling i melkeproduksjonen som ikke i tilstrekkelig grad kan sikres gjennom markedsprisuttak. Grunntilskuddet skal videre bidra til rimeligere melk og melkeprodukter til forbruker. Formålet med *distriktstilskuddet* er å bidra til en inntekts- og produksjonsutvikling i melkeproduksjonen som medvirker til å opprettholde bosetting og sysselsetting i distriktene gjennom å jevne ut ulikheter i lønnsomheten i produksjonen. Distriktstilskuddet blir gitt med ulike satser for melk produsert i vanskeligstilte områder i Sør-Norge og for all melk i Nord-Norge.

Grunntilskuddet utbetales for inneværende avtaleår med 3,6 øre pr liter melk for kumelk og 178 øre pr liter for geitemelk. Distriktstilskuddet for melk utbetales for inneværende avtaleår med de satser som framgår av tabell 8.7 ovenfor.

Tabell 8.7: Distriktstilskudd for melk

	Sats kr/l
Sone	2000/2001
A	0,00
B	0,08
C	0,23
D	0,32
E	0,42
F	0,55
G	0,80
H	1,01
I	1,49
J	1,58

Satsene på underpost 73.13 Pristilskudd melk holdes uendret.

Det er overført 0,6 mill kr fra underpost 73.13 til kap. 1143 post 01 i 2000 for å dekke utgifter til administrasjon av ordningen i inneværende år.

Landbruksdepartementet legger til grunn at nåværende sonegrenser for distriktstilskudd for melk og kjøtt gjøres varige slik et flertall i en arbeidsgruppe med medlemmer fra avtalepartene har gått inn for.

8.5.3 Underpost 73.15 Pristilskudd kjøtt

Underposten omfatter ordningene med grunntilskudd og distriktstilskudd for kjøtt samt distriktstilskudd for fjørfeslakt. Formålet med *grunntilskuddet* er å bidra til å nå målene for inntekts- og produksjonsutvikling i kjøttproduksjonen som ikke i tilstrekkelig grad kan sikres gjennom markedsprisuttak. Grunntilskuddet skal videre medvirke til rimeligere kjøtt og foredlede kjøttprodukter til forbruker. Grunntilskudd for kjøtt gis til slakt av storfe, kalv, sau/lam og geit/kje. Det gis ikke tilskudd til slakt av svin og fjørfe.

Formålet med *distriktstilskuddene* er å medvirke til en inntekts- og produksjonsutvikling i kjøttproduksjonen som medvirker til å opprettholde bosetting og sysselsetting i distriktene gjennom å jevne ut forskjeller i lønnsomheten i produksjonen.

Satsene for grunntilskudd kjøtt, distriktstilskudd for kjøtt og distriktstilskudd for fjørfeslakt holdes uendret for kommende avtaleperiode.

Tabell 8.8: Distriktstilskudd for kjøtt

Sone	Dyreslag	Sats kr/kg
		2000/2001
1	Storfe, sau og geit	0
2	Storfe, sau og geit	4,05

Tabell 8.8: Distriktstilskudd for kjøtt

3	Storfe, sau og geit	6,55
4	Storfe og geit	10,20
4	Sau	12,20
4	Gris	4,80
5	Storfe og geit	11,10
5	Sau	13,00
5	Gris	4,80
Vestlandet [1])	Gris	0,30
[2])	Kylling og kalkun	0,20

1) Omfatter fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.
2) Omfatter fylkene Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Trøndelag.

Det skal fortsatt utbetales både grunntilskudd og distriktstilskudd kjøtt til sau fra kontaktbesetninger mhp. skrapesyke.

Grunnlaget for tildeling av grunntilskudd og distriktstilskudd kjøtt utvides til også å omfatte leieslakt og retur, som samlet er prognosert til 2,8 mill kr. Bevilgningen på underpost 73.15 Pristilskudd kjøtt økes med 2,8 mill kr fra 918,6 til 921,4 mill kr for kommende avtaleperiode. Grunntilskudd kjøtt økes med 1,3 mill kr til 384,5 mill kr, distriktstilskudd kjøtt økes med 1,5 mill kr til 535,8 mill kr og distriktstilskudd fjørfeslakt videreføres med 1,1 mill kr.

Det er overført 0,8 mill kr fra underpost 73.15 til kap. 1143 post 01 i 2000 for å dekke utgifter til administrasjon av ordningen i inneværende år.

Landbruksdepartementet legger til grunn at nåværende sonegrenser for distriktstilskudd for melk og kjøtt gjøres varige slik et flertall i en arbeidsgruppe med medlemmer fra avtalepartene har gått inn for.

8.5.4 Underpost 73.16 Distriktstilskudd egg

Formålet med ordningen er å medvirke til en inntekts- og produksjonsutvikling i eggproduksjonen som medvirker til å opprettholde bosetting og sysselsetting i distriktene gjennom å jevne ut forskjeller i lønnsomheten i produksjonen.

Grunnlaget for distriktstilskudd egg utvides til også å omfatte direkte omsetning av egg. Endringen er prognosert til å utgjøre 0,2 mill kr. Bevilgningen til ordningen økes fra 2,2 mill kr til 2,4 mill kr for kommende avtaleperiode.

8.5.5 Underpost 73.17 Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær, grønnsaker og poteter

Underpost 73.17 omfatter distrikts- og kvalitetstilskudd til frukt, bær og veksthusgrønnsaker, samt distriktstilskudd for potetproduksjon i Nord-Norge.

Formålet med distrikts- og kvalitetstilskuddet er å bedre inntekten for yrkesprodusentene innen grøntsektoren og sikre en geografisk spredt produksjon. Tilskuddet skal stimulere til kvalitetsproduksjon og ordnede omsetningsforhold.

Tilskuddet er mengdebasert og blir avgrenset oppad ved et maksimalkvantum for ulike produktgrupper.

Gjeldende satser og samlet bevilgning på 57,37 mill kr videreføres. Av dette utgjør distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker 54,37 mill kr og distriktstilskudd til potetproduksjon i Nord-Norge 3 mill kr.

Det er overført 1,3 mill kr fra underpost 73.17 til kap. 1143 post 01 i 2000 for å dekke utgifter til administrasjon av ordningen i inneværende år.

8.5.6 Underpost 73.18 Frakttilskudd

Frakttilskuddene skal virke utjevnende på priser til produsent og forbruker. Formålet søkes nådd gjennom følgende ordninger:

- Frakttilskudd på kjøtt
  - Tilskudd til innfrakt av dyr fra produsent til slakteri
  - Tre ordninger for mellomfrakt / engrosomsetning (transport av helt slakt, transport av nedskjært vare og for kostnader knyttet til engrosomsetningen)
- Tilskudd for innfrakt av egg fra produsent til godkjent eggpakkeri
- Frakttilskudd på konservesblomkål

Bevilgningen til frakttilskudd videreføres med 80,7 mill kr for kommende avtaleperiode. Det midlertidige frakttilskuddet for konservesblomkål videreføres for kommende avtaleperiode. Satsene for frakttilskudd kjøtt og frakttilskudd egg fastsettes i fase 2 av drøftingene.

Det er overført 0,5 mill kr fra underpost 73.18 til kap. 1143 post 01 i 2000 for å dekke utgifter til administrasjon av ordningen i inneværende år.

Bevilgningen fordeles på postene som inngår i ordningen på følgende måte:

Tabell 8.9: Frakttilskudd, mill kr

Ordning	Fordeling 2000/2001
Frakttilskudd for slakt	75,5
Frakttilskudd for egg	5,0
Konservesblomkål	0,2
Sum	80,7

8.6 Post 74 Direkte tilskudd

8.6.1 Underpost 74.11 Driftstilskudd melkeproduksjon

Formålet med driftstilskuddet i melkeproduksjonen er å bidra til en inntekts- og produksjonsutvikling i melkeproduksjonen som medvirker til å jevne ut ulikheter i lønnsomhet mellom ulike bruksstørrelser generelt og mellom bruk i Sør-Norge og Nord-Norge.

Som en teknisk oppfølging av Stortingets vedtak, jf Innst. S. nr 129 (1999-2000), er 61,5 mill kr av bevilgningsreduksjonen på 91,5 mill kr på post 74 i 2000 innarbeidet på underpost 74.11. Dermed er bevilgningen tilpasset det

prognoserte forbruket, som er lavere enn budsjettet blant annet på grunn av salg av melkekvoter.

Satsene for driftstilskudd i melkeproduksjon videreføres uendret for kommende avtaleperiode. Bevilgningsreduksjonen vil derfor ikke påvirke økonomien til produsentene.

Bevilgningen på underpost 74.11 er redusert fra 1 377,5 mill kr til 1 316,0 mill kr for avtaleperioden 2000/2001.

8.6.2 Underpost 74.14 Tilskudd til husdyr

Tilskuddet skal bidra til å styrke og jevne ut inntektene mellom ulike produksjoner og bruksstørrelser i husdyrholdet.

Tilskuddet blir gitt pr dyr, og blir avgrenset oppad ved en beløpsgrense. Beløpsavgrensningen økes fra 105 000 til 120 000 kr. Som en teknisk oppfølging av Stortingets vedtak, jf Innst. S. nr. 129 (1999-2000), er 30 mill kr av bevilgningsreduksjonen på 91,5 mill kr på post 74 i 2000 innarbeidet på underpost 74.14.

Bevilgningen på underpost 74.14 Tilskudd til husdyr reduseres ut fra endringene av satsene med ytterligere 84,129 mill kr til 2 221,705 mill kr.

Ut fra dyretallene i 1999 fastsettes følgende intervaller og foreløpige satser for avtaleåret 2000/2001:

Tabell 8.10: 74.14 Produksjonstilskudd, husdyr

	Intervall		Sats kr/dyr		
Dyreslag	Fra	Til	1999/2000	Endring	2000/2001
Mjølkeku	1	8	3 975	-645	3 330
	9	16	2 300	1 030	3 330
	17	25	1 650	350	2 000
	26	40	800	200	1 000
	41	50	0	1 000	1 000
Storfe	1	25	715	-55	660
	26	140	565	95	660
	141	200	410	50	460
	201	250	0	460	460
Mjølkegeit	1	40	1 325	-130	1 195
	41	125	825	370	1 195
	126	200	625	100	725
	201	250	0	725	725
Ammekyr	1	25	1 400	0	1 400
På melkebruk	26	100	1 200	200	1 400
Ammekyr	1	25	2 400	300	2 700
Utenfor melkebruk	26	100	2 200	500	2 700
Sau/ammegeit	1	50	590	-120	470
	51	100	380	90	470
	101	250	200	-50	150

Tabell 8.10: 74.14 Produksjonstilskudd, husdyr

	251	400	76	0	76
Avlsgris Sør-Norge	1	25	770	-70	700
Avlsgris Nord-Norge	1	25	990	0	990
Avlsgris 26-70	26	70		700	700
Slaktegris	1	250	38	-10	28
Slaktegris	251	1 400		28	28
Verpehøner Sør-Norge	1	1 000	24	-8	16
Verpehøner Nord-Norge	1	1 000	30	0	30
Verpehøner, landet	1 001	5 000		16	16
Hest	1	40	400	0	400
Kanin	1	200	68	0	68
Utmarksbeite:					
Kyr, storfe, hest			250	0	250
Sau, lam, geit	1	100	95	0	95
	Over	100	35	0	35

Det vises til jordbruksoppgjøret 1999, hvor det ble vedtatt å utrede bruk av det nye individregisteret i merkeordningen for storfe som grunnlag for utbetaling av tilskudd pr dyr (storfe). Dette skal redusere de markedsforstyrrelser som dagens telledato for tilskudd til husdyr (storfe) medfører. Gjennomgangen av merkeordningen og registeret viser at dette kan benyttes til utbetaling av tilskudd til husdyr (storfe). Grunnet forsinket etablering av registeret må man imidlertid avvente bruken av individregisteret til utbetaling av tilskuddet. Det legges til grunn at tilskuddsforvalter ut fra overnevnte arbeider videre med bruk av registeret til utbetaling av tilskudd husdyr (storfe).

8.6.3 Underpost 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Følgende tilskuddsordninger inngår i underposten:
- areal- og kulturlandskapstilskudd
- driftsvansketilskudd for brattlendte bruk
- tilskudd til seterdrift med melkeproduksjon
- tilskudd til endret jordarbeiding
- tilskudd til unge bønder

Den samlede bevilgningen på underpost 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd reduseres med 102,306 mill kr fra 3 312,625 mill kr til 3 210,319 mill kr for avtaleperioden 2000/2001.

Areal- og kulturlandskapstilskuddet

Tilskuddet skal bidra til åstyrke og jevne ut inntektene mellom ulike produksjoner, bruksstørrelser og distrikter innenfor:
- planteproduksjon og grovfôrbasert husdyrproduksjon
- skjøtsel, vedlikehold og utvikling av kulturlandskapet gjennom aktiv drift
- å opprettholde jordbruksarealer i drift

Tilskuddet blir gitt som en sats pr dekar. Det blir fastsatt på grunnlag av et normert areal, og etter satser som varierer etter areal, vekster og soner. For innmarksarealer beregnes normert areal ved at arealene multipliseres med et vekttall. Vekttallet er 1,0 for fulldyrket jord og overflatedyrket jord til slått og beite, og 0,7 for innmarksbeite.

Tabell 8.11: Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd .

Vekst	Arealintervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Grovfôr	0-200 dekar	288	213	312	312	405	440	470
	201-400 dekar	190	150	190	190	220	220	220
	over 400 dekar	0	0	0	0	0	0	0
Korn	0-400 dekar	237	295	295	392	392	392	392
	over 400 dekar	237	237	237	237	237	237	237
Potet	0-60 dekar	280	280	280	280	280	1 109	1 419
	over 60 dekar	280	280	280	280	280	280	280
Grønnsaker	0-30 dekar	750	750	750	900	900	1 900	1 900
	31-60 dekar	400	400	400	400	500	800	800
	over 60 dekar	300	300	300	300	400	700	700
Frukt og bær	0-30 dekar	600	600	600	600	600	1 400	1 400
	over 30 dekar	300	300	300	300	300	300	300

Det vises til jordbruksoppgjøret 1999, hvor det ble vedtatt å vurdere redusert areal- og kulturlandskapstilskudd til grovfôr på bruk uten husdyr. Utflatingen av tilskuddssatsene i areal- og kulturlandskapstilskuddet beskrevet i kap 6.6 vil bidra til redusert tilskuddstilpasning og at tilskuddet i større grad vil gå til aktive brukere.

Driftsvansketilskudd for brattlendte bruk

Tilskuddet skal kompensere for ulempene med jordbruksdrift i bratt terreng.

Driftsvansketilskuddet for brattlendte bruk videreføres uendret for kommende avtaleperiode.

Tilskudd til seterdrift med melkeproduksjon

Tilskuddet skal bidra til:
- å opprettholde og gjenoppta tradisjonell seterdrift med melkeproduksjon
- å vedlikeholde det tradisjonelle kulturlandskapet i seterområder gjennom beiting med husdyr

Tilskuddet blir gitt som en fast sats pr seter.

Satsen for tilskudd til seterdrift med melkeproduksjon økes med 1 000 kr pr seter fra 12 000 til 13 000 kr pr seter for kommende avtaleperiode.

Tilskudd til endret jordarbeiding

Tilskuddet har som mål å begrense omfanget av jordarbeiding om høsten og stimulere til tilsåing med vegetasjon for å redusere erosjon og arealavrenning.

Tilskudd til endret jordarbeiding reduseres med 17 mill kr fra 140 til 123 mill kr. Gjeldende satser videreføres. Kostnader til områdetiltak, storskalaforsøk og overvåking/prosjekter (samlet 15 mill kr) som tidligere ble finansiert på denne underposten, finansieres over LUF fra 1.1 2001.

Tilskudd til unge bønder

Formålet med tilskudd til unge bønder er å styrke økonomien for ungdom og spesielt unge kvinner i en oppstartingsfase når disse går inn i landbruket som aktive næringsutøvere.

Tilskudd til unge bønder opprettholdes uendret for kommende avtaleperiode.

8.6.4 Underpost 74.18 Tilskudd til dyrking av fôr i fjellet

Tilskuddet skal kompensere for ekstra arbeids- og transportkostnader i forbindelse med dyrking av fôr i fjellet.

Tilskuddet til dyrking av fôr i fjellet opprettholdes uendret for kommende avtaleperiode.

8.7 Post 77 Utviklingstiltak

Forslagene innebærer at bevilgningen på posten reduseres med 1,7 mill kr for 2000.

8.7.1 Underpost 77.11 Tilskudd til inseminering m.m

Over denne underposten gis tilskudd til utjevning av kostnadene ved inseminering på storfe og svin. Disse tilskuddene utbetales til NRF og NORSVIN, og formålet er at kostnadene med inseminering skal kunne holdes på samme nivå i hele landet.

Tilskudd til nedskriving av utgifter til skyssgodtgjørelse og reisetillegg til veterinærer utbetales også over underposten. Formålet er å utjevne kostnadene mellom husdyrbrukere som benytter veterinærtjenester (sjukebesøk og inseminering).

Det gis videre tilskudd for å fremme avlsarbeidet innen spesialisert storfekjøttproduksjon. Tilskuddet utbetales til Norsk Kjøttfeavlslag (NKA).

Bevilgningen på 69,8 mill kr videreføres for 2001.

Tabell 8.12: Fordeling av bevilgningen til inseminering og veterinære reiser (mill kr)

Ordning	Fordeling 2001
NRF	24,2
Norsvin	5,8
Veterinære reiser	38,3
NKA	1,5
Sum	69,8

8.7.2 Underpost 77.12 Tilskudd til frøavl m.m.

Formålet med tilskuddet er å fremme dyrking og frøforsyning av gras, belgvekster, rotvekster og grønnsaker med klimatilpassede sorter. Det kan gis pristilskudd og arealtilskudd til statskontrollert frøavl av godkjente norske sorter av gras, engbelgvekster, rotvekster og grønnsaker. Lagringstilskudd kan gis til statskontrollert såvare som overlagres fra en vekstsesong til den neste. Satsene for lagringstilskudd blir fastsatt på grunnlag av overlagret mengde og tilgjengelig bevilgning når pristilskuddene og arealtilskuddene er dekket.

Bevilgningen til tilskudd til frøavl mm videreføres på uendret nivå med 7 mill kr for 2001.

8.7.3 Underpost 77.13 Tilskudd forsøksringer og forskning

Underposten dekker tilskudd til forsøksringer og forskningsmidler over jordbruksavtalen (prosjektmidler, forsknings- og utredningsarbeid). Bevilgningen til underpost 77.13 videreføres med 59 mill kr for 2001.

Forsøksringer

Formålet med avsetningen er å bidra til nødvendig kunnskapsoppbygging hos bøndene ved å legge et økonomisk grunnlag for drift i forsøksringene, slik at disse ved hjelp av tilskuddet og egenfinansiering kan drive rådgivning som er lønnsom for sine medlemmer. Statens landbruksforvaltning fordeler midlene til forsøksringene i henhold til retningslinjer fastsatt av partene i fase 2.

Betydningen av forsøksringenes arbeid er stor for medlemmene, men også for landbruksnæringen som helhet. Endringer i landbrukets rammevilkår og markedssituasjonen krever ikke bare næringspolitiske tilpasninger, men også produksjonsmessige og faglige tilpasninger. Midlene over jordbruksavtalen er med på å sikre likeverdig rådgivningstilbud over hele landet.

Avsetningen til forsøksringer over underpost 77.13 videreføres med 40 mill kr for 2001.

Forsknings- og utredningsprosjekter

Fra 1991 har disse midlene blitt forvaltet av et eget styre. I styret har Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Landbruksdepartementet hver sitt medlem med departementets medlem som leder. Det er etablert et nært samarbeid med Norges Forskningsråd.

Avsetningen til forskning på underpost 77.13 for 2000 er på 19 mill kr. Ansvar knyttet til igangværende flerårige prosjekter utgjør 17 mill kr. Rammen for forskningsmidler på underpost 77.13 videreføres med 19 mill kr for 2001.

8.7.4 Underpost 77.14 Tilskudd til pelsdyrfôrlag og pelsdyrfôr

Underposten omfatter tilskudd til pelsdyrfôrlag og tilskudd til pelsdyrfôr. Formålet med tilskuddsordningen for pelsdyrfôrlag er å bidra til utjevning av fraktkostnadene ved innfrakt av råstoff til, og utfrakt av ferdigfôr fra fôrkjøkken. Ordningen skal derfor fremme en mest mulig rasjonell omsetning av pelsdyrfôr.

Formålet med refusjonen av fôrkostnader i pelsdyrnæringen er å bidra til at norsk pelsdyrnæring er konkurransedyktig på verdensmarkedet. Refusjonsordningen skal medvirke til at næringens fôrkostnader, som følge av Norges høye prisnivå på korn og kraftfôr, blir likestilt med verdensmarkedets fôrkostnader.

Bevilgningen på underpost 77.14 reduseres med 3 mill kr fra 41 mill kr til 38 mill kr for 2001, fordelt med 25 mill kr i tilskudd til pelsdyrfôrlag og 13 mill kr i tilskudd til pelsdyrfôr.

8.7.5 Underpost 77.15 Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak

Bevilgningen til kvalitets- og salgsfremmende tiltak økes med 7 mill kr til 129 mill kr. Tabell 8.13 viser fordelingen av bevilgningen for 2000, samt forslag til fordeling for 2001.

Tabell 8.13: Kvalitets- og salgsfremmende tiltak (mill kr)

Tiltak	Fordeling 2000	Forslag 2001
a) Utvikling av plantemateriale	9,7	11,7 [1]
b) Handlingsplan plantevernmidler	12,0	17,0
c) Statskontrollert settepotetavl	9,1	9,1
d) Konkurransestrategier for norsk mat	69,0	69,0
e) Opplysningsarbeidet om frukt, grønnsaker og potet	7,9 [2]	7,9
f) Forskning- og utviklingsvirksomhet korn	14,3 [2]	14,3
Sum	122,0	129,0 [1]

1 Inkluderer for 2001 2 mill kr som en del av næringens 6tilbakeføring av miljøavgift, jf overføringer til kap. 1110 Statens landbrukstilsyn.
2 I St.prp. nr. 1 (1999-2000) var opplysnings- og prosjektvirksomhet potet, 2,4 mill kr, inkludert i FoU-virksomhet potet- og kornsektoren. Opplysnings- og prosjektvirksomhet potet er nå tatt inn i pkt. e) over, Opplysningarbeid i grøntsektoren.

a) Utvikling av plantemateriale

Formålet med framavlsarbeidet og det offentlige engasjement i dette, er å skaffe norsk hagebruk plantemateriale som er kontrollert for bestemte skadegjørere og med definerte egenskaper tilpasset norske forhold. Utstrakt bruk av slike kontrollerte planter bidrar til å begrense mulighetene for spredning

av skadegjørere som er mer vanlig i andre land, og bidrar til redusert behov for bruk av plantevernmidler.

Avsetningen til utvikling av plantemateriale videreføres med 9,7 mill kr for 2001. I tillegg avsettes 2 mill kr til tiltak for å heve standarden på norsk plantehelse som er en del av næringens tilbakeføring av miljøavgift for 2000. Denne avsetningen forutsettes overført til kap 1110 Statens Landbrukstilsyn for 2001. Det avsettes samlet 11,7 mill kr for denne delordningen.

b) Handlingsplan plantevernmidler

En partssammensatt arbeidsgruppe har evaluert gjennomføringen og effekten av tiltak under handlingsplanen for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler, samt gjennomgått status for tiltakene og vurdert behov for videreføring i 2001. Arbeidsgruppen har anbefalt en økning av avsetningen til handlingsplanen. Dette skal dels dekke en økt satsing i Planteforsk og forsøksringene for i fellesskap å utvikle en effektiv varslingstjeneste for å oppnå en minimal bruk av plantevernmidler. Det er også foreslått en økning i avsetningen for å kunne utvide FoU-innsatsen med vekt på å utvikle alternative metoder og tiltak, særlig innen produksjon av korn, bær og grønnsaker. Midlene som blir avsatt til videreføring av handlingsplanen i 2001, vil bli fordelt på de prioriterte tiltak etter forslag fra arbeidsgruppen.

Avsetningen til handlingsplan for plantevernmidler økes med 5 mill kr fra 12 til 17 mill kr i 2001.

c) Statskontrollert settepotetavl

Formålet med tilskuddsordningen er åstimulere til økt bruk av settepoteter av høy kvalitet gjennom den statskontrollerte settepotetavlen. Tilskuddene er delt i arealtilskudd, prisnedskrivingstilskudd, kvalitetstilskudd, distriktstilskudd, frakttilskudd og en garantiordning.

Avsetningen til statskontrollert settepotetavl videreføres med 9,1 mill kr.

d) Konkurransestrategier for norsk mat

Avsetningen til konkurransestrategiene for norsk mat holdes uendret med 69,0 mill kr. Tabell 8.14 nedenfor viser fordelingen av den samlede bevilgningen til Konkurransestrategier for norsk mat i 2000, og forslag til bevilgning for 2001.

Tabell 8.14: Konkurransestrategier for norsk mat, mill kr

	Fordeling	Forslag
Tiltak	2000	2001
Kvalitetssystem i landbruket (KSL)	16,0	15,0
Produkt- og bedriftsutvikling	23,0	23,0
Merkeordning (Stiftelsen Godt Norsk)	17,0	17,0
Eksportprogram	9,0	10,0
Offentlige strategier/fellesutgifter/informasjon	4,0	4,0
Sum	69,0	69,0

Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND) har fra 01.01 2000 fått overført ansvar for implementering og gjennomføring av strategien, med unntak av Kvalitetsystemer i landbruket (KSL). I forbindelse med etableringen av et verdiskapingsprogram for matproduksjon legges det opp til at SND gjennomfører en vurdering av konkurransestrategiene. Vurderingen skal ha fokus på om aktivitetene samsvarer med mål og strategier i verdiskapingsprogrammet. Konkurransestrategiene for norsk mat overføres fra underpost 77.15 til LUF (underpost 50.11) fra 01.01 2001.

Kvalitetssystem i landbruket (KSL)

I 2000 vil hovedoppgavene innen KSL være: innføring/gjennomføring av revisjonsordning, inkludering av kulturlandskap og miljøtiltak, utvikling av elektroniske hjelpemidler, inkludering av helse, miljø og sikkerhet (HMS) i KSL-systemet samt koordinering og informasjon. Det er viktig å videreføre KSL-innsatsen på et høyt nivå, jf satsingen på verdiskapingsprogrammet for norsk matproduksjon. Ut fra prognoser for forbruk av midler i 2001 reduseres rammen for ordningen med 1 mill kr til 15 mill kr.

Produkt- og bedriftsutvikling

Posten omfatter konsulent- og nettverksprogram, matkultur, produktutvikling og grønn verdiskaping.

Konsulent- og nettverksprogram

Programmet består av to utviklingsprogrammer: produktutviklingsnettverk og småbedriftsprogrammet, og ledes av Matforsk. Formålet med programmet er å heve kompetansen og lønnsomheten i bedrifter ved hjelp av bedriftsrettet rådgivning, systematisk produktutvikling og nettverkssamarbeid. Programmet har vist gode resultater. I forbindelse med etableringen av et verdiskapingsprogram for matproduksjon utvides småbedriftsprogrammet med en besøksordning med faglig ekspertise rettet mot småskalaprodusenter og lokale entreprenører.

Matkultur

SND har på oppdrag fra Landbruksdepartementet utarbeidet en Handlingsplan for norsk matkultur, og vil ha ansvaret for gjennomføring av denne. En rekke tiltak er iverksatt parallelt med utformingen av handlingsplanen. Målet er å synliggjøre norsk mat og bevisstgjøre den norske forbruker om de verdier norsk mat har.

Grønn verdiskaping

Arbeidet med bransjegruppene har sitt utspring i Forum for grønn verdiskaping. Det er utarbeidet strategiplaner for en rekke grupper, som har vært av avgjørende betydning for utviklingen av bransjene. Med bakgrunn i Handlingsplanen for norsk matkultur vil SND legge fram en 5-årsplan for bransjegruppene fra 2001-2005, innen utgangen av år 2000.

Norsk Gardsmat er en nettverksorganisasjon som skal bidra til å legge til rette for produksjon og salg av gårdsmat/nisjeprodukter. Interessen for konseptet er økende blant publikum og kunder, og utfordringen for organisasjonen er videreutvikle konseptet og bli selvfinansierende.

Produktutvikling

Senter for produktutvikling i næringsmiddelindustrien AS (SPIN AS) ble etablert 6. april 2000. Senteret eies av Matforsk, Norconserv og Fiskeriforskning. Landbruksdepartementet og Fiskeridepartementet har støttet oppunder etableringen av senteret. SPIN skal bidra til å styrke næringsmiddelindustriens kompetansekraft gjennom mer effektiv produktutvikling og å forsterke synergien mellom landbruksbasert og marint basert næringsmiddelindustri. SPIN vil i etableringsfasen fram til 2003 bli tildelt driftsmidler over konkurransestrategiene. I tillegg blir det avsatt midler til markedsorientert produktutvikling, som administreres av SND. Formålet med midlene er å gi bedrifter innen næringsmiddelindustrien i Norge muligheten til å øke sin kompetanse om produktutvikling, bearbeiding av produkter og markedet i samarbeid med FoU-miljøer med særlig kompetanse innenfor de forskjellige feltene.

Det gjennomføres ikke endringer i programmene i påvente av utviklingen av verdiskapingsprogrammet, og avsetningen videreføres på totalt kr 23 mill til produkt- og bedriftsutvikling for 2001.

Felles merkeordning (Godt Norsk)

Stiftelsen Godt Norsk (SGN) eier og driver merkeordningen Godt Norsk. Formålet er å bidra til å skape konkurransekraft for norske, landbruksbaserte matvarer gjennom en merkeordning hvor det stilles opprinnelses- og kvalitetskrav til merkebrukerne.

Det er en målsetning at forbrukerne i økende grad skal se etter Godt Norsk-merket når de kjøper matvarer. Stiftelsens markedsundersøkelser viser at norske forbrukere har god kjennskap til merket.

Merkekravene skal innarbeides i et internt kvalitetssystem hos merkebrukerne. Merkebrukerne har ansvar for løpende kontroll gjennom egenkontrollrutiner. I tillegg har Næringsmiddeltilsynet ansvaret for å følge opp i forhold til de offentlige kravene. SGN foretar minimum årlige oppfølgingsbesøk hvor de sikrer at merkebrukerne oppfyller kravene til Godt Norsk merking. SGN vil evaluere systemene for oppfølging, revisjon og kontroll innenfor merkeordningen.

Avsetningen til merkeordningen Godt Norsk videreføres med 17 mill kr for 2001.

Eksportprogram

Eksportprogrammet har som formål å bidra til lønnsom eksport av norske jordbruksvarer. Bedrifter og bransjer har fått eksportrettet bistand til markedsundersøkelser, produkttilpasning, nettverksdannelse, markedsintroduksjon og kompetanseoppbygging.

Etter en periode med delvis nedgang i eksporten, har en mer målrettet satsing de siste par årene gitt økning i både volum og verdi for de fleste satsings-

områdene. På flere områder ligger det til rette for videre vekst i årene framover, delvis pga. markedsarbeid som er gjort, men også på bakgrunn av langsiktige investeringer som vil kunne slå ut i økt volum. Eksportprogrammet framstår i dag som mer mål- og kundeorientert enn tidligere.

Samarbeidsavtalen mellom Landbruksdepartementet og Norges Eksportråd om programmet i perioden 1998-2000 utgår i år. Eksportprogrammet videreføres i samarbeid med Norges Eksportråd i en ny periode fra 2001-2005. Rammen for delordningen økes med 1 mill kr til 10 mill kr for 2001.

Øvrige tiltak

Samlet settes det av 4 mill kr til offentlige strategier, informasjon og fellestiltak.

e) Opplysningsarbeidet om frukt, grønnsaker og poteter

Formålet med tilskuddet til opplysningsarbeidet om frukt og grønnsaker er å stimulere til økt totalforbruk av frukt og grønnsaker på kort og lang sikt. Bruk av midler over jordbruksavtalen skal bl.a. bidra til profilering av norske produkter. Avsetningen til opplysningsarbeidet om frukt og grønnsaker videreføres med 5,5 mill kr for 2001.

For å fremme omsetningen av norskproduserte poteter kan det gis tilskudd til tiltak for å bedre potetkvaliteten og til produsentrettet informasjon om markedsforholdene. Det avsettes en ramme på 2,4 mill kr til opplysnings- og prosjektvirksomhet for poteter.

Det avsettes samlet 7,9 mill kr til opplysningsarbeidet om frukt, grønnsaker og poteter.

f) Tilskudd til forskning- og utviklingsvirksomhet for korn

Tilskuddsordningen omfatter midler til FoU-relatert aktivitet i korn-, mel- og bakerisektoren. Avsetningen til formålet videreføres med 14,3 mill kr for 2001.

8.7.6 Underpost 77.16 Tilskudd til økologisk jordbruk

Det vises til kap 7.8 der det er gitt en redegjørelse for utfordringer og prioriteringer innen satsingen på økologisk landbruk. Bevilgningen til økologisk landbruk økes med 17,5 mill kr til 75,5 mill kr. Tilskudd til forskning, veiledningsprosjekter, organisasjoner, stimulering av produsentfagmiljøer, informasjon og evaluering er uendret fra forrige avtale. Behovet for økt aktivitet på disse områdene må gjennomføres med uendret tildeling over avsetningen knyttet til jordbruksoppgjøret.

Det er overført 0,1 mill kr fra underpost 77.16 til kap. 1143 post 01 i 2000 for å dekke utgifter til administrasjon av ordningen i inneværende år.

Tabell 8.15: Oversikt over bevilgninger økologisk landbruk (mill kr)

		Budsjett 2000	Forslag 2001
77.16.1	Omleggingstilskudd	23,3	27,2
77.16.2	Arealtilskudd grovfôr	12,6	16,6
	Arealtilskudd åpenåker	2,8	3,9

Tabell 8.15: Oversikt over bevilgninger økologisk landbruk (mill kr)

	Husdyrtilskudd	-	1)
77.16.3	Tilskudd til forskning	6,0	6,0
77.16.4	Tilskudd til veiledningsprosjekter	5,0	5,0
77.16.5	Tilskudd til organisasjoner	1,5	1,5
77.16.6	Stimulere til produsentfagmiljøer, informasjon, evaluering	5,3	5,3
77.16.7	Markedsstrategier	1,5	10,0
Sum		58,0	75,5

1) Nytt husdyrtilskudd vil erstatte grovfôrtilskuddet og det vil bli fastsatt nærmere overgangsbestemmelser.

Tilskudd til planteproduksjon

Det foreslås en sats på 650 kr pr dekar i omleggingstilskudd til alle vekster.

Tilskuddssatser til økologisk planteproduksjon:

– korn/andre åpenåkervekster: kr 220 pr dekar (i tillegg kommer areal- og kulturlandskapstilskuddet for den aktuelle planteproduksjon). Dette er en økning på kr 20 pr dekar for å stimulere til økt produksjon av økologisk korn.
– satser til grønngjødslingsarealer fastsettes i fase 2-drøftingene.

Tilskudd husdyrproduksjon

Det innføres et tilskudd til økologisk husdyrproduksjon. I tillegg får produsentene det generelle husdyrtilskuddet.

Satsene for husdyrtilskuddet fastsettes i fase 2-drøftingene.

Husdyrtilskuddet innføres fra 2001 for produsenter som starter omlegging etter 01.07.2000. Behovet for omstillingstid på det enkelte bruk som har lagt om, eller er under omlegging, medfører at det må legges inn en overgangsordning på ett år. Husdyrtilskuddet innføres fullt ut fra 2002 for disse produsentene. I 2001 halveres grovfôrtilskuddet og det gis halvt husdyrtilskudd.

En legger til grunn de samme definisjoner for husdyrslagene som er fastsatt i Forskrift om tilskudd til husdyr.

Forskning

I St.meld. nr. 19 (1999-2000) er det vist til at det er stort behov for mer kunnskap på alle områder innen økologisk landbruk, at det er behov for en gjennomgang av forskningsbehovet og for en samordning av forskningsinnsatsen. Det er lagt til grunn at det skal utarbeides en forskningsstrategi som grunnlag for prioriteringer og videre satsing på området. Norges forskningsråd har påtatt seg oppdraget med å utarbeide strategien, og den ventes ferdigstilt i oktober 2000. Avsetningen til forskning innen økologisk landbruk videreføres uendret.

Tilskudd til veilednings- og informasjonsprosjekter

Tilskuddsordningen skal bidra til å bedre tilbudet om veiledning og informasjon innen økologisk landbruk til primærprodusentene.

En relativt stor del av midlene har vært brukt til det 3-årige prosjektet «Gratis førsteråd» (GFR). I fjorårets jordbruksoppgjør ble avsetningen til GFR halvert . Målsetningen om at 10% av det norske jordbruksarealet skal drives økologisk innen 2 010 medfører en gjennomsnittlig årlig økning på 800 produsenter i perioden. Dette innebærer at informasjons- og veiledningsbehovet vil bli stort.

Avsetningen videreføres uendret med 5 mill kr.

Informasjon, evaluering, produsentfagmiljøer m.v.

Løpende oppgaver som evalueringer, utredninger m.v finansieres over posten. I tillegg finansieres flere langvarige prosjekter (storskalaprosjekt økologisk korn, fylkesvise informasjonsmidler m.v). Avsetningen videreføres uendret med 5,3 mill kr.

8.7.7 Underpost 77.17 Tilskudd til fruktlager

Tilskudd til fruktlager skal fremme et forpliktende samarbeid om felles lagring, sortering, pakking og omsetning av frukt.

Tilskuddet består av et fast driftstilskudd på 100 000 kr til hvert fruktlager etter visse vilkår. Den resterende del av tilskuddsrammen blir betalt ut til de samme godkjente fruktlagrene som en fast sats pr kg.

Bevilgningen til tilskudd til fruktlager opprettholdes med 8,1 mill kr.

8.7.8 Underpost 77.18 Oppkjøp av melkekvoter

Tilslutningen til salgsrunden høsten 2000 vurderes å bli lavere enn ved den ordinære salgsrunden 1999. Det legges til grunn at utbetalingen knyttet til den ordinære runden i 2000 gjennomføres i 2001. Bevilgningen til oppkjøp av melkekvoter reduseres med 239 mill kr fra 444 mill kr til 205 mill kr. I budsjettet for 2001 forutsettes en konsekvensjustering av denne bevilgningen der det tilbakeføres 15 mill kr fra underpost 77.18 til post 70 og 90 mill kr fra underpost 77.18 til post 78. I 2001 blir dermed budsjettet på underposten 100 mill kr.

Det er overført 1,6 mill kr fra underpost 77.18 til kap. 1143 post 01 i 2000 for å dekke utgifter til administrasjon av ordningen i inneværende år.

8.8 Post 78 Velferdsordninger

I samsvar med Innst. nr. 129 (1999-2000) er det gjennomført et kutt på 90 mill kr, som er dekket inn med overført beløp fra 1999. Forslagene innebærer at bevilgningen på posten reduseres med 12,3 mill kr.

8.8.1 Underpost 78.11 Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Tilskuddsordningen skal legge til rette for at husdyrbrukere skal kunne få ferie, ordnet fritid og hjelp til avlastning i onnetider gjennom å bidra til finan-

siering av innleie av arbeidskraft. Tilskuddet beregnes på grunnlag av satser pr dyr.

Bevilgningen til ordningen blir redusert med 48 mill kr fra 1 279,319 mill kr til 1 231,319 mill kr i samsvar med prognosert behov. Det gjennomføres ingen endringer i satser og maksimalbeløp.

Landbruksdepartementet mener det er behov for en strukturmessig tilpassing av satser, intervallgrenser og maksimalbeløp for tilskuddsordningen i samsvar med de endringene som er gjennomført for tilskudd til husdyr. Av tidsmessige årsaker er dette ikke iverksatt. Det forutsettes at dette blir gjennomført ved jordbruksoppgjøret 2001.

Landbruksdepartementet vil framskyve tidspunktet for søknad om forskuddsutbetaling av tilskuddet fra søknadsomgangen i august til januar. Dette innebærer utbetaling av forskuddet i juni, i stedet for utbetaling i november etter nåværende ordning.

8.8.2 Underpost 78.12 Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.

Ordningen skal bidra til å finansiere avløsning på bruk med husdyrproduksjon eller helårs veksthusproduksjon når brukeren av «særlige grunner» og for et «kortere tidsrom» ikke kan delta i arbeidet på bruket. Ordningen bidrar også til å finansiere avløsning på driftsenheter med planteproduksjon eller honningproduksjon når brukeren som følge av sykdom ikke kan delta i arbeidet på driftsenheten i onnetiden.

Maksimalt refusjonsbeløp pr dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. For veksthusprodusenter blir tilskuddet fastsatt ut fra veksthusarealet. Tilskudd blir gitt for faktiske utgifter til avløsning, opp til maksimal dagsats for det enkelte bruk.

Kravet til næringsinntekt i forskrift om tilskudd til avløsning ved sykdom mv. settes til 1/2 G som pr 30. april 2000 er kr 23 475. Grunnbeløpet justeres årlig i trygdeoppgjøret, og kravet til næringsinntekt bør følge dette nivået. Kravet til næringsinntekt skal gjelde fra 2001. I 2001 er næringsinntekten i 1999 kjent, og vil være grunnlaget ved kontroll av næringsinntekt. Siden størrelsen på kravet først blir kjent etter jordbruksoppgjøret 2000, vil det bli nødvendig med dispensasjons-adgang i 2001.

Det foreslås ingen endringer i satsene for ordningen og bevilgningen reduseres med 4 mill kr fra 194,8 til 190,8 mill kr.

8.8.3 Underpost 78.13 Medlemsavgift til folketrygden

Den enkelte brukeren skal av den pensjonsgivende inntekten innenfor jordbruk, husdyrhold, hagebruk, gartneri og skogbruk betale en avgift til folketrygden som er lik den avgiften lønnsmottakere betaler. Forskjellen mellom den avgiften som er fastsatt for selvstendig næringsdrivende (10,7%) og den avgiften som skal betales av den enkelte brukeren (7,8%) blir finansiert over jordbruksavtalen. Bevilgningen er beregnet med utgangspunkt i pensjonsgivende inntekt i jord- og skogbruk. Midlene blir overført Folketrygdfondet.

Bevilgningen til dekning av medlemsavgift til folketrygden opprettholdes på 130,8 mill kr for 2001.

8.8.4 Underpost 78.14 Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket

Den kollektive innbetalingen over jordbruksavtalen til sykepengeordningen dekker tilleggspremien for økning av syke- eller fødselspengene fra 65 til 100% av inntektsgrunnlaget for sykdom utover 14 dager. Midlene overføres Folketrygden.

Bevilgningen til sykepengeordningen opprettholdes med 88 mill kr i 2001.

8.8.5 Underpost 78.15 Andre velferdstiltak

Den samlede virkning av endringene på denne posten innebærer en reduksjon av bevilgningen på 10 mill kr fra 103,6 mill kr til 93,6 mill kr. Fordelingen av bevilgningen på de enkelte delordninger for 2001 framgår av omtalen nedenfor.

Tilskudd til landbruksvikarordningen

Ordningen skal bidra til at kommunene ansetter landbruksvikarer for å bedre brukerens tilgang på avløser først og fremst ved akutte krisesituasjoner.

Avsetningen reduseres med 30 mill kr fra 50,5 til 20,5 mill kr. Satsen økes med 5 % til 52 500 kr innenfor denne rammen.

Administrasjonstilskudd til avløserlag

Tilskuddsordningen skal legge til rette for at husdyrbrukere skal kunne få ferie, ordnet fritid og hjelp til avlastning i onnetider gjennom å bidra til finansiering av driften av avløserlag.

Avløserlag har som formål å kartlegge, organisere og administrere all avløsning innenfor et område der det ligger til rette for slikt samarbeid.

Godkjente avløserlag kan få tilskudd til dekning av administrasjonsutgifter etter en fast sats pr medlem. Tilskuddet til det enkelte lag fastsettes på grunnlag av antall medlemmer i laget.

I ordningen med administrasjonstilskudd til avløserlag blir satsene tilpasset bevilgningen, og forbruk vil dermed bli tilnærmet lik bevilgning. Avsetningen reduseres med 3 mill kr fra 30 til 27 mill kr.

Tilskudd til samdrifter

Av sosiale og økonomiske hensyn er det ønskelig å stimulere til etablering av samdrifter i melkeproduksjon.

Trenden med etablering av nye samdrifter fortsetter med uforandret takt. Det er prognosert med samme antall etableringer i 2001 som i 2000. Avsetningen økes med 22 mill kr fra 11,6 mill kr til 33,6 mill kr.

Intervaller, satser og maksimalbeløp for ordningen blir videreført uendret. Maksimalbeløp og første intervall pr. dyregruppe for tilskudd til samdrifter tilsvarer maksimalbeløp og tilsvarende intervall for avløserordningen ferie og fritid multiplisert med 1,5. Det vises til merknad til underpost 78.11 Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid om strukturtilpasning av intervall, satser og maksimalbeløp ut fra den gjennomførte strukturtilpasning av underpost 74.14 Tilskudd husdyr.

Tilskudd til Landbrukshelsen

Landbrukshelsen er en ideell stiftelse opprettet i samarbeid mellom Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukerlag. Stiftelsen har som formål å organisere et effektivt og godt helse- og arbeidsmiljø i landbruket. Virksomheten skal gi et forebyggende tilbud for alle gardbrukere og ansatte i landbruket. Landbrukshelsen skal bidra til at gardbrukere selv tar ansvar for å forbedre sitt arbeidsmiljø, og til å skape en sikker og trivelig arbeidsplass samt et trygt oppvekstmiljø for barna.

Landbrukshelsen ble evaluert i 1999 og videreføres ut fra resultatene av denne evalueringen. Avsetningen økes med 1 mill kr til 10,5 mill kr.

Det foretas en gjennomgang av ordningen med sikte på effektiviseringsgevinster ved å samordne administrasjonen med andre ordninger.

Tilskudd til kursvirksomhet

Tilskuddet gis til og skal fremme gjennomføring av kortvarige, fagorienterte kurs for avløsere og landbruksvikarer, samt for daglige ledere og tillitsvalgte i avløserlag.

Avsetningen opprettholdes med 2 mill kr.

8.8.6 Underpost 78.16 Tidligpensjonsordningen for jordbrukere

Tidligpensjonsordningen for jordbrukere skal bidra til å lette generasjonsoverganger i jordbruket for de som har hatt hoveddelen av sine inntekter fra jordbruk/gartneri og skogbruk.

Bevilgningen reduseres med 8 mill kr fra 77,935 mill kr til 69,935 mill kr.

8.9 Kapittel 4150

8.9.1 Post 80 Refusjon fra Kornfondet

Under kap 4150 post 80 budsjetteres inntektene fra prisutjevningsbeløp på norskproduserte råvarer som kommer fra andre sektorer enn norsk jordbruk (bl.a. fiskeri), samt utenlandske proteinvarer som ikke er tollbelagt som nyttes til fôr til husdyr. Formålet med å ilegge prisutjevningsbeløp på fett- og proteinråvarer til kraftfôr er å sikre like konkurransevilkår mellom korn og andre råvarer i tilvirkningen av kraftfôr.

Jordbruksoppgjøret innebærer at målprisene på fett- og proteinråvarer reduseres tilsvarende kornprisen med 0,14 kr/kg. Det fører til at prisutjevningsbeløp (og toll) på disse varene reduseres med samme sats.

Ut fra dette reduseres bevilgningen på posten med 13 mill kr fra 92,3 til 79,3 mill kr.

8.10 Saker for Fase II

Regjeringen er innstilt på å gjennomføre ordinære fase 2 - drøftinger med jordbrukets organisasjoner med sikte på å utarbeide en teknisk jordbruksavtale og enkelte andre spørsmål vedrørende gjennomføring av avtalen:

– Tekst - teknisk jordbruksavtale for perioden 2000/2001.
– Målpriskurver, representantvarer og øvre prisgrense for poteter, grønnsa-

ker og frukt for sesongen 2000/2001.

- Avklare om man skal gjennomføre en overgang til enhetspriser (pris pr kg) for de produktene som i gjeldende jordbruksavtale har målpris oppgitt i andre enheter.
- Grunntilskudd for slakt: forhåndsfastsetting av «tilskuddsløype» for avtaleåret.
- Fastsetting av satser for frakttilskudd for kjøtt og egg.
- Overføring av ansvaret for forvaltningen av enkelte avsetningstiltak fra Omsetningsrådet til Statens landbruksforvaltning.
- Fastsette satser for tilskudd til grønngjødslingsarealer i økologisk planteproduksjon
- Fastsetting av satser for husdyrtilskudd i økologisk husdyrproduksjon
- Fordeling av tilskudd til forsøksringer

9 Samordning av den sentrale landbruksforvaltningen

9.1 Tidligere behandling

I forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 3 (1999-2000) jf Innst. S.nr. 89 vedtok Stortinget at Statens Kornforretning (SKF), Omsetningsrådet (OR), Fraktkontoret for slakt og deler av Statens Landbruksbank (SLB) skal samordnes til én institusjon. Det nye forvaltningsorganet, Statens landbruksforvaltning (SLF), vil være underlagt Landbruksdepartementet og opprettes med virkning fra 1. juli 2000.

Stortinget vedtok videre å avvikle Statens Landbruksbank og overføre hoveddelen av virksomheten til Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND). De delene av Statens Landbruksbank som skal inngå i SLF er bl.a. følgende: Sekretariatsoppgaver for Statens Naturskadeordning og Ankenemnda for ordningen, sekretariatsoppgaver for Fondet for etterutdanning og driftsøkonomiske tiltak i landbruket (EDL-fondet) og klagebehandling i delings- og omdisponeringssaker etter jordloven.

Samordningen av den sentrale landbruksforvaltningen ble også omtalt i St.prp. nr. 75 (1998-99) om jordbruksoppgjøret 1999, kap 7.1.5. Her ble det orientert om at det nye forvaltningsorganet skal budsjetteres på statsbudsjettet på ordinær måte. Dette medfører at administrasjonsutgiftene som hovedregel budsjetteres under post 01 og ikke som en del av tilskuddsordningene.

Tilskuddsordningene og dermed budsjettrammen for kap 1150 Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m., ble som følge av dette tilsvarende redusert og det ble opprettet er nytt kapittel 1143 Sentral landbruksforvaltning jf St.prp. nr. 1 (1999-2000). I tillegg ble det i budsjettproposisjonen signalisert at enkelte oppgaver vil bli overført fra Landbruksdepartementet.

For å kunne gjennomføre samordningen og avvikle Statens landbruksbank har en måttet gjøre endringer i en rekke lover, jf Ot.prp. nr. 11 og 12 (1999-2000) og Stortingets behandling av disse. Av særlig betydning i denne forbindelse er opphevelsen av kornforsyningsloven som nå er erstattet av lov om kornforvaltning, samt endringer i omsetningsloven som bl.a. medfører at Omsetningsrådet opphører som egen virksomhet. Samtidig overtar staten sekretariatsansvaret for rådet. Departementet vil legge denne funksjonen til SLF. Utgiftene som er forbundet med forberede og følge opp sakene for Omsetningsrådet vil bli belastet omsetningsavgiften, jf omtalen av SLFs budsjett i kap 9.4.

Det forutsettes at Omsetningsrådet som partssammensatt organ fortsatt vil ha de fullmakter som framgår av omsetningsloven. Innenfor de områder hvor Omsetningsrådet har fullmakt, vil SLF utføre nødvendige sekretariatsoppgaver. På disse områdene vil rådet ha faglig styringsrett overfor SLF og SLF vil måtte opptre med tilstrekkelig faglig uavhengighet i forhold til departementet.

9.2 Departementets vurderinger og forslag

9.2.1 Målsettinger

Formålet med samordningen er å effektivisere den statlige styringen av virkemidler i landbrukspolitikken, sikre en kundevennlig organisasjon og medvirke til en mer rasjonell og effektiv ressursbruk. SLF skal være et utøvende forvaltningsorgan for de sentrale landbrukspolitiske virkemidlene samt være et støtte- og utredningsorgan for departementet.

SLF har følgende virksomhetsidé:

- SLF er en utøvende og rådgivende virksomhet under Landbruksdepartementet.
- SLF skal bidra til en god ressursforvaltning og et godt fungerende næringsliv i hele verdikjeden fra jord til bord.

Hovedmål for virksomheten:

- Statens landbruksforvaltning skal innenfor de landbrukspolitiske rammer bidra til å:
  - Sikre ressursgrunnlaget for landbruksproduksjon og levende bygder
  - Sikre matproduksjon og en stabil matforsyning
  - Sikre et stabilt marked og en godt fungerende næringsmiddelindustri
  - Sikre et godt fungerende importvern og oppfyllelse av internasjonale forpliktelser

- SLF skal være en velfungerende virksomhet med initiativrike, endringsdyktige og serviceinnstilte medarbeidere som gjennom forvaltning og rådgivning sikrer brukerne effektive tjenester.

Ved oppstart av SLF 1. juli vil det være 181 årsverk i institusjonen.

9.3 Effektivisering og engangsutgifter

Det ligger et potensiale for samordnings- og effektiviseringsgevinster, både gjennom bedre utnyttelse av administrative ressurser og systemer, og ved et bedre samarbeid mellom ulike faggrupper. Ved at virksomheten samles vil brukerne av ulike ordninger ha et felles sted å henvende seg. Det blir lagt stor vekt på at SLF skal framstå som en serviceinnstilt institusjon som sikrer brukerne effektive tjenester.

Landbruksdepartementet vil derfor i forbindelse med det årlige budsjettarbeidet legge opp til at forvaltningen effektiviseres. Effektiviseringsarbeidet vil måtte være en pågående prosess som bla. må ses i sammenheng med endringer i virkemiddelsystemet under jordbruksavtalen og i de landbrukspolitiske virkemidler for øvrig. Frigjorte ressurser ved forenkling av ordninger og regelverk vil dels gi en mindre kostnadskrevende forvaltning, dels vil det bli tatt sikte på å styrke områder som bør prioriteres høyere. Særlig vil dette gjelde oppfølging og kontroll av tilskuddsordningene som følge av økonomiregelverket for staten.

Departementet legger til grunn at samordningen skal gjennomføres uten oppsigelser. Alle tilsatte i eksisterende virksomheter tilbys jobb i den samordnede virksomheten. Etter departementets vurdering har dette vært viktig for

å forhindre unødig usikkerhet og uro, med påfølgende risiko for å miste viktig kompetanse i en kritisk omstillingsperiode.

Engangsutgiftene er knyttet til teknisk avvikling av de tidligere virksomhetene og nødvendige oppstartutgifter for ny virksomhet. I engangsutgiftene ligger i første rekke flyttekostnader, etablering av fellesfunksjoner som følge av samlokalisering, arkivfunksjoner, informasjonsopplegg ved oppstart, samordning av IT og økonomisystemer. Det vil også være utgifter knyttet til at SLF ikke blir samlokalisert før tidligst i løpet av oktober. Engangsutgiftene i 2000 er budsjettert til 10,5 mill kr. Dette er innarbeidet i budsjettforslaget for SLF for 2000, jf kap. 9.4.

9.4 Arbeidsrettslige forhold

SLF vil være et statlig forvaltningsorgan underlagt Landbruksdepartementet. De tilsatte i SLF vil derfor bli statlige tjenestemenn og omfattet av tjenestemannsloven, tjenestetvistloven og det sentrale statlige avtaleverket.

De tilsatte i dagens virksomheter, Statens Kornforretning, Omsetningsrådets sekretariat og Fraktkontoret for slakt, blir overført til SLF. Videre blir de tilsatte i tidligere Statens Landbruksbank som arbeider med oppgaver som ikke ble overført til SND, overført til SLF. I tillegg overføres noen tilsatte fra Landbruksdepartementet.

De tilsatte i Statens Kornforretning, Omsetningsrådet og Fraktkontoret for slakt er i dag ikke statlige tjenestemenn. Rettigheter og plikter i forbindelse med overføringen og skifte av arbeidsgiver for disse følger derfor av reglene i arbeidsmiljøloven om virksomhetsoverdragelse. Ved overføringen av de øvrige, tilsatte fra tidligere Statens Landbruksbank og fra departementet, gjelder reglene i tjenestemannsloven om omorganisering av statlig virksomhet.

Alle tilsatte i SLF blir medlemmer i Statens Pensjonskasse. De tilsatte i Omsetningsrådets sekretariat og Fraktkontoret for slakt er i dag ikke medlemmer, men har pensjonsforsikring i private selskaper. Inntak av nye medlemmer i Statens Pensjonskasse krever at saken legges fram for Stortinget. Dette vil bli gjort i forbindelse med en egen stortingsproposisjon om medlemskap i Statens Pensjonskasse.

9.5 Budsjettmessige forhold

Omsetningsrådets sekretariat utfører statlige forvaltningsoppgaver på vegne av departementet med unntak for det som gjelder sekretariatsoppgaver overfor Omsetningsrådet. Ut over den virksomheten som er regulert gjennom omsetningsloven og som er rådets ansvar, har departementet delegert forvaltningen av en rekke tilskuddsordninger og forvaltningsoppgaver til rådets sekretariat. Utgiftene til Omsetningsrådet (sekretariatet) dekkes i dag dels av omsetningsavgiften, dels av prisutjevningsordningen for melk og dels av bevilgningen til tilskuddsordninger under kap 1150 som forvaltes på vegne av departementet. Fraktkontoret for slakt administrerer på vegne av departementet en rekke tilskudds- og avgiftsordninger knyttet til omsetning av kjøtt og ull. Driftsutgiftene for Fraktkontoret for slakt dekkes i dag dels av tilskuddsbevilgninger under kap 1150, dels av visse avgifter.

Det er lagt opp til at Statens landbruksforvaltning skal budsjetteres på statsbudsjettet på ordinær måte med en 01-post, jf St.prp. nr 1 (1999-2000). Budsjettering av Statens kornforretning ble lagt om fra 1.1.2000 og administrasjonsutgiftene til SKF er budsjettert under kap 1143 post 01. I forbindelse med oppretting av SLF, der Omsetningsrådets sekretariat, Fraktkontoret for slakt og Statens kornforretning skal inngå, foreslås administrasjonsutgiftene knyttet til Omsetningsrådet og Fraktkontoret bevilget under kap 1143 Statens landbruksforvaltning. Staten vil overta sekretariatsansvaret for Omsetningsrådet og denne funksjonen vil bli lagt til SLF. Utgiftene som er forbundet med å forberede og følge opp sakene for Omsetningsrådet vil bli belastet omsetningsavgiften.

Hoveddelen av de administrative utgiftene vil etter dette bli budsjettert under post 01. For å kunne opprettholde nødvendig fleksibilitet vil det imidlertid fortsatt være aktuelt å belaste ordningene med visse utgifter, særlig av utviklings- og utredningskarakter samt ved evalueringer, jf i den forbindelse redegjørelsen i kap 4.4 i St.prp. nr 67 (1997-98) Jordbruksoppgjøret 1998.

Departementet foreslår en bevilgning på kap 1143 post 01 på om lag 141 mill kr for 2000.

Bevilgningen er knyttet til overføring fra kap 1150, tekniske justeringer som følge av samordningen samt budsjetterte engangsutgifter, jf tabell 9.1.

Tabell 9.1: Budsjettforslag 2000, 1 000 kr

Kap/post	Benevnelse	Beløp
1150/70-77	Flytting av driftsbevilgning	7 000
	Økte utgifter som følge av økte inntekter	9 000
	Engangsutgifter	10 500
1143/01	Sentral landbruksforvaltning	114 564
1143/01	Sum forslag Statens landbruksforvaltning	141 064

Det blir for andre halvår 2000 budsjettert med økte inntekter under kap 4143 post 01 på 9 mill kr mot en tilsvarende økning av kap 1143 post 01. Inntektene er bl.a. knyttet til refusjon fra omsetningsavgiftsmidlene, godtgjørelse for innkreving av næringsmiddel- og forskningsavgift på egg, refusjon fra kjøttkontrollavgift og refusjon fra prisutjevningsordningen for melk.

Administrasjonsutgiftene som til nå har vært dekt over kap 1150 overføres til kap. 1143 og de respektive postene under kap 1150 er i budsjettforslaget redusert med til sammen 7 mill kr mot en tilsvarende økning av kap 1143 post 01, jf nedenfor.

Overført fra kap 1150:

Fra post 70	1,8 mill kr
Fra post 73	3,5 mill kr
Fra post 77	1,7 mill kr
Sum overført fra kap 1150 til kap 1143 post 01	7,0 mill kr

Endringene under kap 1143 Statens landbruksforvaltning (tidligere Sentral landbruksforvaltning) post 01 blir etter dette for år 2000 en økning på 26,5

mill kr og en økning under kap 4143 Statens landbruksforvaltning (tidligere Sentral landbruksforvaltning) post 01 på 9 mill kr.

På dette grunnlag foreslås bevilget 141,064 mill kr på kap 1143 post 01 og 15,629 mill kr på kap 4143 post 01.

10 Omsetningsrådets virksomhet for 1997 og 1998

10.1 Innledning

St.meld. nr. 48 (1997-98), Om Omsetningsrådets virksomhet og regnskap for 1995 og 1996, og Stortingets behandling av denne i Innst.S. nr. 15 (1998-1999), medførte at departementet for fremtiden skulle rapportere om virksomheten til rådet gjennom de årlige proposisjoner om jordbruksoppgjøret.

Denne rapporteringen om Omsetningsrådets virksomhet omfatter årene 1997 og 1998.

10.2 Markedssituasjonen m.v.

Den samlede produksjonen av kjøtt økte med 4 500 tonn i 1997 og 2 500 tonn i 1998. Den samlede produksjonen av kjøtt var i 1998 på 219 105 tonn. Det var variasjon i produksjonsutviklingen mellom kjøttslagene. Produksjonen av storfe/kalv økte i 1997 med 3 100 tonn og 2 920 tonn i 1998. Produksjonen av sau/lam økte i 1997 med 170 tonn, men ble redusert i 1998 med 1 230 tonn. Svinekjøttproduksjonen hadde en økning på 1 600 tonn i 1997 og 965 tonn i 1998. Markedsbalansen for 1997 viste et overskudd på om lag 380 tonn kjøtt, og i 1998 var overskuddet om lag 510 tonn.

Tabell 10.1: Satsene for omsetningsavgiften 1997-1998:

Råvare	1997 (øre/ kg, liter)	1998 (øre/kg, liter)
Storfe/kalv	50	100-150
Sau/lam	50-150	25-150
Svinekjøtt	50-200	50-200
Kylling	20	40
Kalkun	20	20
Egg	60- 70	60
Pelsdyrskinn	1,75 % av salgsbeløpet	1,75 % av salgsbeløpet
Melk	1- 22	22- 24

Avgiftssatsene har variert noe i perioden som en følge av markedssituasjon for de ulike produktene. Dette for å møte svingningene i etterspørselen og dermed dempe reguleringsbehovet gjennom året.

Det var i hele 1997 og 1998 et overskudd av kylling på markedet og det var følgelig behov for å gjennomføre markedsreguleringstiltak gjennom hele året. Det var også tilfelle for egg både i 1997 og 1998. Markedsoverskuddet før regulering av egg var for begge årene om lag 2 500 tonn.

Omsetningsavgiften på pelsdyrskinn var for 1997 og 1998 på 1,75 % av salgsbeløpet. Midlene fra omsetningsavgiften er bl.a. brukt til delvis dekning av kostnadene ved pelsdyrkontrollen, distriktskonsulentene, fagråd og utstillinger.

Melkeproduksjonen viste en nedgang i både 1997 og 1998, og reduksjonen var på henholdsvis 5,5 mill og 9,6 mill liter. I 1998 var det en total meierileveranse av kumelk på 1,672 mill liter. Som en følge av de senere års reduserte forbruk av melkeprodukter ble det i 1997 og 1998 behov for markedsreguleringstiltak. Hovedtyngden av markedsreguleringskostnadene i meierisektoren var knyttet til reguleringseksport av hvitost og smør. Disse tiltakene ble finansiert med omsetningsavgiftsmidler.

Omsetningsavgiften på grønnsaker, frukt og bær betales kollektivt over jordbruksavtalen. I perioden 1997-98 ble det benyttet rundt 22 mill kr årlig til markedsregulering innen grøntsektoren.

10.3 Omsetningsrådets virksomhet

Omsetningsrådets virksomhet bygger på de midler som kommer inn fra omsetningsavgiften og bevilgninger over statsbudsjettet. Omsetningsrådet har sendt Landbruksdepartementet meldinger om virksomheten for 1997 og 1998. I meldingene er det gjort rede for organisasjon og administrasjon i rådet. Videre er det gjort rede for hvor mye omsetningsavgift som har kommet inn, og hvordan disse midlene sammen med bevilgningene fra staten er brukt.

Tabell 10.2: Resultatregnskapet for omsetningsavgiften 1997 og 1998, 1 000 kr

	1997	1998
Inntekter		
Mottatte omsetningsavgifter	373 655	878 983
Finansinntekter m.m	22 488	35 522
Sum inntekter	396 143	914 505
Utgifter		
Avsetningstiltak	434 411	489 896
Faglige tiltak og opplysningsarbeid m.m.	146 855	151 516
Sum utgifter	581 266	641 412
Årsresultat overført til (fra) fondskapital	-185 123	273 093
Fondskapital per 31.12.	303 083	576 176

10.4 Kontroll med Omsetningsrådets virksomhet

Tilsynsutvalget for Omsetningsrådet (oppnevnt i h.h.t. § 12 i Omsetningsloven) har på vanlig måte kontrollert Omsetningsrådets virksomhet. Tilsynsutvalget har verken i 1997 eller 1998 kommet over forhold i rådets virksomhet som gir grunnlag for merknader fra utvalgets side. Statsautorisert revisor har revidert regnskapene for Omsetningsrådet. Revisoren har ingen merknader til regnskapene.

11 Endringer i statsbudsjettet for 2000

I denne stortingsproposisjonen foreslås endringer i statsbudsjettet for 2000 som følger av de bestemmelser som inngår i Regjeringens forslag til jordbruksoppgjør for avtaleperioden 2000-2001, 1. avtaleår. Prinsippene for beregningen av utslagene for budsjettet i 2000 er beskrevet nedenfor.

I Regjeringens forslag til jordbruksoppgjør er det foreslått endringer som innebærer en varig reduksjon i bevilgningene over kap 1150 med 412,9 mill kr. Inntektsbevilgningen på kap 4150 post 80 reduseres med 13,0 mill kr. Hele bevilgningsreduksjonen vil bli foreslått gjennomført i første halvår 2001. Bruttobevilgningene i 2000 for kap 1150 *Til gjennomføring av jordbruksavtalen*, vil bli redusert med:

11 300 000	kr fra
12 978 343 000	kr til
12 967 043 000	kr

Brutto inntektsbevilgning for kap 4 150, post 80 *Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.*, vil bli redusert med:

4 300 000	kr fra
92 300 000	kr til
88 000 000	kr

Virkningene på statsbudsjettets kap 1150 av Regjeringens forslag til jordbruksoppgjør blir som følger, i mill kr:

Kapittel 1150:	Vedtatt	Endring	Utslag	Justert	
Post	Benevning	budsjett 00	avtalen	2000	2000
50.11	Tilskudd til LUF	620,000	45,000	0,000	620,000
50.12	Tilskudd til fondet for katastrofeordningen i planteprod.	27,900	0,000	0,000	27,900
50.13	Tilskudd til tiltaksfondet for småfe og fjørfe m.m.	38,060	0,000	0,000	38,060
50.14	Tilskudd til kornfondet	785,600	0,000	0,000	785,600
50	Fondsavsetninger	1 471,560	45,000	0,000	1 471,560
70.11	Avsetningstiltak	67,000	3,000	-0,300	66,700
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	128,100	10,000	5,000	133,100
70.13	Eksportrestitusjon	26,000	0,000	0,000	26,000
	Bevilgningsred., jf Innst. S. nr. 129 (1999-2000)	-15,000			-15,000
70	Markedsregulering, kan overføres	206,100	13,000	4,700	210,800
73. 11	Tilskudd til norsk ull	166,400	0,000	-0,300	166,100

73.13	Pristilskudd melk	537,100	0,000	-0,600	536,500
73.15	Pristilskudd kjøtt	918,600	2,800	0,600	919,200
73.16	Distriktstilskudd egg	2,200	0,200	0,100	2,300
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	57,370	0,000	-1,300	56,070
73.18	Frakttilskudd	80,700	0,000	-0,500	80,200
73	Pristilskudd (overslagsbevilgning)	1 762,370	3,000	-2,000	1 760,370
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon [1])	1 316,000	0,000	0,000	1 316,000
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr [1])	2 305,834	-84,129	0,000	2 305,834
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3 312,625	-102,306	0,000	3 312,625
74.18	Produksjonstilskudd til dyrking av for i fjellet	10,500	0,000	0,000	10,500
74	Direkte tilskudd, kan overføres	6 944,959	-186,435	0,000	6 944,959
77.11	Tilskudd til inseminering m.m.	69,800	0,000	0,000	69,800
77.12	Lagringstilskudd på engfrø m.m.	7,000	0,000	0,000	7,000
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	59,000	0,000	0,000	59,000
77.14	Tilskudd til pelsdyrforlag	41,000	-3,000	0,000	41,000
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	122,000	7,000	0,000	122,000
77.16	Tilskudd til økologisk jordbruk	58,000	17,500	-0,250	57,750
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,100	0,000	0,000	8,100
77.18	Oppkjøp av melkekvoter	444,000	-239,000	-1,450	442,550
77	Utviklingstiltak, kan overføres	808,900	-217,500	-1,700	807,200
78.11	Refusjon av avløserutgifter for ferie/fritid	1 279,319	-48,000	-0,300	1 279,019
78.12	Refusjon av avløserutgifter for sykdom m.v.	194,800	-4,000	-4,000	190,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800	0,000	0,000	130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	88,000	0,000	0,000	88,000
78.15	Øvrige velferdstiltak	103,600	-10,000	0,000	103,600
78.16	Tidligpensjonsordning	77,935	-8,000	-8,000	69,935
	Bevilgningsred., jf Innst. S. nr. 129 (1999-2000)	-90,000			-90,000
78	Velferdsordninger, kan overføres	1 784,454	-70,000	-12,300	1 772,154
Sum kap. 1150 [2])		12 978,343	-412,935	-11,300	12 967,043
Kap. 4150 post 80		92,300	-13,000	-4,300	88,000

1) Bevilgningsreduksjon på 91,5 mill kroner, jf Innst. S. nr. 129 (1999-2000), er fordelt med 61,5 mill kr på post 74.11 og 30 mill kr på post 74.14
2) Bevilgningsreduksjonen for 2000 inkluderer overføring av administrasjonsbevilgning på 7 mill kr til Statens landbruksforvaltning kap 1143

Stortinget inviteres gjennom proposisjonen til å gjøre vedtak om de endringer i statsbudsjettet for 2000 som følger av Regjeringens forslag til jordbruksoppgjør, samt avtalepriser og andre bestemmelser som det er nødvendig at Stortinget gjør vedtak om.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om jordbruksoppgjøret 2000 - endringer i statsbudsjettet for 2000 m.m.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om jordbruksoppgjøret 2000 - endringer i statsbudsjettet for 2000 m.m. i samsvar med et framlagt forslag.

Tilråding fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet ligger ved.

Forslag til vedtak om endringer i statsbudsjettet for 2000

I

Utgifter:

Kap	Post	Betegnelse	Kroner
1143		Statens landbruksforvaltning	
	01	Driftsutgifter, forhøyes med	26 500 000
		fra kr 114 564 000 til kr 141 064 000	
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	70	Markedsregulering, *kan overføres*, økes med	4 700 000
		fra kr 206 100 000 til kr 210 800 000	
	73	Pristilskudd, *overslagsbevilgning*, reduseres med	2 000 000
		fra kr 1 762 370 000 til kr 1 760 370 000	
	77	Utviklingstiltak, *kan overføres*, reduseres med	1 700 000
		fra kr 808 900 000 til kr 807 200 000	
	78	Velferdsordninger, *kan overføres*, reduseres med	12 300 000
		fra kr 1 784 454 000 til kr 1 772 154 000	

II

Inntekter:

Kap	Post	Betegnelse	Kroner
4143	01	Statens landbruksforvaltning forhøyes med	9 000 000
		fra kr 6 629 000 til kr 15 629 000	
4150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	80	Markedsordningen for korn, *overslagsbevilgning*, reduseres med	4 300 000
		fra kr 92 300 000 til kr 88 000 000	

III

Statens grunnpriser for norsk korn med 15% vann fastsettes til:

Hvete, matkorn	217 øre pr kg
Rug, matkorn	201 øre pr kg
Bygg	178 øre pr kg
Havre	159 øre pr kg

For oljefrø fastsettes basisprisen til 430 øre pr kg for vare med 8% vanninnhold.

Prisgarantien for korn og oljefrø er avgrenset til det kvantum som omsettes innenlands til matmel og kraftfôr til husdyr.

IV

Stortinget samtykker i at Landbruksdepartementet i 2000 kan omdisponere inntil 10 mill kroner av overført beløp på kap 1150 post 70 til dekning av kostnader vedrørende radioaktivitet i kjøtt m.v.

V

Stortinget samtykker i at totalrammen for bruk av midler fra Landbrukets utviklingsfond, eksklusive administrasjonsutgifter, fastsettes til 918 mill kroner for 2001 og forvaltes etter retningslinjene som er trukket opp i kapittel 7.2. og 8.3.1. Landbruksdepartementet gis fullmakt til omdisponeringer innenfor rammen hvis behovet for midler til ulike tiltak utvikler seg annerledes enn forutsatt.

VI

Stortinget samtykker i at målprissystemet for melk og melkeprodukter endres i samsvar med kap. 7.3.2. Målprisene erstattes av råvarepriser for de ulike produktgrupper innenfor prisutjevningsordningen. For perioden 1.7 2000 - 30.6 2001 fastsettes følgende råvarepriser:

a)	Melk til sure smakstilsatte melkeprodukter, dagligvare	5,79 kr pr liter
b)	Melk til ikke smakstilsatte melkeprodukter, dagligvare	5,11 kr pr liter
c)	Melk til søte smakstilsatte melkeprodukter, dagligvare	3,52 kr pr liter
d)	Melk til ikke smakstilsatte produkter, industri	2,93 kr pr liter
e)	Melk til ferske oster, dagligvare	4,34 kr pr liter
f)	Melk til modnede oster, dagligvare	3,50 kr pr liter
g)	Melk til modnede oster, industri	2,87 kr pr liter
h)	Melk til modnede oster, merkevareeksport	2,55 kr pr liter
i)	Melk til tørrmelk, industri	2,98 kr pr liter
j)	Geitemelk	4,00 kr pr liter
k)	Fløte til kremfløte	25,51 kr pr liter
l)	Fløte til smør	7,94 kr pr liter
m)	Myse til mysost	2,88 kr pr liter
n)	Kjernemelk	2,46 kr pr liter

VII

De målpriser som er fastsatt på representantvarene i henhold til jordbruksavtalen for perioden 1.7 1999 - 30.6 2000 for kjøtt, egg og fjørfeslakt endres slik:

1.	Storfekjøtt	
	Ung okse kl. O- og bedre reduseres med	250 øre pr kg
	fra kr 36,45 til kr 33,95 pr kg.	
2.	Svinekjøtt	
	Slaktegris kl. E (inntil 90 kg) reduseres med	310 øre pr kg
	fra kr 26,87 til kr 23,77 pr kg.	
3.	Egg	
	Egg kl. A over 53 g reduseres med	120 øre pr kg
	fra kr 15,68 til kr 14,48 pr kg.	
4.	Fjørfeslakt	
	Kylling, oppb. 750-1 000 g uten innmat, reduseres med	330 øre pr kg
	fra kr 30,55 til kr 27,25 pr kg.	

Vedlegg 1

Jordbruksavtalen 2000-2001, fordeling på priser og tilskudd

Avtalepriser: Produkt	Kvantum Mill. l/kg	Verdi Mill. kr.	M lpris-endring Kr. pr. l / kg	Total endring mill. kr	Ansl tt pris-endring pga kraftf rpris
1. Melk , ku	1546,6		-0,08	-124,4	
2. Melk, geit	20,7		-0,08	-1,7	
3. Storfe	91,0		-2,50	-227,5	-0,56
4. Kalv	0,9		-2,50	-2,3	-0,56
5. Gris	105,0		-3,10	-325,5	-0,62
6. Sau	23,3		0,00	0,0	0,00
7. Egg	48,9		-1,20	-58,7	-0,48
8. Fjłrfekjłtt	40,5		-3,30	-133,7	-0,42
9. Poteter	239,2		0,00	0,0	
10. Grłnnsaker		941,5	0,0 %	0,0	
11. Frukt og b r		105,5	0,0 %	0,0	
12. Norsk matmel	187,0		-0,14	-26,2	
Sum avtalepriser				-900,0	

Figur 11.1

Endringer p kap. 1150 og 4150 Post		Endring mill. kr [1]	Budsjett 20 mill. kr [2]
50	Fondsavsetninger	45,000	1 471,560
70	Markedsregulering	13,000	206,100
73	Pristilskudd	3,000	1 762,370
74	Direkte tilskudd	-186,435	6 944,959
77	Utviklingstiltak	-217,500	808,900
78	Velferdsordninger	-70,000	1 784,454
Sum kap. 1150		-412,935	12 978,3
Kap. 4150 Post 80		-12,964	92,30

1) Alle endringer i dette vedlegget gjelder avtale ret

2) Budsjett 2000 flr evt endringer redegjort for i denne proposisjonen

Figur 11.2

Kapittel 1150:		Endring	Budsjett 2
Post	Benevning	mill. kr	mill.
50.11	Tilskudd til LUF	45,000	620,000
50.12	Tilskudd til fond for katastrofeordning	0,000	27,900
50.13	Tilskudd til tiltaksfondet for sm fe og fjørfe	0,000	38,060
50.14	Tilskudd til kornfondet	0,000	785,600
50	Fondsavsetninger	45,000	1 471,5
70.11	Avsetningstiltak	3,000	67,000
70.12	Tilskudd til r vareprisordningen m.v.	10,000	128,100
70.13	Eksportrestitusjon	0,000	26,000
	Bevilgningsreduksjon jf. Innst. S. nr. 129 (1999-2000)		
	Tilbakeføres i 2001 fra post 77.18		-15,000
70	Markedsregulering, *kan overføres*	13,000	206,10
73. 11	Tilskudd til norsk ull	0,000	166,400
73.13	Pristilskudd melk	0,000	537,100
73.15	Pristilskudd kjøtt	2,800	918,600
73.16	Distriktstilskudd egg	0,200	2,200
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd p frukt, b r og gr.sak.	0,000	57,370
73.18	Frakttilskudd	0,000	80,700
73	Pristilskudd *(overslagsbevilgning)*	3,000	1 762,3
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon [1]	0,000	1 316,000
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr [1]	-84,129	2 305,834
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	-102,306	3 312,625
74.18	Produksjonstilskudd til dyrking av for i fjellet	0,000	10,500
74	Direkte tilskudd, *kan overføres*	-186,435	6 944,9
77.11	Tilskudd til inseminering m.m.	0,000	69,800
77.12	Lagringstilskudd p engfrø m.m.	0,000	7,000
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	0,000	59,000
77.14	Tilskudd til pelsdyrforlag	-3,000	41,000
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	7,000	122,000
77.16	Tilskudd til økologisk jordbruk	17,500	58,000
77.17	Tilskudd til fruktlager	0,000	8,100
77.18	Oppkjøp av melkekvoter [2]	-239,000	444,000
77	Utviklingstiltak, *kan overføres*	-217,500	808,90
78.11	Refusjon av avløserutgifter for ferie/fritid	-48,000	1 279,319
78.12	Refusjon av avløserutgifter for sykdom m.v.	-4,000	194,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	0,000	130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	0,000	88,000
78.15	vrige velferdstiltak	-10,000	103,600
78.16	Tidligpensjonsordning	-8,000	77,935
	Bevilgningsreduksjon jf. Innst. S. nr. 129 (1999-2000)		
	Tilbakeføres i 2001 fra post 77.18		-90,000
78	Velferdsordninger, *kan overføres*	-70,000	1 784,4
SUM	KAP. 1150	-412,935	12 978,3

1) Bevilgningsreduksjon jf. Innst. S. nr. 129 (1999-2000) er fordelt med 61,5 mill kr p post 74.11 og 30 mill kr p post 74.14
2) 15 mill kr tilbakeføres post 70 og 90 mill kr tilbakeføres post 78 i r 2001

Figur 11.3

Markedsordningen for korn

Prisendringer norsk korn	Kvantum 1.000 tonn	Pris Kr / kg	Inntektsutslag Kr / kg	Inntektsutslag Mill. kr
Hvete, matkorn	215,8	2,31	-0,14	-30,2
Hvete, f rkorn	57,7		-0,14	-8,1
Rug, matkorn	7,1	2,15	-0,14	-1,0
Rug, f rkorn	5,8		-0,14	-0,8
Rughvete	8,8		-0,14	-1,2
Bygg	599,0	1,92	-0,14	-83,9
Havre	343,2	1,73	-0,14	-48,0
S korn	73,9		-0,14	-10,3
Sum norsk korn	1311,3		-0,14	-183,6
Oljevekster	11,1	4,44	-0,14	-1,6
Sum korn og oljevekster	1322,4		-0,14	-185,1

Figur 11.4

Kap 1150 Post 50.14 Kornfondet	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr / kg	Endring Kr / kg	Endring Mill. kr
Prisnedskriving norsk korn	1237,4	0,3	0,0	0,0
Prisnedskriving norsk oljefrł	11,1	1,550	0,00	0,0
Innfrakt				0,0
Mellomfrakt				0,0
Stedsfrakt				0,0
Sum				0,(
Kap 4150 post 80 (inntekter statsbudsjettet)				-13,

Figur 11.5

Post 73.11 Tilskudd til norsk ull

	Kvantum Mill. kg	Sats Kr / kg	Sats-endring Kr / kg	Total endring mill. kr
Ull	5,2	32,00	0,00	0,0

Figur 11.6

Post 73.13 Pristilskudd, melk

Grunntilskudd	Kvantum Mill. l.	Gjeld. sats Kr / l	Sats-endring Kr / l	Total endring mill. kr
Ku	1540,0	0,036	0,000	0,0
Geit	20,5	1,780	0,000	0,0
Sum	1560,5		0,000	0,0
Distriktstilskudd				
Sone A og 0	188,0	0,00	0,00	0,0
Sone B	333,5	0,08	0,00	0,0
Sone C	247,4	0,23	0,00	0,0
Sone D	527,4	0,32	0,00	0,0
Sone E	121,8	0,42	0,00	0,0
Sone F	52,8	0,55	0,00	0,0
Sone G	61,4	0,80	0,00	0,0
Sone H	3,9	1,01	0,00	0,0
Sone I	12,2	1,49	0,00	0,0
Sone J	12,1	1,58	0,00	0,0
Hjemmeprodusert ost/smør				0,0
Sum	1 560,5		0,00	0,0
Sum post 73.13 Pristilskudd, melk				0,0

Figur 11.7

Post 73.15 Pristilskudd, kjøtt

Grunntilskudd:	Kvantum Mill. kg	Gjeld. sats Kr / kg	Sats-endring Kr / kg	Total endring mill. kr
Okse, ku , kalv	91,8	2,92	0,00	0,0
Gris	104,1	0,00	0,00	0,0
Sau	22,9	4,90	0,00	0,0
Geit	0,3	5,15	0,00	0,0
Lokal foredling				1,3
Sum	219,1			1,3
Distriktstilskudd				
Sone 1	24,0	0,00	0,00	0,0
Sone 2	59,6	4,05	0,00	0,0
Sone 3	19,9	6,55	0,00	0,0
Sone 4	7,8	10,20	0,00	0,0
Sone 5	0,9	11,10	0,00	0,0
Sau, sone 4	2,7	12,20	0,00	0,0
Sau, sone 5	0,6	13,00	0,00	0,0
Gris Vestlandet	5,8	0,30	0,00	0,0
Gris, sone 4 og 5	4,8	4,80	0,00	0,0
Kylling og kalkun, Vestl./Trl.	6,4	0,20	0,00	0,0
Lokal foredling				1,5
Sum	132,5			2,8
Sum post 73.15 Pristilskudd kjøtt				2,8

Figur 11.8

Post 73.16 Distriktstilskudd egg

	Kvantum Mill. kg	Gjeld. sats Kr / kg	Sats-endring Kr / kg	Total endring mill. kr
Sone	11,4	0,20	0,00	0,0
Lokal foredling	1,0	0,00	0,20	0,2
Sum distriktstilskudd egg				

Figur 11.9

Post 74.11 Driftstilskudd, melk

		Antall bruk	Sats kr/l kr/bruk	Sats-endring	Ny sats kr/bruk	Endring mill. kr
Kumelk Sfr-Norge	under 30.000 liter	1 169	2,00	0,00	2,00	0,0
	over 30.000 liter	17 500	60 000	0	60 000	0,0
Kumelk Nord-Norge	under 30.000 liter	150	2,20	0,00	2,20	0,0
	over 30.000 liter	2 500	66 000	0	66 000	0,0
Geitmelk, hele landet	under 15.000 liter		4,40	0,00	4,40	0,0
	over 15.000 liter	650	66 000	0	66 000	0,0
Sum driftstilskudd, melk		21 969				0,0

Figur 11.10

Post 74.14 Produksjonstilskudd, husdyr

	Intervall Fra	Til	Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr	Endring mill. kr
Mjølkeku	1	8	173 335	3 975	-645	3 330	-111,8
	9	16	103 080	2 300	1 030	3 330	106,2
	17	25	28 857	1 650	350	2 000	10,1
	26	40	7 061	800	200	1 000	1,4
	41	50	909	0	1 000	1 000	0,9
Sum			313 241				6,8
Storfe	1	25	514 567	715	-55	660	-28,3
	26	140	156 398	565	95	660	14,9
	141	200	1 550	410	50	460	0,1
	201	250	459	0	460	460	0,2
Sum			672 973				-13,2
Mjølkegeit	1	40	27 923	1325	-130	1 195	-3,6
	41	125	23 679	825	370	1 195	8,8
	126	200	424	625	100	725	0,0
	201	250	50	0	725	725	0,0
Sum			52 075				5,2
Ammekyr	1	25	6 830	1400	0	1 400	0,0
P melkebruk	26	100	274	1200	200	1 400	0,1
Sum			7 104				0,1
Ammekyr	1	25	26 501	2400	300	2 700	8,0
Utenfor melkebruk	26	100	1 510	2200	500	2 700	0,8
Sum			28 011				8,7
Sau/ammegeit	1	50	749 446	590	-120	470	-89,9
	51	100	234 390	380	90	470	21,1
	101	250	96 685	200	-50	150	-4,8
	251	400	3 356	76	0	76	0,0
Sum			1 083 877				-73,7
Avlsgris Sør-Norge	1	25	46 664	770	-70	700	-3,3
Avlsgris Nord-Norge	1	25	3 083	990	0	990	0,0
Avlsgris 26-70	26	70	11 971		700	700	8,4
Slaktegris	1	250	762 304	38	-10	28	-7,6
Slaktegris	251	1400	523 175		28	28	14,6
Verpehøner Sør-Norge	1	1 000	1 161 761	24	-8	16	-9,3
Verpehøner Nord-Norge	1	1 000	61 437	30	0	30	0,0
Verpehøner, landet	1001	5 000	1 582 114		16	16	25,3
Hest	1	40	20 663	400	0	400	0,0
Kanin	1	200	3 093	68	0	68	0,0
Utmarksbeite:							
Kyr, storfe, hest			243 064	250	0	250	0,0
Sau, lam, geit	1	100	1 387 211	95	0	95	0,0
	Over 100		682 755	35	0	35	0,0
Bunnfradrag					-2 000		-46,2
Sum produksjonstillegg, husdyr			4209179				-84,

Figur 11.11

Post. 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd (samletabell)

	Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Tilskudd til blnder < 35 r, KVINNER	1 664	5 000	0	5 000	0,0
Tilskudd til blnder < 35 r, MENN	7 534	4 000	0	4 000	0,0
Tilskudd til brattlendte bruk	164 713	210	0	210	0,0
Seterdrift (pr. bruk)	1 738	12 000	1000	13000	1,7
Endret jordarbeiding					-17,0
AK-tilskudd, grovf r	6 160 055				-109,7
AK-tilskudd, korn	3 350 052				108,4
AK-tilskudd, potet	147 282				1,4
AK-tilskudd, grlnnsaker	50 750				-0,1
AK-tilskudd, frukt, b r og planteskoleareal	51 134				-3,3
Bunnfradrag, pensjonisttrekk m.v.			-2 000		-83,8
Sum	9 759 273				-102,

Figur 11.12

Arealtilskudd, grovf r		Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 100 dekar	208 362	360	-72	288	-15,0
	101 - 200 dekar	77 495	195	93	288	7,2
	201 - 250 dekar	15 444	195	-5	190	-0,1
	251 - 400 dekar	13 068	130	60	190	0,8
	over 400 dekar	4 805	0	0	0	0,0
	Sum	319 174				-7,1
Sone 2	0 - 100 dekar	183 616	285	-72	213	-13,2
	101 - 200 dekar	106 884	172	41	213	4,4
	201 - 250 dekar	23 260	172	-22	150	-0,5
	251 - 400 dekar	20 170	130	20	150	0,4
	over 400 dekar	3 714	0	0	0	0,0
	Sum	337 643				-8,9
Sone 3	0 - 100 dekar	324 115	402	-90	312	-29,2
	101 - 200 dekar	132 117	195	117	312	15,5
	201 - 250 dekar	26 286	195	-5	190	-0,1
	251 - 400 dekar	20 984	130	60	190	1,3
	over 400 dekar	3 802	0	0	0	0,0
	Sum	507 304				-12,6
Sone 4	0 - 100 dekar	316 522	402	-90	312	-28,5
	101 - 200 dekar	170 548	195	117	312	20,0
	201 - 250 dekar	31 650	195	-5	190	-0,2
	251 - 400 dekar	19 862	130	60	190	1,2
	over 400 dekar	3 082	0	0	0	0,0
	Sum	541 664				-7,5
Sone 5	0 - 100 dekar	2 445 603	505	-100	405	-244,6
	101 - 200 dekar	880 124	217	188	405	165,5
	201 - 250 dekar	135 190	217	3	220	0,4
	251 - 400 dekar	93 744	130	90	220	8,4
	over 400 dekar	10 356	0	0	0	0,0
	Sum	3 565 017				-70,3
Sone 6	0 - 100 dekar	433 172	560	-120	440	-52,0
	101 - 200 dekar	221 779	232	208	440	46,1
	201 - 250 dekar	52 756	232	-12	220	-0,6
	251 - 400 dekar	45 848	130	90	220	4,1
	over 400 dekar	6 134	0	0	0	0,0
	Sum	759 689				-2,4
Sone 7	0 - 100 dekar	70 332	610	-140	470	-9,8
	101 - 200 dekar	35 911	245	225	470	8,1
	201 - 250 dekar	9 762	245	-25	220	-0,2
	251 - 400 dekar	11 103	130	90	220	1,0
	over 400 dekar	2 456	0	0	0	0,0
	Sum	129 564				-1,0
Sum grovf r alle soner		6 160 055				-109,

Figur 11.13

Arealtilskudd, korn		Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 400 dekar	1 313 669	204	33	237	43,4
	over 400 dekar	140 787	182	55	237	7,7
Sum		1 454 456				51,1
Sone 2	0 - 400 dekar	34 436	262	33	295	1,1
	over 400 dekar	345	182	55	237	0,0
Sum		34 781				1,2
Sone 3	0 - 400 dekar	1 147 690	262	33	295	37,9
	over 400 dekar	104 117	182	55	237	5,7
Sum		1 251 807				43,6
Sone 4	0 - 400 dekar	390 076	372	20	392	7,8
	over 400 dekar	8 614	182	55	237	0,5
Sum		398 690				8,3
Sone 5	0 - 400 dekar	203 906	372	20	392	4,1
	over 400 dekar	2 511	182	55	237	0,1
Sum		206 417				4,2
Sone 6	0 - 400 dekar	3 665	372	20	392	0,1
	over 400 dekar	0	182	55	237	0,0
Sum		3 665				0,1
Sone 7	0 - 400 dekar	236	372	20	392	0,0
	over 400 dekar	0	182	55	237	0,0
Sum		236				0,0
Sum korn, alle soner		3 350 052				108,

Figur 11.14

Arealtilskudd, potet		Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 60 dekar	26 928	320	-40	280	-1,1
	61-120 dekar	7 054	173	107	280	0,8
	over 120 dekar	2 842	100	180	280	0,5
Sum		36 824				0,2
Sone 2	0 - 60 dekar	7 401	320	-40	280	-0,3
	61-120 dekar	412	173	107	280	0,0
	over 120 dekar	140	100	180	280	0,0
Sum		7 953				-0,2
Sone 3	0 - 60 dekar	36 496	320	-40	280	-1,5
	61-120 dekar	14 347	173	107	280	1,5
	over 120 dekar	10 546	100	180	280	1,9
Sum		61 389				2,0
Sone 4	0 - 60 dekar	12 344	320	-40	280	-0,5
	61-120 dekar	2 791	173	107	280	0,3
	over 120 dekar	1 303	100	180	280	0,2
Sum		16 438				0,0
Sone 5	0 - 60 dekar	14 734	320	-40	280	-0,6
	61-120 dekar	1 598	173	107	280	0,2
	over 120 dekar	653	100	180	280	0,1
Sum		16 985				-0,3
Sone 6	0 - 60 dekar	6 995	1 149	-40	1109	-0,3
	61-120 dekar	152	173	107	280	0,0
	over 120 dekar	59	0	280	280	0,0
Sum		7 206				-0,2
Sone 7	0 - 60 dekar	487	1 459	-40	1419	0,0
	61-120 dekar	0	173	107	280	0,0
	over 120 dekar	0	0	280	280	0,0
Sum		487				0,0
Sum poteter, alle soner		147 282				1,

Figur 11.15

Arealtilskudd, grłnnsaker			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 30	dekar	12 199	817	-67	750	-0,8
	31-60	dekar	5 671	351	49	400	0,3
	over 60	dekar	9 273	196	104	300	1,0
Sum			27 143				0,4
Sone 2	0 - 30	dekar	3 197	817	-67	750	-0,2
	31-60	dekar	953	351	49	400	0,0
	over 60	dekar	1 355	196	104	300	0,1
Sum			5 505				0,0
Sone 3	0 - 30	dekar	3 850	817	-67	750	-0,3
	31-60	dekar	1 443	351	49	400	0,1
	over 60	dekar	2 628	196	104	300	0,3
Sum			7 921				0,1
Sone 4	0 - 30	dekar	3 237	964	-64	900	-0,2
	31-60	dekar	781	445	-45	400	0,0
	over 60	dekar	277	320	-20	300	0,0
Sum			4 295				-0,2
Sone 5	0 - 30	dekar	3 793	964	-64	900	-0,2
	31-60	dekar	774	445	55	500	0,0
	over 60	dekar	497	320	80	400	0,0
Sum			5 064				-0,2
Sone 6	0 - 30	dekar	764	2 099	-199	1900	-0,2
	31-60	dekar	46	800	0	800	0,0
	over 60	dekar	5	700	0	700	0,0
Sum			815				-0,2
Sone 7	0 - 30	dekar	7	2 099	-199	1900	0,0
	31-60	dekar	0	800	0	800	0,0
	over 60	dekar	0	700	0	700	0,0
Sum			7				0,0
Sum grłnnsaker, alle soner			50 750				-0,

Figur 11.16

Arealtilskudd, frukt og b r			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 30	dekar	9 037	699	-99	600	-0,9
	31-60	dekar	3 321	300	0	300	0,0
	over 60	dekar	2 611	0	300	300	0,8
Sum			14 969				-0,1
Sone 2	0 - 30	dekar	460	699	-99	600	0,0
	31-60	dekar	149	300	0	300	0,0
	over 60	dekar	40	0	300	300	0,0
Sum			649				0,0
Sone 3	0 - 30	dekar	5 693	699	-99	600	-0,6
	31-60	dekar	1 628	300	0	300	0,0
	over 60	dekar	1 293	0	300	300	0,4
Sum			8 614				-0,2
Sone 4	0 - 30	dekar	1 335	729	-129	600	-0,2
	31-60	dekar	180	300	0	300	0,0
	over 60	dekar	21	0	300	300	0,0
Sum			1 536				-0,2
Sone 5	0 - 30	dekar	21 466	729	-129	600	-2,8
	31-60	dekar	2 754	300	0	300	0,0
	over 60	dekar	277	0	300	300	0,1
Sum			24 497				-2,7
Sone 6	0 - 30	dekar	809	1 519	-119	1400	-0,1
	31-60	dekar	13	300	0	300	0,0
	over 60	dekar	0	0	300	300	0,0
Sum			822				-0,1
Sone 7	0 - 30	dekar	47	1 519	-119	1400	0,0
	31-60	dekar	0	300	0	300	0,0
	over 60	dekar	0	0	300	300	0,0
Sum			47				0,0
Sum frukt og b r, alle soner			51 134				-3,

Figur 11.17

Vedlegg 2

Jordbrukets forhandlingsutvalg Dagsprotokoll av 20. mai 2000

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til Statens tilbud av 19. mai, hvor det heter:

> «Fordi en ny avtale bare vil virke i andre halvår 2000, fåreslås det en gradvis innfasing av inntektsfradraget ved beskatning. Dette opplegget baseres på at regjeringen fremmer de nødvendige forslag slik at inntektsfradraget på inntil 36 000 kroner pr bruk gjennomføres med halv virkning fra og med skatteåret 2000 og med full virkning fra skatteåret 2001.»

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til St.meld. nr. 19 (1999-2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» hvor det heter:

> «Regjeringen legger til grunn at partene i jordbruksforhandlingene må bli enige om målprisreduksjonene før det fremmes konkrete lovforslag om en slikt fradrag. Inntektsfradraget vil imidlertid bli innført med tilbakevirkende kraft i den forstand at fradraget får virkning f.o.m. 1. januar i det året målprisene blir redusert i jordbruksforhandlingene.»

Et bredt flertall til Stortingets Næringskomité har i Innst. S. nr. 167 (1999-2000) sluttet seg til dette. *Jordbrukets forhandlingsutvalg konstaterer at Statens tilbud ikke er i samsvar med de premisser Stortinget har lagt. Dette er oppsiktsvekkende og sterkt beklagelig.*

Flertallet i Stortingets Næringskomité konkluderer videre:

> «Flertallet vil understreke at skatt ikke er forhandlingstema i jordbruksforhandlingene og at dette fradraget gjennomføres som kompensasjon for reduserte inntektsmuligheter over jordbruksavtalen.»

Jordbrukets forhandlingsutvalg tar dette til etterretning. Jordbrukets forhandlingsutvalg finner, ut i fra dette, at Statens tilbud av 19. mai er grunnlag for videre forhandlinger.

Vedlegg 3

Jordbruksforhandlingene 2000 Referat fra møter 26. mai 2000

Til stede

Fra jordbruket:	Værdal, Huseby, Kostveit, Aas, Milli, Agerup, Eilertsen, Huus, Mansaas, Godli, Sollid, Berg, Strand, Løvstad
Fra staten:	Grue, Sagelvmo, Leirpoll, Skjeflo, Gunnarson, Fossum, Nersten, Vasaasen, Grotli, Gjølberg, Helgen, Asp

Plenumsmøte kl. 17:30-17:50

Grue innledet med å presisere at partene hittil hadde vært inne i en sonderingsfase, men at man nå måtte gå inn i en fase hvor partene sammen må summere opp hvor vi står. Han viste til at partene hadde brukt tid på å avklare grunnlaget for fastsettingen av en ny prisutjevningsordning for melk. Her har partene forholdt seg til en rapport fra en arbeidsgruppe og NILFs rapport (Notat 2000:12).

Staten har bedt NILF om noen tilleggsvurderinger. Grue viste til to notater fra NILF datert 26.05.00:

Markedsordningen for melk - vurdering av spørsmål

Markedsordningen for melk - oppsummering av vurderinger

Partene var enige om å betrakte disse dokumenter som supplement til NILFs rapport og til arbeidsgruppens rapport. Partene var videre enige om å legge NILFs konklusjoner i de nevnte notater av 26. mai til grunn, og i tillegg forholde seg til de endringer som følger av Omsetningsrådets sekretariat sine vedtak om endret råvareprisnivå for modnede oster. Dette var ikke innarbeidet i NILFs notater. På det punkt hvor det i NILFs notater ikke var trukket noen entydig konklusjon, dvs. prisnivået i gruppen ikke smakstilsatte melkeprodukter, var partene enige om å komme tilbake til det i de videre sonderingene.

Grue avsluttet møtet med å meddele at en fra statens side om kort tid ville komme tilbake med et opplegg for å innlede den samlede sluttrunde i årets jordbruksforhandlinger.

Plenumsmøte 18:45-18:55

Grue presiserte at partene med dette møtet startet sluttsonderingene i årets forhandlinger. En hadde i år fulgt praksis fra de senere år med at en sonderte om det var mulig å komme fram til en samlende enighet, eller om krav og tilbud skulle bli stående som partenes siste standpunkt.

Han meddelte at han i formannsmøte nå ville legge fram en sonderingsskisse for en endelig forhandlingsløsning. Han viste til at avslutningen i disse forhandlingene ville bli både vanskelig og viktig. Årets oppgjør var en prosess hvor både de tradisjonelle inntektsspørsmål og viktige avklaringer vedrørende landbrukspolitikken framover vil bli avgjort.

Han presiserte til slutt at det dokument som ville bli overrakt på formannsmøtet var å betrakte som et ikke-dokument dersom partene ikke kom fram til en forhandlingsløsning. Etter formannsmøtet ville sonderingene fortsette inntil det foreligger en avklaring.

Plenumsmøte 23:30-23:45

Værdal meddelte at den framlagte skissen ikke ga grunnlag for forhandlingsløsning. Hun la fram jordbrukets skriftlige reaksjon på statens skisse, jf. undervedlegg 1.

Grue konstaterte at det var brudd i forhandlingene. Han sa at regjeringen vil gå til Stortinget med en proposisjon basert på Statens tilbud og at Statens tilbud og utkast til sonderingsskisser er bygd på Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon.

Han sa videre at det var viktig å avklare hvilke bestemmelser som skal gjelde i en situasjon hvor en ikke har noen jordbruksavtale. Han foreslo at følgende ble tatt inn i referatet:

> «Partene er enige om å praktisere de bestemmelser som følger av Stortingets endelige behandling av jordbruksoppgjøret 2000 som jordbruksavtale, jf. Hovedavtalens §§ 4.1 og 4.2. Partene er enige om å utarbeide en teknisk jordbruksavtale på dette grunnlag.»

Dette ble akseptert fra jordbrukets side.

JORDBRUKETS FORHANDLINGSUTVALG DAGSPROTOKOLL AV 26. MAI 2000

1. Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til den grundige gjennomgangen av landbrukspolitikken som er gjort gjennom St. meld. nr. 19 (1999-2000) og Stortingets behandling av denne i Innst. S. nr. 167 (1999-2000). Gjennom denne behandlingen er mål og retningslinjer for norsk landbruk og matproduksjon trukket opp.
2. Jordbruksforhandlingene 2000 skal gjennomføres på grunnlag av de retningslinjene som er trukket opp av et bredt flertall i Stortinget, bestående av Arbeiderpartiet og sentrumspartiene. Jordbrukets forhandlingsutvalg la dette til grunn for kravet av 14. mai 2000.
3. Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til Statens tilbud av 19. mai 2000, og de holdninger Staten har inntatt i de sonderinger som er gjennomført fram til 26. mai 2000. Vi kan ikke se at Statens prioriteringer er i samsvar med de premisser som Stortinget har lagt.
   Vi viser spesielt til følgende hovedpunkter:
   - Statens tilbud vil gi en inntektsnedgang for jordbruket på i overkant av 5 000 kr per årsverk. Dette er klart i strid med Stortingets mål om at jordbruket skal ha en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper i samfunnet. Heller ikke de sonderinger som er ført har bidratt til å endre dette vesentlig.
   - Den fordelingsprofil som Staten har presentert både gjennom sitt tilbud og sonderinger, er et alvorlig angrep på distriktsjordbruket. Fordelingsprofilen er helt uforenelig med å opprettholde et aktivt landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet. Distriktsjordbrukets betydning er også understreket av både Regjering og Storting

som viktige forutsetninger for det multifunksjonelle landbruket.
- Middels store bruk med allsidig produksjon kommer svært dårlig ut gjennom Statens tilbud og sonderingsskisser. Dette er ikke i samsvar med St. meld. nr. 19 (1999-2000) og Innst. S. nr. 167 (1999-2000) som legger til grunn at bruk hvor jordbrukets produksjon utgjør et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt skal prioriteres.

4. Jordbrukets forhandlingsutvalg kan ikke ta ansvar for et resultat av årets jordbruksforhandlinger som bryter med Stortingets forutsetninger.
5. Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til tall fra Budsjettnemnda for jordbruket som viser at inntektene i jordbruket ligger på 138 000 kroner per årsverk i 1999. Dette utgjør 50 pst. av gjennomsnittet for andre grupper. Vi viser videre til oppgjørene i både privat og offentlig sektor, der det er gitt betydelige inntektstillegg.
6. Jordbrukets forhandlingsutvalg finner ut fra dette, og den framlagte skisse til ramme og fordeling, ikke å kunne gå videre i årets forhandlinger.